6189
3

Ephemerides Sacrarum Disciplinarum
Facultatis Philosophico - Theologicae
in
Universitate Vytauti Magni Kaunae

SOTER

Religijos mokslo laikraštis

REDAGUOJA
E. o. prof. Dr. P. Malakauskis

VIII METAI 1931 Nr. 1 (12)

Leidžia
Vytauto Didžiojo Universiteto
Teologijos-Filosofijos Fakulteto
Teologijos Skyrius

Biblioteka

P. Malakauskio rašiniai:

1) Kryžiaus kelias (vertimas iš Antanavičiaus), Kaunas 1912, 95 psl. in 24 (nebėra).

2) Ar moteris Joanna kadaise buvo papa? Kaunas 1913, 12 in 8°, 1931, 18 in 16°.

3) Krikščionijos laimėjimas 313 m., Kaunas 1913, 10 psl. in 8° (nebėra).

4) Vyskupų rinkimai, Kaunas 1919, 15 psl. in 8°.

5) Moterystės teisės, Kaunas—Klaipėda 1923—1926, I—II 538 in 8°.

6) Diecezinis sinodas, Kaunas 1926, 16 in 8°.

7) Civilinės jungtuvės, Kaunas 1926, 31 in 16°.

8) Baudžiamosios teisės, Kaunas 1928, 404 in 8°.

9) Konkordatai ir Lietuvos konkordatas, Kaunas 1928, 40 in 8°.

10) Katalikiška mokykla, Kaunas 1929, 46 in 8°.

11) Katalikiškos draugijos, Kaunas 1930, 51 in 8°.

12) Bažnytinė cenzūra ir draudžiamosios knygos, Kaunas 1931, 30 in 8°.

13) Viešosios bažnytinės teisės, Kaunas 1931, 268 in 8°.

Ephemerides Sacrarum Disciplinarum
Facultatis Philosophico - Theologicae
in
Universitate Vytauti Magni Kaunae

SOTER

Religijos mokslo laikraštis

REDAGUOJA
E. o. prof. Dr. P. Malakauskis

VIII METAI 1931 Nr. 1 (12)

Mokslo Draugija Biblioteka 1907

Leidžia
Vytauto Didžiojo Universiteto
Teologijos-Filosofijos Fakulteto
Teologijos Skyrius

Redakcijos žodis.

„Soter“ eina nuo 1924 m. Iš pradžių buvo skiriamas teologi os ir religijos istorijos mokslams. Iš tiesų „Soterui“ teko daugiau, net, galima sakyti, visai kalbėti apie religijų istorijos dalykus. Toks jis buvo iki pat šių metų. Tai ilgokas metas — septyneri metai.

Šiais metais Vytauto Didžiojo Universiteto Teol.-Filosofijos Fakulteto Taryba nutarė pakeisti tikrąją „Sotero“ kryptį, būtent, į jį dėti pirmų pirmiausia teologijos mokslų rašinius. Teologija suprantama aukštesnioji ir griežtąja ir negriežtąja prasme. Pakeitimo pamatas yra tas, kad teologijos dalykų, labiausiai aukštesnios, labai pasigesta Lietuvoj.

„Sotere“ bus rašomi straipsniai, monografijos ir dedama plati bibliografija.

„Sotere“ rašys pirmiausia Vytauto Didžiojo Universiteto Teol.-Filosofijos Fakulteto dėstytojai. Retkarčiais rašys ir kiti mokslininkai.

„Soter“ eis du kartus per metus maždaug po septynis lankus in 8°. Išeis katro semestro gale.

„Soter“ parduodamas atskirais numeriais — neprenumeruojamas.

„Sotero“ redakcijos adresas: Kaunas, Vytauto Didžiojo Universitetas, Teol.-Filosofijos Fakultetas.

Redakcija.

Turinys — Summarium

Redakcijos žodis 3

Doc. M. Morkelis, Analytinis ir sintetinis katekizmo mokymo metodas
De analytica et synthetica catechizandi methodo . 5— 11

Doc. Dr. Ign. Česaitis, Charakterio šv. Tomo Akviniečio doktrina
Doctrina S. Thomae Aqu. de cnaractere . . . 12— 23

Doc. Dr. Pr. Venckus, Stebuklas, išklausymas maldos ir gamtos dėsniai
De miraculis, oratione et legibus naturae . . . 24— 33

Dr. P. Malakauskis, Bažnytinė cenzūra ir draudžiamosios knygos
De censura ecclesiastica et libris prohibitis . . 34— 60

Doc. Pr. Penkauskas, Pirmasis kryžiaus karas
Expeditio cruciata prima . . . . . 60— 78

Bibliografija
Bibliographia

1) Šv. Augustino 1500 m. jubiliejaus literatūros apžvalga (doc. Dr. Ign. Česaitis) . . . . 79— 87
2) Šv. Raštas . . . . . 87— 88
3) Apologetika (Dr. Pr. Venckus) . . . . 88— 90
4) Moralinė teologija (doc. dr. Ign. Česaitis) . . 90— 96
5) Dogmatinė teologija (doc. Dr. Pr. Venckus) . 96— 97
6) Pastoralinė teologija (doc. Dr. Ign. Česaitis) . 97—100
7) Bažnytinės teisės (Dr. P. Malakauskis) . . 101—103
8) Patrologija (doc. M. Morkelis) . . . . 103—
9) Asketika (doc. J. Meškauskas) . . . . 104—
10) Orientalia christiana . . . . . 104—107
11) Teol.-Filosofijos Fakulteto leidiniai . . . 107—108
12) Redakcijai atsiųstos knygos . . . . . 108—

Kronika
(Chronica)

J. Mausbach (doc. Dr. Ign. Česaitis) . . . . 109—112
J. Biederlach (Dr. P. Malakaskis) . . . . 112—

Doc. M. Morkelis.

Analytinis ir sintetinis katekizmo mokymo metodai

(De analytica et synthetica catechizandi methodo).

Analytinis ir sintetinis katekizmo mokymo metodai nėra nauji. Jau pirmaisiais krikščionybės amžiais buvo rodoma didelio susirūpinimo, kaip sėkmingiau išaiškinti, palyginti sunkios abstraktinės krikščionių mokslo tiesos dar jų nepažįstantiems Pirmykštės krikščionybės mokytojų to klausimo nuomones yra formulavęs ir pats sveikų pastabų pridėjęs šv. Augustinas († 430) veikalėly „De catechizandis rudibus". Jis ryškiai užakcentavo istorinę religijos mokslo dalį, kuri daug padeda sunkiai žmogaus protui prieinamoms tikėjimo tiesoms išsiaiškinti. Todėl, kaip matysime žemiau, jis buvo labai artimas vėlesnių laikų sintetinio metodo skelbėjams. Šio Didžiojo Bažnyčios Mokytojo minėtojo rašinio mintimis naudojosi vėlesnių kartų kateketai. Tik jie praktiškais sumetimais kartkartėmis vis dėlto daugiau ar mažiau nuo jo nutoldavo.

Palikę šaly visų katekizacijos atmainų istorinę apžvalgą, kreipsimės į mūsų laikus, kuriais religijos mokymo metodų diferenciacija daugiausia yra pasireiškusi.

Religijos mokymo metodais mokyklose mūsų laikais daugiausia yra susirūpinę ir daugiausia tuo reikalu yra parodę iniciatyvos vokiečiai. Už tai jie tik dėkojimo ir pagarbos verti. Gal tai įvyko dėl to, kad nė vienoj tautoj religiniais klausimais nebuvo tiek diskutuojama ir ginčijamasi, kaip vokiečiuose. To dalyko priežastis, savaime suprantama, yra vokiečių tautos religinis skilimas, kurs net vidaus politikoj nekartą yra turėjęs ir dabar dažnai turi lemiančios reikšmės. Ir šiandien taip auklėjimo teorijoje (pedagogikoje), taip religijos mokymo metodikoje vokiečių tauta vis dar tebeduoda toną. Juk vokiečių žemėse dirbo savo darbą didysis ir populiarusis kateketas ir katekizmų autorius šv. Petras Canisius († 1597), 1925 m. geg. mėn. 25 d. paskelbtas Bažnyčios Daktaru. Jis ilgai buvo paveikslu, galima sakyti, visiems katekizmų autoriams. Vokiečių žemėse gyveno ir dirbo velesnių laikų įžymieji religijos metodikos specialistai ir reformuotojai, pav.: I. Felbiger († 1788), A. Gruber († 1835), J. Hirscher († 1865), B Overberg († 1896) ir k. Taip pat vokiečių žemėse gimė ir subrendo šiais laikais išgarsėjęs vadinamasis „müncheniškis katekizavimo metodas", kurs, tiesa, šiek tiek pakeistas, yra prigijęs ir kai kuriuose kituose kraštuose. Visa tai turint galvoje, mūsų klausime ir reikia daugiau atsižvelgti į kateketinį judėjimą vokiečių žemėse, nekaip kituose katalikiškuose ir mišrių tikybų kraštuose.

Čia nėra reikalo daryti smulki apžvalga visų šiandien katalikų pasauly egzistuojančių metodų ir metodėlių. Tai pasakytina labiausiai dėl to, kad jų daugumas nėra kaip reikiant suformulavę bei susistematizavę savo

principus. Gana pasakyti, kad šiandien visiems kateketams, neišskiriant nė kateketų vadinamosios „darbo mokyklos" idejos skelbėjų (tai benebus tik dar kartą sumodernintas müncheniškis katekizavimo metodas), stovi prieš akis vienas pamatinis klausimas, katras katekizavimo metodas pasirinkti, būtent: ar senokas ir kai kurių kateketų net tradiciniu pavadintas analytinis metodas, ar neseniai atgaivintas, nuodugniai išstudijuotas, išbandytas ir tikrai pradėdąs įsiviešpatauti sintetinis metodas. Susipažinkime su vienu ir antru, kad paskiau galėtumėme išspręsti, katras jųdviejų vertingesnis ir sektinesnis.

Taigi, kas yra tas analytinis metodas? Analytinis metodas dar yra vadinamas aiškinamuoju, egzegetiniu, deduktyviniu. Kuomet jis atsirado, tiksliai pasakyti negalima. Kitaip sakant, nežinoma tiksli jo gimimo data. Nes ir šiaip jau bet kurios idejinės krypties atsiradimo tiksli data pažymėti — dalykas neįmanomas: tegalima pasakyti apytikriai. Mūsų klausime tegalime pasakyti, kad analytinis metodas buvo reakcija prieš didelį ir nesveiką įsivyravimą katekizacijų vadinamosios pedagoginės „švietimo" srovės (maždaug 1750—1800 m.), kuri, gainiodama laiko madą, daug stengėsi, kad mokinys pats savo išgalėmis pažintų tiesą: mokytojas jam tepadeda, statydamas tinkamų tiesai surasti klausimų (sokratika!). Be to, tais laikais religijos tiesų įrodymai dėta pirmų pirmiausia vadinamieji proto, paskum Šv. Rašto ir Tradicijos, lyg antraeiliai. Tais laikais ir tikėjimo dogmos buvo laikomos antraeiliu dalyku, o pirmoj vietoj buvo dorovės mokslas, ir apie Kristų kalbant, mažiau buvo kreipiama akis į Jo dieviškumą, nekaip į nuopelnus žmonijos kultūrai. Nemaža išleista ir tuo metodu parašytų katekizmų. Reaguodami prieš šią sokratiką ir tikėjimo mokslo suracionalistinimą, kelia balsą ne vienas iš katalikų vyskupų, o drauge su jais ir ištisa eilė katalikų, kurie šalia sokratikų peršamųjų proto įrodymų ir veikimo vaiko protą dar kelia aikštėn reikalą veikti per tikybos pamokas vaiko vaizduotę, valią, jausmus, žodžiu, visas vaiko sielos galias. Paskiau analytinis religijos mokymo metodas, ilgai ilgai tobulėjo, iki tapo šiandienykščios išvaizdos.

Šiandienykščiam analytiniam religijos mokymo metodui labiausiai atstovauja Eichstädto profesorius J. Hollweck (labai uoliai jį gynęs Müncheno kateketų kursuose 1907 m.)[1]), W. H. Meunier[2]) ir k. Jie mums tiksliausiai parodo, kaip analytinio religijos mokymo metodo šalininkų priimtaisiais dėsniais turėtų atrodyti tikybos pamokos arba katekezės struktūra. Tai bene geriausiai bus atvaizdavęs ką tik kalbėtas W. H. Meunier. Jo nusakymu, kiekvienas katekizmo klausimas turi sudaryti atskirą metodišką vienatą, nors ir organiškai surištą su kitais katekizmo klausimais. Baigdamas pamoką[3]), mokytojas arba pats mokinys perskaito katekizmo klausimą ir atsakymą. Paskum mokytojas reikale išaiškina vaikams dar nežinomas, visai naujai klausime ar atsakyme sutinkamas sąvokas atskirai ir jų santykį su viena kita. Tai padaręs, paveda mokiniams išmokti atsakymą kitai pamokai. Kitą pamoką patikrina apklau-

[1]) Plg. jo referatą „Die textanalitische Methode", išspausdintą to suvažiavimo plačiame pranešime, išleistame J. Göttler'io. Kempten und München 1908, 284 ir k. k.
[2]) Lehrmetode im katechismusunterricht, Köln 1905.
[3]) Čia nekalbama apie pačią pirmąją pamoką, kuri, savaime suprantama, yra kitokios išvaizdos, nekaip visos kitos.

sinėdamas, ar jie yra išmokę, kas buvo pavesta. Tada jau eina tikrasis katekizavimas arba tikybos pamoka. Visų pirmiausia daromas įvadas, kur nurodomas dabar nagrinėjamojo katekizmo klausimo ir atsakymo santykis su jau anksčiau nagrinėtaisiais ir pasakoma, apie ką bus kalbama šioj pamokoj. Toliau eina pamokos penkios metodinės dalys: išaiškinimas, pamatavimas, atrėmimas (apgynimas), pritaikymas, parenezė.

I š a i š k i n i m o pamatu eina katekizmo atsakymo tekstas, kurio kiekvienas sakinys, net kiekvienas žodis, kuris tik, tikybos mokytojo manymu, gali būti mokiniui šiaip jau ar etimologiškai nesuprantamas, turi būti tinkamai išaiškintas. Čia, žinoma, tikybos mokytojas vartoja visas priemones, kurios gali dalyką vaikams padaryti aiškesnį. Tos priemones savaime žinomos.

P a m a t a v i m a s arba į r o d y m a s turi vaikus įtikinti, kad jiems patiekiamoji tiesa iš tikrųjų yra priimtina. Svarbiausi argumentai yra visai teologiški, t. y. parodą, kad skelbiamoji tiesa yra tikrai paties Dievo apreikšta. Įrodymai, savaime suprantama, semiami iš šv. Rašto ir Tradicijos šaltinių arba, šiuos šaltinius imant premisomis, daromos tam tikros logiškos išvados. Kai kurioms tiesoms aiškinti leidžiami vartoti ir proto argumentai teologiškųjų argumentų pagelbininkų teisėmis.

A p g y n i m a s bei a t r ė m i m a s numato, kad mokiniai ateity, atsieit, išėję iš mokyklos, turės susidurti su netikėliais (mūsiškai tariant, laisvamaniais) arba kitatikiais, su dešiniaisiais bei kairesniaisiais socialistais ir liberalais. Tai ši pamokos metodinė dalis numatydama, turi uždavinį mokinius tinkamu klausimu taip parengti bei įsąmoninti, jog jie, baigę mokyklą, įstengtų atsispirti prieš kiekvieną priekaištą religijai jau tai šeimoj, jau tai platesnėj visuomenėj ir t. t.

P r i t a i k y m a s turi parodyti, kaip į išaiškintąją tiesą gyvenime neatsižiūrima, kaip, ją išpažįstant bei vykdant, apsileidžiama ir t. t. Tam reikalui šis metodas mielai vartoja taip šv. Rašto (pav., Pariziejus ir muitininkas, Negailestingasis tarnas, Gailestingasis Samarietis), taip šventųjų gyvenimų, taip Bažnyčios, taip pasaulinės istorijos, taip net kasdieninio gyvenimo įvykius. Paskiau nurodoma, kaip ta tiesa reikia gyvenime vykdyti.

P a r e n e z ė yra užraukimas, užbaigimas pamokos. Ji turi tikslą taip paveikti vaikų jausmus ir valią, jog jie pasiryžtų šiandienykščiame ir ateities gyvenime vykdyti tai, ką šioj pamokoj—katekezėj yra sužinoję. Vadinasi, iš teoretiškų išdėstymų turi būti padarytos praktiškos išvados, kad sužinotosios tiesos būtų įvykdytos gyvenime, kad kasdieninis gyvenimas būtų pagal jas tvarkomas.

Šios vadinamosios penkios metodinės dalys, skrupulatiškai taikomos kiekvienai pamokai, be abejojimo, darytų didelio šabloniškumo įspūdžio ir analytikai, reikalaudami tokių dalykų, atrodytų labai keisti ir naivūs. Bet jie taip rimtai yra apgalvoję savo metodą, jog tokių reikalavimų tikybos mokytojui nestato. Jie labai gerai supranta, kad gali būti tokių pamokų, kuriose viena ar kita pamokos metodinė dalis gali pasirodyti visai nereikalinga. Sakysim, jeigu vaikas be aiškinimo supranta kurio klausimo ar atsakymo visus žodžius, tai, savaime aišku, galima ir net reikia praleisti išaiškinimas. Lygiai analytikai neverčia griežtai laikytis ir aukščiau nurody-

tosios pamokos metodinių dalių eilės, atsieit, mokytojas reikale savo nuožiūra gali ją pakeisti[1]).

Kaip matome, analytiniam metodui išėjimo punktą sudaro katekizmo klausimas ir atsakymas. Pagal šį metodą katekizmo tekstas aiškinamas, pamatuojamas, atremiami priekaištai, arba nuo jų apginama, ir vėliau, antroj pamokos pusėj, taikomas nūdieniniam ir būsiančiajam vaiko gyvenimui, kur pridedama tam tikrų paraginimų pažintąją tikėjimo tiesą bei krikščioniškosios dorovės dėsnį be dvejojimų išpažinti ar gyvenime vykdyti. Tai tikrai deduktyvinis metodas. Jis, kaip matome, pirmiausia veikia protą ir tik paskiau (pritaikyme) valią ir (parenezėj) jausmus.

Visai kitokios tvarkos laikosi sintetinis metodas[2]). Taip, analytinio metodo šalininkai yra tos nuomonės, kad katekizmo klausimas ir atsakymas turi būti kiekvienos katekizmo pamokos išėjimo punktas. Atbulai, sintetikai mano, jog katekizmo klausimas ir atsakymas turi būti tikybos pamokos rezultatas, išvada. Vadinasi, šis religijos mokymo metodas savo tikslą siekia visai priešingu keliu. Be to, analytikai pirmiausia stengiasi paveikti vaiko protą. Atbulai, sintetikai daugiau taiko į vaiko vaizduotę bei fantaziją, nes vaikas ne abstrakcijomis, tik vaizdais yra linkęs „galvoti" ir pamokos, ypač tikybos, turi auklėjamai kelti ne tik vaiko protą, atmintį ir vaizduotę, bet taip pat valią, jausmus, žodžiu, visas sielos galias. Todėl sintetinio metodo sekėjai laikosi šios „galvojimo" eigos: Pirma, mokinys ima tam tikrą atsitikimą, pav., Jonukas, įlindęs į svetimą sodą, skina obuolius. Paskiau, jis iš šio atskiro atsitikimo ar a skirų atsitikimų turi išvest bendrą krikščioniškos dorovės dėsnį, pav., mūsų a'veju „Nevok", ir pritaikinti savo paties gyvenimui. Maža to, sintetikai mano, kad prieš pasėsiant vaiko sieloj naują sėklą, reikia įsitikinti, ar tai sėklai tinkanti dirva. Jei dirva netinka, turi būti tinkamai išpūrenta ir sėklai parengta. Tuo jie iš dalies yra gimininga analytikams, kur paskutinieji reikalauja naujai patiekiamąjį dalyką jungti su jau patiektuoju, nurodant jų organišką santykį. Todėl sintetikai pažymi savą ir nuo analytikų skirtingą pamokos eigą.

Kalbėdami ap'e sintetinio metodo pamokų eigą, laikysimės vyriausių to metodo formuluotojų ir gyvenime vykdytojų, būtent: Dillingeno licejaus profesoriaus A. Weber'io[3]), H. Stieglitz'o[4]), J. Schieser'io[5]), G. Grunwald'o ir t. t.

Sintetinis müncheniškis metodas, kaip ir analytinis, vyriausiu, pamatiniu savo dėsniu laiko vadinamąjį „metodinį vienatą" (methodische Einheit).

---

[1]) Prie analytinio metodo šalininkų, be aukščiau minėtųjų, dar tenka priskaityti Schoberl, Jungmann, Krieg, vysk. Knecht ir kiti, kurių daugumas yra jau mirę. To metodo katekezių yra parašę Dreher, Schmidt, Baumeister ir k.

[2]) Kai kurių kateketų jis dar vadinamas vystomuoju (entwikelnde), genetiniu, müncheniškiu, Stieglitz'o metodu. Jo iniciatoriai ir uoliejі šalininkai dar yra linkę, tiesa, perdaug pretensionaliu, psichologinio metodo vardu vadinti, tarsi analytinis metodas, kaip žemiau matysime, kai kuriais atvejais taip pat nesutiktų su mokinio psichologija.

[3]) Die Münchener katechetische Methode, Kempten und München 1905.

[4]) Ausgefürte Katechesen über die Katholische Glaubeslehre, München — Kempten 1922 įvadas.

[5]) Der Religionsunterricht, veikale Der Volksschulunterricht, redaguotame J. J. Woltf'o ir L. Habrich'o, Freiburg im Breisgau 1917, I. Die Münchener katechetische Methode J. Fr. Herbart und Fr. W. Foerster, Münster i. W. 1910.

Vadinas, kiekviena katekezės pamoka turi būti metodinis vienatas arba baigtas veikalas su įvadu ir galu, pav., „Pirmapradė nuodėmė", „Bažnyčios įkūrima," ir t. t. Šis reikalavimas, anot pačių sintetikų, esąs susyk senas ir naujas. Senas, nes to dėsnio turėjęs ir šiaip jau turįs laikytis kiekvienas pamokslas. Naujas, nes iš tiesų ilgai jo nebuvę laikomasi. Tik to pamatinio dėsnio kartais esą galima nesilaikyti, jeigu dalykas perdaug sudėtingas, kaip, pav., tema „Tikroji Kristaus Bažnyčia".

Antras sintetinio metodo pamatinis dėsnis, pačių jos šulų pasakymu, yra tas, kad pamoka turi būti penkių laipsnių (primena analytikus). Jais einama prie tiesos pažinimo ir jos gyvenime vykdymo. Tie laipsniai vadinami formališkais laipsniais (Formalstufen). Jų vardai šie: įvadas ir pareiškimas temos, įvaizdinamoji priemonė (Darbietung), išaiškinimas, santrauka arba suglaudimas (Zusammenfassung) ir pritaikymas. Tarp santraukos ir pritaikymo nekartą dar įterpiamas pagilinimo laipsnis.

Įvade tikybos mokytojas, jau iš anksto žinodamas mokinio tikybos žinias, laikosi principo „a notis ad ignota", atsieit, pats rūpinasi surasti ir vaikams vaizdžiai parodyti glaudų vaiko žinomo dalyko santykį su tą valandą patiekiamu dalyku, kad tuo būdu mokinys, jungdamas naujai patiekiamąjį dalyką su jau patiektais ir žinomais dalykais, įvaizdų apercepcijos ir idejų asocijacijos keliais geriau jį suvoktų ir juo susidomėtų. Čia svarbiausia parodyti mokinio jau žinomų dalykų giminingumas su tą valandą patiekiamaisiais, dar nežinomais dalykais, kad tuo būdu palengvėtų ėjimas „a notis ad ignota". Iš to savaime aiškėja reikalas pasakyti mokiniui, kas yra tie „ignota", prie kurių „a notis" einama. Juk kiekvienam keliauninkui įdomu žinoti, kur jis eina Ir net labai mažai tesubrendęs mokinys jaučia neaiškaus instinktingo linkimo iš anksto žinoti, ko jį mokytojas nori išmokyti, ką jam nori atskleisti. Šis mokinio smalsumas patenkinamas, įvado gale pranešant pamokos temą.

Į įvaizdinamąsias priemones sintetikai tam tikrai kreipia akį, nuolat turėdami galvoje, kad vaikas galvoti yra linkęs daugiau vaizdais, nekaip abstrakcijomis. Todėl jie, padarę įvadą ir pasakę temą, tučtuojau imasi įvaizdinimo priemonių. Tam reikalui imamas tam tikras Šventosios Bažnyčios, net pasaulinės ištorijos, kasdieninio gyvenimo ar vaikų gyvenimo įvykis Suprantama, pasirenkamas toks įvykis, kuris, kiek galima, daugiau tiktų aiškinamajam klausimui (bent esminei jo daliai), kuriame aiškinamoji tiesa atspindėtų. Tas įvykis, be abejojimo, turi būti, kiek galima, gyviau papasakotas. Tai vidinės įvaizdinimo priemonės. Be jų, dar yra įvaizdinimo priemonių išorių: parodymas, padarymas, modelis, paveikslas, papiešimas lentoje ir t. t. Šiame pamokos laipsny stengiamasi, kiek galima, daugiau veikti vaiko vaizduotę, jausmus.

Aiškinimas, sintetikų apskaičiavimu, jau turi pradėti veikti mokinio protą. Čia, kaip ir analytikų, pradedama aiškinti sąvokos, tik visai kitu keliu. Sintetikas, paėmęs įvaizdinimo priemonę ramsčiu, su juo eina tinkamai pažinti tiesos, jo jau nebepaleidžia ir trečiajame laipsny. Jis nepradeda tučtuojau betarpiškai aiškinti katekizmo atsakymą, tik toliau aiškina ir nagrinėja papasakotąjį įvykį ir tik paskiau lyg nejučiomis prieina prie paties dalyko tikro aiškinimo. Pav., aiškinant katekizmo klausimą, koks turi būti mūsų tikėjimas, įvaizdinamąja priemone imamas šv. Petro pavyzdys. Aiškinimo laipsny toliau aiškinamas šv. Petro tikėjimo gerosios ir silpno-

sios pusės (Kristaus užsigynimas). Iš čia palieka tik vienas ir nebesunkus žingsnis išaiškinti dar nežinomas sąvokas. Tik šioje vietoje aiškinamos mokiniui neaiškios ir, gal būt, dar tik pirmą kartą išgirstos sąvokos. Kai kuriais atvejais išaiškinimo laipsny reikia svarbiausios sąvokos rašyti lentoje, pav., kalbant apie tikėjimo savumus.

Suglaudimas arba santrauka visa suveda prie katekizmo atsakymo teksto.

Pritaikymas turi būti ne pamokslų sakymas, tik daugiausia, pasigaunant kokreč ų pavyzdžių, stengimasis paveikti mokinio jausmai ir valia, kad mokinys padarytų tinkamų pasiryžimų tą tiesą išpažinti ir gyvenime vykdyti. Be kitko, šis paskutinis pamokos laipsnis galimas baigti tinkama įspūdinga malda. Pav., baigus kalbėti apie mirtį, labai praktiška būtų kartu su mokiniais sukalbėti trumpa tinkama maldelė ar porą kartų „Sveika Marija“ už tą, kuris pirmasis klausytojų m rs...

Be šių penkių pamokos laipsnių, kaip jau ankščiau esame minėję, tarp santraukos ir pritaikymo sintetikai nekartą dar įspraudžia pagilinimo (Vertiefung) laipsnį. Tai ne kas kita, kaip nurodymas išdėstytosios tiesos santykio su kitomis jau anksčiau išdėstytomis tiesomis, jos įrodymas, atrėmimas galimų priekaištų, sugretinimas su priešingais dalykais (kontrastas) ir t. t.

Ne vienam gali atrodyti, kad šis metodas stato tikybos mokytojui nepakeliamus reikalavimus, suvaržydamas jo darbą savaisiais formališkais laipsniais, juoba kad be to viso dar statomas reikalavimas pamokos netraukti ilgiau už 30 — 40 minučių, kad vaikai perdaug nenuvargtų. Bet sintetikai, ypač Vieniečiai[1]), duoda tikybos mokytojui laisvės kurį nereikalingą formališką laipsnį praleisti.

Kaip matome, sintetinis religijos mokymo metodas daugiau sutinka su konkretiškai galvoti linkusio vaiko galvojimo procesu, nekaip analytinis. Be to, jis kiek galima, stengiasi paveikti visas mokinio sielos galias.

Šis metodas buvo rimtai perdiskutuotas ir taisomas katalikų katechetų kongresuose, buvusiuose Zalzburge 1903 m., Vienoje 1905 ir 1908 m. ir Münchene 1905, 1907 ir 1909 m. Šiandien šį metodą populerizuoja ir tobulina daug įžymių ir pagarsėjusių pedagogų, pav., Weber, Thalhofer, Stieglitz, Göttler, Bernbeck, Bülmayr, Hartmann, Schreiner, Pichler, Swoboda, Grunwald ir d. k. Lygiai gausi ir literatūra yra išleista ir Lietuvai tas metodas nebėra svetimas, nes kun. A. Liepinis yra išleidęs porą katekezių knygelių, pritaikytų pirmajai ir antrajai Vyskupo Paltaroko „Katalikų tikybos katekizmo“ dalims (Kaunas 1929 m.). Jiedvi, kaip pats autorius pirmosios dalies pratarty prisipažįsta, esąs parašęs, laikydamasis daugiausia Stieglitz'o, K. Bühlmayr'o ir kaikurių kitų katekezių rašytojų. Be to, ir Lietuvoje šiaip jau gana populerūs religijos mokymui nekartą taikomieji „darbo mokyklos“ principai yra ne kas kita, kaip tik tolimesnės sintetinio metodo išvados.

Analytikai, tiesa, sintetikams prikiša, kad savo metodą sukūrę, veikiami laisvamanių pedagogų Herbarto ir Ziller'io didaktikų. Bet jiems tik garbė,

---

[1]) Plg. J. Er. Pichler, Katolische Volksschulkatechese für die Mittel — und Oberstufe, Wien 1915 — 1918.

kad įstengė surasti ir išskirti didžių pedagogų laisvamanių sistemų perlus, gera.

Savaime suprantamas dalykas, šis metodas daugiau tinka pradžios mokyklai ir pirmosioms gimnazijų klasėms. Bet reikia atsiminti ir tai, jog šiuo mokymo metu svarbu nutiesti geri religijos mokslo pamatai, kad ant jų galima būtų statyti religijos mokymo rūmas aukštesnėse klasėse, kur dažniausiai jo vietą pradeda užimti analytinis metodas.

Šulyginę abu metodus, turime atiduoti pirmenybę tam metodui, katras yra sėkmingesnis, sėkmingiau pasiekia tikslą. O tikslą pradžios mokykloje ir žemesnėse gimnazijų klasėse, kuriose kaip tik vyksta pradinis katekizacijos darbas tikrąja prasme, neabejotinai geriau pasiekia sintetinis metodas.

Doc. Dr. Ign. Česaitis.

Charakterio šv. Tomo Akviniečio doktrina

(Doctrina S. Thomae Aqu. de charactere).

1. Charakterio mokslo istorijos ir literatūros bruožai, 2. Charakterio elementai, 3. Charakterio subjektas, 4 Charakterio pradai ir 5. Charakterio ugdymas.

I. Charakterio mokslo istorijos ir literatūros bruožai.

1. Charakterio terminas yra naujas, jo sąvoka vis dėlto labai sena. Visais amžiais žmonės suprasdavo dorovės idealą ir pagal jį charakterizuodavo žmones. Žydai charakterio žmones vadindavo teisingais. O teisingas žmogus buvo tas, kurs ištikimai atliko visas Dievo įsakytas priedermes. Graikai, ypač Periklo laikais, charakterio sąvokai išreikšti vartojo terminą „kolokagati". Juo norėta ypač pabrėžti žmogaus charakterio so ciališkumo bei draugiškumo gerieji savumai. Mūsų laikais šis dalykas pavadinti galimas angliškai „gentlemen".

Graikų filosofai, pav., Aristotelis ir Platonas, charakteriu vadindavo dorovinių nusiteikimų (habitus-eksis) kompleksą ir išreikšdavo dviem artimais terminais, būtent: „arete" (dorybė) ir „ethos" (įprotis). Aristotelio mokinys Teofrastas veikale „Charakteriai" aprašo ryškius psichologinius žmonių tipus. Nuo šv. Augustino laikų ir viduriniais amžiais charakteris virsta teologine sąvoka ir reiškia antagamtinę sakramentalinės malonės įdiegtą žymę. Naujaisiais laikais vėl grįžtama prie Teofrasto psichologinės — etikinės charakterio sąvokos. Tai pradėjo La Bruyère[1]). Stuart Mill dar toliau į priekį pastūmėjo charakterologiją, būtent, reikalauja etologijos — mokslo, kurs nagrinėtų charakterio įgimtį, savumus, metodus[2]).

2. Al. Bain, On study of the character, 1861, plačiai kritikuoja frenologiją; Bahnsen, Beiträge zur Charakterologie, 1870, nušviečia charakterio ir pedagogikos glaudžius santykius; G. Le Bon, Sur l'étude des charactères, 1887, suglaustai kelia šių studijų reikšmę; M. Ribot, Sur les diverses formes de caractères, 1892, griežtai sprendžia šią problemą.

Nuo šio laiko daugėja charakterio veikalai: Bernard Perez, Le caractère de l'enfant à l'homme, 1892; F. Paulhan, Les caractères, 1893; Alf. Fouillé, Tempérament et caractère, 1895; Fr. Queyrat, Les caractères et l'éducation morale, 1896; Alb. Levy, La psychologie

---

[1]) Les caractères de Théophraste, avec les caractères ou les moeurs de ce siècle, 1688.

[2]) Système de logique inductive et déductive (trad. de L. Peisse), Paris 1813, II 6: „Je proposerais de donner le nom d'Ethologie du mot ἔτος qui est de tous les termes de la langue grecque celui qui correspond le plus exactement au mot „caractère", - a la science qui determinera le genre de caractère produit conformément aux lois générales de l'esprit par un ensemble quelconque de circostances, physiques et morales"...

du caractère, 1896; P. Malapert, Les éléments du caractère et leur lois de combinaison, 1897 ir t. t.

Vėlesniais laikais didėja susidomėjimas šia problema. Čia dirba, rašo daugybės mokslininkų, pav.: Foerster, Kerschensteiner, F. Kraus, Künkel ir t. t. R. Heise išleidžia įvairių psichologijos mokyklų psichoanalitinės ir individualinės psichologijos kolektyvinį veikalą „Jahrbuch der Charakterologie", kurio nuo 1924 m. jau penki tomai išėjo.

Paskutinių metų svarbiausi veikalai: Hoffmann, Der Aufbau des Charakters, Berlin 1926 (gera svarbiausių charakterologijų santrauka); P. Haeberlin, Der Charakter, Bazel 1924; L. Klages, Grundlagen der Charakterkunde[4], Leipzig 1926; Persönlichkeit, Das Weltbild, Potsdam 1928, II; A. Ulitz, Charakterologie, Charlottenburg 1925; H. Hartmann, Die Grundlagen der Psychoanalyse, München 1926 (vertingas ypač psichoanalizės atžvilgiu); E. Wexberg, Individualpsychologie. Leipzig 1928; F. Künkel, Charakterkunde[2], Leipzig 1929; R. Allers, Das werden der sittlichen Person, Wesen und Erziehung des Charakters, Freiburg im Br. 1929 ir t. t.

II. Charakterio elementai.

Pagal Šv. Tomą Akvinietį į charakterio elementus įeina kompleksija ir temperamentas.

Prieš kalbėdami apie šiedvi sąvokas, padarykime šias pastabas:

1) Visi žmonės yra lygūs. Nes yra tos pat rūšies protingos būtybės, turi bendrus savo buvimo ir veikimo požymius. Bet žmonių lygybę sudaro ne tik protinga siela. Ji yra asmenybės pamatas. Be protingos sielos, kiekvienas žmogus turi savotiškų buvimo ir veikimo savumų, kurie pareina nuo to, kad kiekvienas žmogus turi tam tikrą ir atskirą kūną, tam tikrus ir atskirus organizmo savumus; kiekvienas mūsų turi savo individualinių ypatumų, yra tam tikras individas. Individuacijos pradas yra medžiaga — ji mus taip skirsto, jog turime ne tik atsitiktinių, bet taip pat esminių skirtumų. Čia mes ne tik nesame lygūs, bet šiuo atžvilgiu net nėra dviejų lygių tokių pat žmonių.

Buvimo (essendi) atžvilgiu, arba dėl konkretiško kūno žmonių sielos labai labai skiriasi. Nes nuo medžiagos pareina mūsų individuališka konstitucija, fizinė kompleksija, kaip sako šv. Tomas, arba šiandienykštės morfologijos tipas. Šiuo atžvilgiu turime raumeninį (vegetatyvinį), smegeninį ir t. t. žmogaus tipą. Tai yra statiškasis individo ir charakterio elementas[1]).

Veikimo atžvilgiu vienas individas skiriasi nuo kito savo biologinio, fiziologinio ir psichologinio mechanizmo (struktūros) funkcionavimais. Šis skirtumas yra taip svarbus, jog pagal jį klasifikuojami net temperamentai[2]).

2) Žmogus yra psicho-fiziška būtybė. Jo kūno ir sielos individualiniai pažymiai dirba darbą drauge — kūnas sielą ir siela kūną nuolat veikia, kūno ir vyresnės dvasios galios veikia viena kita.

---

[1]) Alf. Fouillé, Tempérament et caractère, 6: „Elle (la constitution) est le caractéristique d'un individu. C'est l'élément statique"...

[2]) Plg. C Proczek, La psychologie de l'adolescente[2], Lausanne 1918, 132; Alf. Fouillé, t. p., 8—9.

Kalbamąjį veikimą ne visi vienodai supranta. Ultraspiritualistai, pantejistai, antropomorfistai tepripažįsta sielos veikimą. Atbulai, materialistai-evoliucionistai, kriminalistai težino kūno veikimą. Kiti, pav., Leibnitz, tvirtina, jog kūno ir sielos veikimas vienas antra tesąs atsitiktinis. Dar kiti, pav., Spinoza ir Schopenhauer sako, jog kūno ir sielos tarpe esanti korelacija bei santykiavimas. Galop, Fechner ir Wundt mano, jog čia veikiąs psichologinis paralelizmas.

Vieni iš tų, kurie pripažįsta kūno ir sielos artimiausius ir intimiškus santykius, sako, jog pats santykis esąs netiesioginis, kiti — tiesioginis. O Šv. Tomas Akv. pripažįsta abu.

3) Žodis „charakteris" iš graikiškų žodžių χάραξ (gairė) ir χαράδδειν (atskirti, paženklinti, užbrėžti). Galutinai, χαρακτήρ reiškia atspaustą ženklą įbrėžtą bruožą (ypač piniguose), taip pat stilių. Jeigu šį terminą taikinsime žmogui, asmeniui, tai turėsime pasakyti, jog charakteris yra ypatingas, nuosavas asmens pažymys, skiriąs jį nuo kitų asmenų.

Šnekamojoj kalboj charakteris turi nevienodą prasmę. Mes girdime kalbant, jog tas esąs charakterio žmogus, anas žmogus turįs charakterį, o šis asmuo turįs šiokį charakterį. W. James, sako, jog mes žmogui vertinti turį ilgiausį metrą: mes turį jo inteligenciją, jo širdį, jo turtą, jo būklę, net jo pasisekimus. Tik šie matai nėra nei tiesioginiai nei tikslūs. Tikrasis žmogaus matas yra susivaldymas, proto ir valios viešpatavimas, gyvenimo kilnumas, jausmų skaidrumas, įsitikinimų tvirtumas ir suderinimas su kasdieninio gyvenimo praktika; dorovinių pastangų suma, kur nugalimos kliūtys, drąsiai žvelgiama nelaimei į akis, plyšta trūksta — atliekamos pareigos, įvykdomos priedermės. Toks žmogus yra geresnis už kitus, gyvenimo modelis, mistras, o antragamtiniame gyvenime tikras krikščionis. Toks žmogus realizuoja savyj laisvės ir asmenybės tipą, šis laisvės karžygis, rodos, savaimingai siekia kiekvieno gėrio, lengvai gera daro. Tik, deja, iš tūkstančio žmonių ar yra vienas „charakterio žmogus"?

Tie asmens, kurie sakosi turį charakterį, teturi dalį aukščiau kalbėtųjų savumų, ypač valios, pasiryžimo, tvirtybės ir patvarumo. Jų psichologinis ir moralinis gyvenimas eina tam tikra kryptimi, polinkiai klauso vadovaujančio nusiteikimo; jų sąžinės būklė gerai susisteminta ir yra taip vieninga ir patvari, jog, žinant jų charakterį, iš anksto galima pasakyti, kaip jie pasielgs tam tikrose aplinkybėse, spręsdami, pav., savo ateities ar asmens klausimus ir t. t.

Žmogus, neturįs charakterio, į nieką nereaguoja, pats neveikia, aplinkybės jį veikia; nepasiryžta, kiti sprendžia jo pašaukimą, amatą, jungtuves, nepatvarus (amorfiškas), svajotojas, elgiasi nevienodai tose pat aplinkybėse ir elgiasi vienodai įvairiose aplinkybėse ir t. t.

Turėti šiokį charakterį reiškia turėti tam tikrą jautimą, norėjimą, mintijimą. Šiaip suprantamas charakteris yra individo psichologinė formula. Įvairūs asmens, atsidūrę tokiose pat išorinėse aplinkybėse, reaguos skirtingai: jie skirtingai jaus, nevienodai supras, ne to pat norės.

Jau gamtoj galimos pastebėti individualinės reakcijos. Neorganiškosios substancijos, pav., auksas, cinas, geležis, nevienodai reaguoja į tuos pat veiksnius. Tos pat rūšies augalai turi begalinį skaičių individualinių skirtumų. Tos pat rasės šūnys rodo labai skirtingus fiziologinius ir psicho-

loginius pažymius. Bet individualybė ryškiausiai tepasireiškia žmoguj, kuriame labai smarkiai veikia įvairių jutimo, mintijimo, norėjimo galių sudėtis. Šių galių įvairumas, įvairios sąlygos yra individualinės diferenciacijos šaltiniai.

Jeigu ne visi žmonės turi „charakterį", visi turi kokį nors charakterį. Net nenuoseklūs, blogai nusiteikusios ir ypatingai plastiškos ir nepatvarios individualybės asmens turi savotišką jutimo, mintijimo ir norėjimo būdą. Todėl galima sakyti, kad jie neturi savo reakcijos būdo. Tai tiesa tam tikra prasme. Kita dar prasme galima sakyti, kad jų individualybės dėsnys yra vieningumo ir patvarumo trūkumas. Šia prasme net amorfiški, nepatvarūs žmonės ir neturėdami charakterio, turi bent tam tikrą charakterį, individualinį pažymį. Taigi charakteris, apskritai, yra relatyviškai vienodas ir patvarus veikimo ir reakcijos būdas.

4) Bendroji charakterio sąvoka dar labiau aiškėja, palyginus ją su kita charakterio sudedamąja dalimi, būtent, temperamentu.

Pirma trumpai apie patį temperamentą.

Kiekvienas žmogus, ateidamas į šį pasaulį, atsineša ypatingų polinkių, sugebėjimų sistemą, kuri sudaro jo įgimtąjį charakterį. Paskutinysis yra glaudžiai susijęs su individo fiziologijos konstitucija. Nęs naujoji psichologija neginčijamai įrodė, kad biologinė individualybė yra psichologinės individualybės pamatas ir organiškosios gyvybės jutimai (sensacijos), juslės yra mano sąmoningojo „aš" atrama. Be to, psichinių ir biologinių reiškinių asociacija yra kasdien pastebima. Todėl nebe reikalo temperamento kilimo savaimingai ieškoma organizme. Turėdami fizinės konstitucijos davinius, galime spręsti žmogaus temperamentą, galime spėti jo sugebėjimus, nurodyti turimus ir galimus turėti talentus.

Th. Ribot teisingai pastebi, kad individualinis charakteris yra visai įrašytas organizme su savo aktyviais ir pasyviais gabumais, simpatijomis ir antipatijomis, genijaus, talento ar kvailybės pažymiais, dorybėmis ar ydomis, tingėjimu ar veiklumu[1]).

Įgimtasis charakteris yra mūsų organizmas, matomas iš vidaus, ir, atbulai, mūsų organizmas yra mūsų įgimtasis charakteris, matomas iš viršaus. Mūsų smegenų ir organų konstitucija taip nuteikia organus, jog šie yra pasiruošę šiokioms reakcijoms. Mes iš anksto esame nusiteikę šiaip, o ne kitaip reaguoti; mūsų psichinė būklė sutinka su fizine būkle. Mūsų dorovinės individualybės kryptis slepiasi mūsų organizmo gelmėse.

Naujuosius tyrinėtojus temperamentas įdomina organininių ir psichologinių ypatumų atžvilgiais. Psichiatras E. Kretschmer žiūri į jį, lyg į „heuristinį terminą, kurio visos svarbos mes dar nežinome, kurio prasmės mes dar nesame supratę, taip organiniu, taip psichologiniu atžvilgiais"[2]).

Įgimtasis temperamentas iš esmės yra jausmų (afektyvinis) dalykas. Tai pirmiausia ypatingas būdas jausti—nuo juslingumo iki nejautrumo ir nuo linksmumo iki liūdnumo. Tai savotiškas reakcijos būdas į pajaudinimus. Čia jis tvarko juslinių nuovokų, intelektualinių veiksmų ir judesių ritmą.

---

[1]) Les Maladies de la personalité, 169.

[2]) Manuel théorique et pratique de Psychologie Médicale(trad. par le S. Jankélevitch), Paris, X 265.

Iš šių jausminių polinkių ir jų ritmo susiformuoja psichologiškasis temperamentas[1]).

Temperamentą sudaro juslinio geismo nesąmoningi nusiteikimai, daugiausia įgimti, ir labiausiai pamatiniai polinkiai, pav., silpnas ar tvirtas emocionalumas, silpno ar tvirto veikimo polinkiai, lėta ar skubi naujų veiksmų adoptacija.

Tai dar ne viskas. Dėl sielos ir kūno substanciališkos vienybės, iš ko kyla natūralinė juslinio geismo ir racionalinio geismo vienybė, per jusles, vaizduotę ir protą juslingumo polinkiai, atsimušdami į valią, sudaro joj tam tikrus nusiteikimus. Iš šių valios įgytų nusiteikimų galima spręsti darbo, meno sugebėjimai ir t. t.

Taigi, psichinis temperamentas suima visus afektyvinius, valingus, juslinius ir įgimtuosius nusiteikimus su jų reakcijos būdais ir ritmu.

Charakteris griežtąja prasme atstovauja patvarių valios įgytų dorovinių nusiteikimų sumai, paremtai įgimtu temperamentu.

Todėl charakteris yra sudėtingesnis už temperamentą. Kai mes sakome: „linksmas", „nervingas", „judrus", „žiaurus", „įspūdingas", mes mąstome apie temperamentą. Visi šie pažymiai išreiškia paprastus, elementariškus ypatumus. Atbulai, pažymiai „ištikimas", „korektingas", „intrigantas" „nepasitikįs savimi", „neskrupuliuotas" natūrališkai neišplaukia iš tam tikros pamatinės biologinės kokybės, geriau sakant, yra daugelio šios rūšies kokybių mišinys, šių kokybių grįžtamasis veikimas ir psichinių patyrimų padarinys drauge[2]). Kitais žodžiais tariant, charakteris remiasi temperamentu, panašiai kaip racionalinis geismas remiasi juslinių geismu. Šiuodu geismai arti santykiauja ir vis dėlto labai skiriasi nuo vienas antro. Nes racionalinis geismas yra dvasinis, o juslinis geismas yra organininis, ir pirmasis yra racionalinės, moralinės ir socialinės, o antrasis — biologinės struktūros. Dorovinė „ištikimybės" sąvoka yra dviejų veiksnių kombinacija, būtent, neperskubus psichinis ritmas ir relatyviškai lygi nuotaika, ir, be to, simpatiškų santykių patvarumas su kai kuriais žmonėmis ir kai kuriomis idejomis. Taigi čia įsikiša kiti veiksniai, pav., socialinės aplinkybės, auklėjimas, kurs padeda plėstis simpatiškiems jausmams. Kitose aplinkybėse tas pats temperamentas galėtų išugdyti visai skirtingus charakterio bruožus, pav., neapykantą, kerštą[3]).

Taigi, charakteris pareina nuo temperamento, o temperamentas yra glaudžiai susijęs su organizmu.

A. Kompleksija.

1. Šv. Tomas Akvinietis nuo temperamento skiria kompleksiją ar konstituciją, arba, kaip šiandienykščiai autoriai sako, skiria fizinį arba kūno ir dorovinį arba sielos temperamentus[4]). Tik, aišku, šv. Tomo Akv. fiziniai

---

[1]) E. Kretschmer, Manuel théoretique et pratique de Psichologie, 169.
[2]) E. Kretschmer, t. p., 291.
[3]) E. Kretschmer, t. p., 292.
[4]) Alf. Touillé, Tempérament et caractère, 5—6: „Il faut distinquer la constitution proprement dite d'avec le tempérament. La constitution, ce sont les variations individuelles dans l'architecture et la charpente du corps, dans le volume et le poids, dans la proportion et l'adaption des organes. ...Le tempérament, ce sont les variations dans l'organisme.. "

charakterio pamatai paremti anų laikų gamtos mokslais. Šiandien, šiems mokslams labai pažengus į priekį, tų pamatų nebepakanka. Tai greit pamatysime.

2. Kurie yra tikrieji fiziniai charakterio pamatai? Juos galima suvesti į penkis, būtent, anatomiškosios konstitucijos, morfologijos, liaukų sekrecijos, neuro - vegetatyvinės sistemos, nugaros - smegenų sistemos[1]). Ir tai:

1) Anatomiškoji konstitucija.—Skiriamos keturios didžiosios žmogaus organizmo anatomiškos sistemos, būtent, broncho - plaučių, skrandžio - maitinimo, raumenų, galvos ir nugaros smegenų.

Šios keturios sistemos betarpiškai jungiasi su specifikiškai išorine apylinke: broncho - plaučių sistema jungiasi su atmosfera, iš ko kyla kvėpavimo reakcijos; gastro-intestinalinė sistema — su maistu, iš ko kyla virškinimo reakcijos; muskularinė sistema — su fizine apylinke, iš čia raumenų motorinės, sąnarių, sausgyslių ir t. t. reakcijos; galvos ir nugaros smegenų sistema—su fizine ir socialine apylinke, iš čia smegenų ir psichinės reakcijos.

Šios didžiosios sistemos grupuojasi aplink centralinę branduolio periferiją. Jas saugo delikatiškas mechanizmas nuo išorinių veiksmų brutalumo.[2])

Nuo dominuojančiosios sistemos pareina kvėpuotinis, virškinąs, raumenininis smegenis tipai.

Kvėpuotinis tipas pasižymi krūtinės lasta ir nosies - burnos platumu.

Virškinąs tipas turi piramidos pavidalo galvą, vyraujantį pilvo ir žemąjį veido aukštą, didelę burną ir praplėstus žandikaulius, storas lūpas.

Raumeninis tipas pasižymi sąnarių ilgumu, raumeninės masės reljefingumu, tiesių kampų galva ir trijų veido aukštų lygumu. Jį galima sutikti ypač žemės ūkio kraštuose.

Smegeninis tipas turi trikampio figūros galvą, galvoviršis yra didelis, kakta iškilusi, dominuoja aukštasis veido aukštas, kitas kūnas lieknas ir mažas liemuo, bent dažniausiai. Jis yra 25% laisvuose profesijuose[3]).

Kalbamųjų tipų A. Thooris sustatė šias schemas, kur 18 psl. 1 fig.[4]).

2) Morfologija.—Ją sudaro bendroji kūno ir labiausiai galvos struktūros.

Bendrosios kūno struktūros atžvilgiu skiriami du tipai, būtent, plokštasis ir apvalusis tipas. Pirmasis dar skirstomas uniformiškas, banguojąs ir kuprotas. Antrasis — uniformiškas, banguojąs, kubiškas.

Plokštasis ir apvalusis tipas Italuose vadinasi ilgų linijų ir trumpų linijų, o Amerikoj linearinis ir lateralinis tipas[5]).

---

[1]) Plg. P. Peillaubé, Les bases physiques du caractère (Les cahiers Thomistes), Paris 1929, n. 3.

[2]) C. Sigaud et Leon Vincent, Les origines de la maladie, 1912,48; Leon Mac-Auliffe, Les tempérements, 1926,37

[3]) C. Sigaud, Traitéclinique de la Digestion, II 196; L. Mac-Auliffe, t. p., 37 — 42

[4]) La vie par le stade[4], Paris 1924.

[5]) Plg. Léon Mac-Auliffe, Les tempérements, 131 — 189; A. Thooris, La vie par le Stade[4], 114 — 118; 122 — 126.

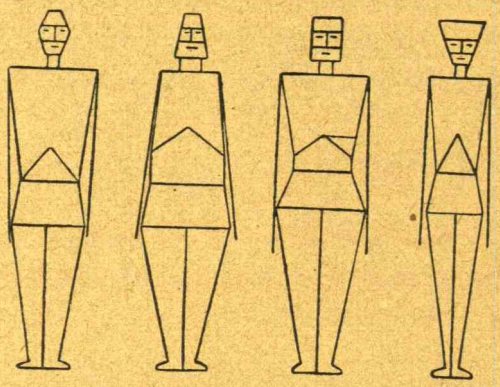

1 fig. *Keturių tipų schema.*
Iš kairės į dešinę: 1) kvėpuotinis, 2) virškinąs, 3) raumeninis, 4) smegeninis tipas.

Aukšti žmonės, apskritai, yra plokšti, o stori žmonės yra apvalūs. Bet ir žemi žmonės yra ilgų linijų, ir liekni ir laibi — trumpų linijų.

Trumpų linijų žmonės yra raumeningi, o ilgų linijų žmonės yra greiti. Ilgų ir trumpų linijų tipai pažįstami iš to, kad pirmieji (žiūr. 2 ir 3 fig.) yra „aukštai nuo žemės", o antrieji „arti nuo žemės".

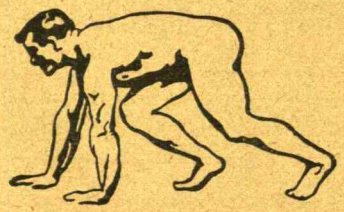

2 fig. Trumpų linijų keturpėkščias. Po pilvu nėra oro. Lastą (thorax) spaudžia viduriai „Arti žemės".

3 fig. Ilgų linijų keturpėkščias. Lasta gili, oras po pilvu „Aukštai nuo žemės". Vyrauja sąnariai.

Kretschmer stengiasi aprėžti kūno struktūros ir temperamentų santykių korelaciją, kurią priskiria humoraliniams veikimams. Jis skiria dvi dideles temperamentų kategorijas, kurios sutinka su kūno struktūra, būtent, ciklotymišką[1]) ir skizotymišką[2]).

95% ciklotymiškų asmenų turi piknišką[3]) kūno struktūrą: jie yra apvalūs, trumpi ir stori.

---

[1]) Graikiškai κύκλος (ratas) ir θυμός (jausmas, troškimas).
[2]) Graikiškai σχίζω (atskirti, išjungti).
[3]) Graikiškai πυκνος (tirštas, suspaustas, storas).

70% skizotymiškų turi leptozomišką[1]) kūno struktūrą: jie yra ploni ir liesi.

Ciklotymiški asmens yra linkę į periodiškas psichologines atmainas. Afektyviniu atžvilgiu jie pasižymi tam tikra jausmų šiluma, širdies gerumu. Kūno judesiuose ir rašto briežimuose pasireiškia apvalumas, švelnumas, natūrališkumas. Socialiniuose santykiuose jie krypsta į išorinį gyvenimą, jie reališkai ir sociališkai supranta gyvenimą, linksmi, prisitaiko prie aplinkybių, gan dažnai materiališki. Jų afektyviškos vibracijos svyruoja tarp „giedros" ir „liūdesio". Šių dviejų elementų proporcija vadinasi diateziška arba nuotaikos.

Pagal diateziską proporciją ciklotymiškas temperamentas skirstomas į tris vyriausius, būtent: a) Hipomaniakiškas — giedras gyvumas, aukštas paties sentimentas, greitas pyktis, entuziazmas, darbštumas, idejų turtingumas. b) Sintoniškas—ramumas, protas, praktiška energija, maloni nuotaika. c) Sunkaus kraujo—tyli ir švelni įgimtis, linkimas į depresiją.

Skizotymiški temperamentai svyruoja tarp juslingumo ir abejingumo; jie krypsta į autizmą[2]). Afektyviniu atžvilgiu juose yra vidinio juslingumo ir išorinio šaltumo kombinacija; jie neturi humoro ir yra rimti. Pagal juslingumo ar šaltumo kiekį jie dalomi į tris vyriausius tipus, būtent: a) hiperesteziškas tipas — nervingai jautrus, žiūri tik į save, idealistiškas; b) anesteziškas—šaltas, originališkas, prieštaraujančios dvasios, apatiškas, nerūpestingas, veltui gaišina laiką; c) vidurinis (intermedius)—šaltai energiškas, sistematiškas, aristokratiškai ramus.

Psichomotoriniu atžvilgiu grafiškas aparatas registruoja tris spaudimo lankų tipus: trumpus priplokštus su grafiškojo spaudimo minimališkomis atmainomis; stereotipiškus lankus su reguliariškai tų pačių spaudimo atmainų atsikartojimu; tendencija į nepatvarių, skubotų, neramių, kartais svyruojančių ir netikslių, ar susitūrinčių, aristokratiško nelankstumo, ar sunkių ir paralyžuotų judesių.

Socialiniu atžvilgiu galima pastebėti tendenciją į autizmą; jie linkę užsidaryti savy, vengti daugiau kontakto su pažįstamais. Jie yra nervingo juslingumo, perdėto jautrumo ir šalto abejingumo — įvairių proporcijų mišinys.

Visi šie temperamentai, ciklotymiški ir skizotymiški turi taip pat glaudžių santykių su vegetacine nervų sistema. Pikniški turi vaskularinę šaką, žymiai skirtingą nuo leptozomiškų temperamentų. Pirmieji yra sveikaus ir rausvo veido, su minkštomis rankomis, plačios, trumpos, vienodos šilumos ir normališkos varsos (dažniausiai). Antrieji yra išblyškusio veido su melsvomis rankomis, drungni, šalti.

Pagal Kretschmerį šeši yra vyriausi temperamentai, glaudžiai susiję su bendrąja kūno struktūra, būtent:

a) Ciklotymiški: hipomaniakiškas (judrus, linksmas), intoniškas (praktiškas, realistiškas, jumoristiškas be pykčio) ir sunkusis.

b) Skizotymiški: hiperesteziškas (nervingas, idealistiškas, delikatiškas, išorinis gyvenimas), skizotymiškas vidurinis (šaltas, energiškas, sistematiškas,

---

[1]) Graikiškai λεπτός (plonas) ir σῶμα (kūnas).

[2]) Graikiškai αὐτός (savęs).

logiškas, ramus, aristokratiškas) ir anesteziškas (šaltas, viengungiškas, neapsukrus, lėtas, tinginys, nejautrus, aistroms neprieinamas).

Pagal šiuos temperamentus, Kretschmerio nuomone, galima klasifikuoti daugumas žmonių[1]).

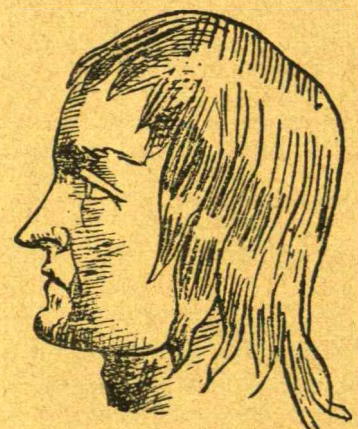

4 fig.

Kalbėdami apie galvos struktūrą, turime pasakyti, jog L e d o s (geniališkas stebėtojas, tik vis dėlto galima šis tas prik šti jo metodų moksliškumui ir technikai) visus fizionomijos tipus suveda į aštuonis skirtingus paprastuosius tipus būtent[2]):

a) P r i m i t y v i n i s žmogus. Tai žemasis aukštas, žmonijos slenkstis. Vyrauja elemen ariniai instinktai, ypač individualinio išsilaikymo instinktas, darbštumas. Tai darbo žmogus. Jis mažai išlavinto juslingumo ir vaizduotės, intelegencija ir jausmai susikoncentravę labai siaurame objektų rate, pozityvios dvasios, slapto charakterio, liūdnokas, kantrus, $^3/_4$ valios sudaro įpročiai, instinktas ir užsispyrimas. Stiprių kaulų ir kietų raumenų; keturkampis, trumpas tipas, tvirtai sudėtas, veido priekis perpendikuliarinis ir išlankstytas; nedelikatiškas, nerafinuotas (ž. 4 fig.)

b) S v a j i n g a s i s žmogus. J·m gyvenimas yra svajonė, kuri sukinėjasi aplink įsivaizduotą „aš". Išoriniai objektai duoda jam progos, medžiagos vaizduoti. Mažai jis teveikia Kraštutiniškas įspūdingumas, aistros švelnios ir tyros. Sa vaimingoji (spontaniškoji) intelegencija, sudaryta iš pasyvios intuicijos, nereflektuojanti, neprotaujanti. Valia silpna, baikšti, nepasiduodanti kitiems. Vaizduotė viešpatauja.

Mažas veiklumas, nekaringas žmogus, linkstama į haliucinaciją ir somnabulizmą. Apvalios formos bemaž visiškai šalina tiesiąsias linijas. Veidas apvalus, oda švelni, bet nejautri (ž. 5 fig.).

Ši struktūra giminiuojasi su limfatiškuoju temperamentu.

c) A f e k t y v i n i s. Jis nori žavėti kitus ir pats susižavėti, įkūnyti grožį, meilę, džiaugsmą. Jame vyrauja palytėjimo ir afektyvinis juslingumas. Vaizduotė turtinga ir veikli, estetinių formų meilė. Didelis,

5 fig.

[1]) Manuel théorique et pratique de psychologie médicale, 264—278.

[2]) Traité de la physionomie humaine, Paris 1894. — J. B u l l i o t susistemino vyriausius šios knygos davinius psichologijos kongrese Paryžiuj 1900 m. rugpiūčio m.

gausus jausmingumas, labiau gyvas, nekaip gilus. Judesių gracija. Labai meniška inteligencija. Valia silpna, lengvai širdies pavergiama. Graciozišķas ir apvalus tipas, įstatytas į gražios ševeliūros rėmus. Oda kraštutinio jautrumo, kaip ir palytėjimo juslingumas; raumens minkšti, darbui netinką (ž. 6 fig.).

Sangviniškas - ilpnas temperamentas.

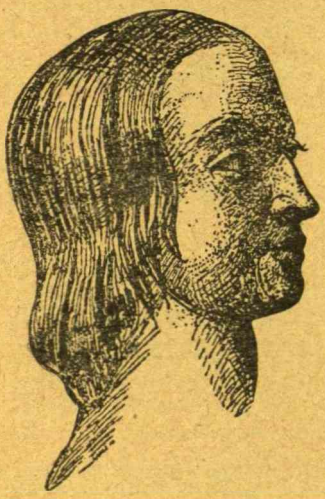

6 fig.

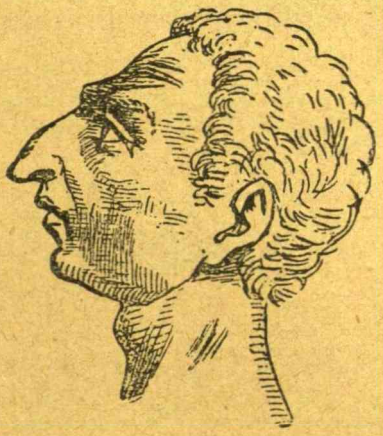

7 fig.

d) Aktyvinis, karingasis. Vyrauja Aristotelio karingoji aistra (appetitus irascibilis) ir judrumas. Mažas fizinis juslingumas, dar mažesnis dorovinis jautrumas. Pomėgis stebėti kruvinos scenos. Refleksijos sumažėjimas veikimo naudai. Nuolatinis judrumas, dažnas avantiūristas. Vyrauja pyktis ir visos staigiosios aistros, pav., drąsa ir pasiaukojimas iki karžygiškumo.

Impulsyvinė valia tobula. Muskulatūra tvirta; kaulų tiek tėra, kiek jų reikia raumenims, kuriuos nuolat judina kvėpavimas, ypač motorinių nervų centrai. Apvalus ir energingas tipas; veido priekis stipriai iškraipytas ir užpakalin nustumtas (ž. 7 fig.).

Tulžies temperamentas.

e) Intuityvinis. Intuicijos žmogus gyvena nervais, kurie valdo jo dorybes ir ydas, bemaž jį gerai ir blogai charakterizuoja ir daro nepatvarų. Juslingumas gyvas, susidaraąs greičiau iš nervingo įspūdingumo, nekaip iš tikrojo jausmingumo; fantastiškas ir atmainingas, visada naujienų godus. Vaizduotė veikli, kūrybiška, paprasto svajingumo kontrastas. Judesių lankstumas ir greitumas. Jo inteligencija turi smalsuolio vardą; ją valdo neramus troškimas pamatyti, išmokti, atrasti naujų dalykų, spręsti dalykus ir idejas; ji viską paliečia, viską pagilina, bet nemoka kantriai dirbti. Valia ir veiklumas greiti, karšti, liepsnoją, entuziastiški, bet nepatvarūs, greit pa-

vargstą, atsisaką nuo ilgų pastangų; bemaž visiškai nepasiduodą nusiteikimų galybei. Pailgas, lieknas tipas, formos dažnai kampuotos ir aštrios (ž 8 fig.).

Nerviškas temperamentas.

f) Reflektuojąs ir protaująs intelektualistas, teoretikas, sistematiškas, didelis voluntaristas. Jis skiriasi nuo intuicijos žmogaus, veiklaus ir svajotojo-imaginatyvinio žmogaus. Mažas išorinis ir vidinis juslingumas. Dėmesys susikoncentravęs viduj. Vaizduotė šalta, konstruktyvinė. Polinkiai rimti ir pozityvūs. Inteligencija deduktyvinė, konstruktyvinė, dažnai neaiški, skaičiuojanti, tikrovės išalkusi, linkusi abejoti; mintys stiprios ir gerai sumegstos, ilgai brandinami planai. Dorovės sąžinė tobula, kieta ir rūsti, dažnai mizantropiška. Valia labai stipri, atspari, nepalaužiama; pasiryžimai ilgainiui virsta nusiteikimais. Inhibicijos valia, įpročio valia, proto valia — visos trys veikia. Keturkampis tipas, kampuotas, griežtai tiesių linijų, be kreivųjų linijų. Veido priekis perpendikulariškas, akys įdubusios (ž. 9 fig.).

8 fig.

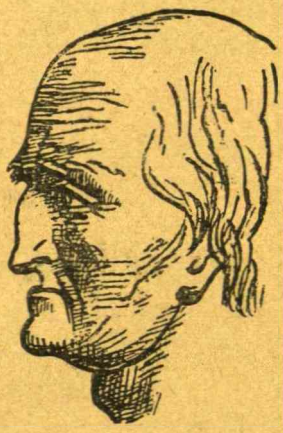

9 fig.

Melancholiškas temperamentas.

g) Praktiškos nuovokos, sociališkas, pilnutinis, ir pusiausviros žmogus. Jis šeimos vadas ir liaudies gydytojas, nuolatinis kandidatas pirmininkauti. Vyraujančios galios: praktiškas protas, sprendimas, autoritetingumas, sociališkumas. Daugelio galių pusiausvyra.

Pasižymi išmanumu, patarimų išmintimi, stipria ir moderuota valia; pateisinama valia; pateisinama ambicija pasiekti garbės ir visuomenės pareigų. Ketūrkampis, pilnų ir švelnių kontūrų tipas. Veido priekis perpendikuliarinis, lygiai išplėstas į plotį ir aukštį. Veidas įterptas į gausios ševeliūros ir barzdos rėmus (ž. 10 fig.).

10 fig.

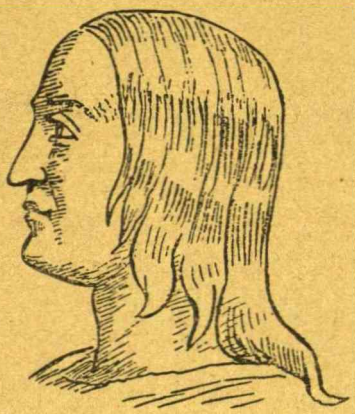

11 fig.

Sangviniškas temperamentas.

h) Spinduliuojąs. Tikras sintetiškas tipas, didelis žmonių pavergėjas, žavėtojas žmonių. Įstabi žmogiškų galių retkarčiais nevykusi sintezė ir dėl to nepripažintas genijus, pasižymįs visų pirma ekscesyviška puikybe ir t. t. Aro žvilgsnis, nepaprastai turtinga atmintis, visuotinė inteligencija, sielos didybė, geležinė valia, milžiniškos koncepcijos, be saiko puikus ir nežmoniškos ambicijos. Dvigubai izoliuotas — viršenybe, kuri žavi, ir perdaug aukšta ideja, kurią jis gaivina, mąstydamas apie save. Iškeltas į valdžios ar garbės viršūnes dėl savo genijaus, jis įprastai dėl savo puikybės nustumiamas į šalį. Napoleonas, Aleksandras. Pailgas tipas ar tarpinis tarp keturkampio ir pailgo, turįs įgimtą didybę ir garbingumo pažymį (ž. 11 fig.).

Sintetiškas, nerviškas temperamentas.

Šie paprastieji Ledos'o tipai nėra nekintami, bet įvairių rūšių giminės, apie kurias telkiasi begalinis jų įvairumas ir laipsniavimas.

Pageidautina, kad fizionomiškų tipų klausimas būtų rimtų specialistų išstudijuotas pagal griežtesnius metodus, labiau precizuotą matavimų ir asmens histologiją.

Struktūrinis individo tipas žmonijoje, panašiai kaip ir gyvuliuose, ypač daug ko praskleidžia ir pasako.

(Bus daugiau).

Doc. e. p. Dr. Pr. Venckus.

Stebuklas, išklausymas maldos ir gamtos dėsniai

(De miraculis, oratione et legibus naturae).

1. Į ž a n g a.—Šiandien stebuklai turi nemaža priešininkų. Ne vienas mano, kad moderniškam žmogui nebetinką kalbėti apie stebuklus. Kurios yra šio nebičiuliškumo priežastys? Svarbiausios jų yra šios:

1) Natūralizmas ir racionalizmas. Juodu ir šiandien daug atsiliepia žmogaus protui. Todėl pamirštama, kad ne visos tiesos tesutelpa fizikos kabinetuose, anatomikumuose ir t. t. Pamirštama, kad tiesų yra dar ir kitur.

2) Nemokėjimas ar nesistengimas įvertinti faktai ir padaryti iš jų tinkamos išvados. Pav., kai kas, pastebėjęs, jog kai kurie faktai buvo laikomi lyg stebuklais, kurie vėliau pasirodė tesą tik šiaip nuostabūs faktai, arba pamatęs, kad daug nuostabių dalykų galima išaiškinti paprastai, atsieit, natūrališkai, daro klaidingą išvadą: stebuklų nėra, arba juos galima paprastai išaiškinti.

3) Neturėjimas tikros stebuklo sąvokos. Todėl kitas kovoja ne su stebuklais pačiais, tik su kažkuo kitu. Kai kuriems atrodo, kad stebuklai iš tiesų laužą gamtos dėsnius ir tuo pačiu ardą jos tvarką. Panašų sunkumą kai kas mato ir išklausyme maldų: kas meldžiąsis, pav., kad nebūtų lietaus, tuo pačiu prašąs Dievą padaryti gamtos dėsnių išimtį, t. y. bent šį kartą atšaukti, sulaužyti, arba bent sustabdyti gamtos dėsnį. Šiame rašiny mes atkreipsime akį į trečiąją priežastį. Mūsų tikslas nėra polemizuoti, tik sugretinti trys dalykai būtent: stebuklai, išklausymas maldos ir gamtos dėsniai, ir pažymėti jų santykiai su kits kitu.

2. S t e b u k l a s i r g a m t o s d ė s n i a i. — Stebuklas reališkai yra pojūčiais patiriamas faktas ar įvykis, padarytas Dievo greta įprastos ir pažymėtos gamtos tvarkos[1]).

Pasakyta:

1) P o j ū č i a i s p a t i r i a m a s (sensibilis). Pojūčiais patiriami yra tie gamtos įvykiai, kurie patiriami bet kuriuo pajautimu. Pavyzdžiu gali būti stebuklingas išgydymas ligonio arba prikėlimas mirusiojo. Akis lygiai mato ligonį ir stebuklingai pasveikusį, mirusį ir prikeltą. Vadi-

---

[1]) R. G a r r i g o u - L a g r a n g e, De Revelatione[3], Romae 1925, 326: „Factum a Deo productum in mundo praeter ordinem agendi totius naturae creatae". L. L e r c h e r, Institutiones Theologiae Dogmaticae, Oeniponte 1927, I 107: „Opus quod intra ordinem naturae, sed praeter leges naturae sola divina virtute sit". H. F e b d e r, Apologetica sive theologia fundamentalis, Paderborn 1920, I 65: „Opus sensibile praeter ordinem naturalem divinitus effectum". B. G o e b e l, Katholische Apologetik, Freiburg i Br. 1930, 57: „Eine ausserordentliche Tatsache im Bereiche unserer Erfahrungswelt, die aus den Kräften der Natur nicht restlos zu erklären ist viel mehr ihre hinreichende Ursache nur in Gottehabenkann".

nasi, ir stebuklingas išgydymas ligonio ir prikėlimas mirusiojo prieinami yra mūsų regėjimo pajautimui. Gali būti didelių dalykų, k. a. Katalikų Bažnyčios skelbiamas Dievo Sūnaus įsikūnijimas, Šv. Sakramentas ir t. t. Šie dalykai labai didingi, bet mes jų stebuklais nevadiname; nes nei Kristaus dievybės nei Kristaus paties Šv. Sakramente pajautimais nepatiriame.

Stebuklas pojūčiams turi būti prieinamas štai dėl ko: a) Žmonių įsitikinimu, stebuklas yra speciališkas Dievo ženklas reikalingiems dalykams liudyti, o ženklas turi būti pajaučiamas. b) Krikščionių Evangelijoj stebuklai vadinami ženklais (signa), liudijančiais Kristaus dievišką pasiuntinybę bei kitą kurią tiesą[1]). c) Apologetikoj stebuklas eina ženklu tarpiškam apreiškimui liudyti.

Kalbamasis įvykis gali būti pojūčiais patiriamas betarpiškai (in se, immediate) arba tarpiškai (in suis effectibus).

Betarpiškai pojučiais patiriamas įvykis yra tada, kai pats stebuklingasis faktas pojučiams prieinamas, pav., prikėlimas numirėlio, pakeitimas vandens į vyną. Žodžiu, nepaprasti faktai, įvykę fiziškuose daiktuose, fiziškoj gamtoje. Šie stebuklai vadinami fiziškaisiais stebuklais (miracula physica).

Tarpiškai pojučiais patiriamas faktas yra tada, kai pats stebuklingas įvykis jiems neprieinamas, teprieinami jo padariniai. Įvykiai tik tarpiškai pojučiams prieinami bus stebuklingi įvykiai žmogaus proto (miracula intellectualia) arba valios srity (miracula moralia).

Šiame rašiny mes tekalbėsim apie fiziškuosius stebuklus.

2) Greta įprastos ir pažymėtos gamtos tvarkos.

Žodis „gamta" (natura) turi daug reikšmių. Ir tai:

a) Kartais „gamta" yra vartojama ta pačia prasme, kur ir įgimtis. Taip, dažnai sakome: Pati gamta to reikalauja. Tuo norime pasakyti, kad to pati įgimtis reikalauja. Čia gamta reiškia atskiro daikto įgimtį, kur paskutinioji sudaro veikiantįjį kiekvieno daikto ir su jo esme sutinkamą pradą (principium operationis). Kiekvienas daiktas turi savo įgimtį. Todėl jis vienas pats veikia pagal savo įgimtį, galias, vidaus reikalavimus, jos jėgas. Tai lotyniškai išreiškiama posakiu: „Operari sequitur esse", lietuviškai: „Veiksena sutinka su būsena". Šia prasme imama gamta numanoma dalinė gamta (natura particularis), t. y. kiekvieno paskiro daikto įgimtis.

b) Įprastai gamta vadinamas šis regimasis, fiziškasis visas pasaulis, kolektyvas. Čia įeina gyvoji ir negyvoji gamta. Tai fiziškoji gamta. Iš jos išimame, atskiriame dvasių (angelų) pasaulį.

c) Gamta galima vadinti visa tai, kas yra sukurta (sutverta). Todėl čia įeina ir dvasių pasaulis. Šia prasme paimta gamta vadinama visuotine gamta (natura universalis). Scholastikai ją vadino „natura naturata", o Dievą, kuris taip pat turi įgimtį, „natura naturans".

d) Kai kas dar skiria „universalissimam naturam". Čion greta kūrinių įmamas ir pats jų Kūrėjas Dievas, kuris taip pat turi įgimtį (naturam), o tuo pačiu veikimo pradą (principium operationis)[2]).

---

[1]) Mork. 16, 17; Jon. 2, 18.

[2]) A. Dorsch, Institutiones theologiae fundamentalis, Oeniponte 1916, 369. Lietuvių kalboje to žodžio šia prasme niekas ir nevartoja.

Stebuklų klausime gamtos negalima absoliutiškai suprasti pirmąja prasme (natura particularis). Nes tada kiekvienas faktas, padarytas ne pagal atskiro daikto įgimtį, jau būtų stebuklas. Pav., rankoj laikomas kurs materialinis daiktas. Jis pagal gravitacijos dėsnį turėtų kristi žemyn, bet nekrinta. Tai jau būtų stebuklas. Lygiai būtų stebuklai ir visi technikos padariniai. Be to, čia stebuklo negalima taip pat suprasti paskutiniąja prasme. Nes už Dievą vyresnės būtybės nėra, todėl negali būti ir įvykio greta universališkiausios gamtos (praeter ordinem naturae universalissimae).

Stebukluose žodis „gamta" (natura) imamas tėra fiziškąja ar visuotine prasme[1]).

T v a r k a, apskritai, yra tada, kai daug daiktų (arba vieno kurio daikto daug dalių) sutartinai siekia tam tikrą bendrą tikslą pagal tam tikras normas (dėsnius). Lotyniškai trumpai sakoma: „Ordo est dispositio plurium ad finem". Patys daiktai (arba vieno daikto daug dalių) sudaro materiją, o jų dispozicija — tvarkos formą. Paskutiniosios pamatas ar substratas yra normos (dėsniai), pagal kurias daiktai (arba vieno daikto daug dalių) tvarkomi ir tuo būdu vedami į bendrą tikslą. Mes kalbame apie gamtos tvarką (ordo naturae), t. y. apie tokią gamtos harmoningą būvį ir veikimą, kurie leidžia jai siekti sau skirtą tikslą.

Gamtos tvarka skirstoma šiaip:

a) Dalinė (particularis). Tai atskirų daiktų, jų grupių, rūšies tvarka. Tam tikra tvarka, pav., yra žmoguje.

b) Fiziška. Tai regimo pasaulio daiktų komplekso tvarka. Ji padeda daiktams tobulai ir harmoningai dirbti savo darbą[2]).

c) Visuotinė. Tai visų sukurtų kūrinių bendra tvarka. Ji sankūrai padeda suderinti savo veiksmus ir pasiekti savo tikslą.

d) Universališkiausia, kuri yra tarp visų būtybių, neišskiriant ir Dievo. Ši tvarka siekia viena, būtent, Dievo garbę. Iš čia aišku, kodėl Dievas nieko negali daryti greta universališkiausios tvarkos.

Tvarkos pamatas yra d ė s n i a i. Tai patvarios normos, kurių laikosi sankūra buvime ir veikime (in essendo et agendo). Pagal juos sankūra tam tikru būdu siekia savo tikslą.

Vieni iš dėsnių yra metafiziški. Tai tie dėsniai, kurie remiasi metafiziška daikto esme. Kiti — fiziški. Paskutinieji remiasi fiziška daikto įgimtimi. Dar kiti—morališki. Jie tvarko žmogaus laisvos valios veiksmus.

Mums čia svarbūs tik fiziškieji dėsniai. Jie galimi galutinai apibrėžti: fiziški dėsniai yra patvarios fiziškų daiktų esmės[3]) normos, kuriomis ekzistuoja ir veikia patys daiktai[4]). Fiziškuosiuose dėsniuose reikia skirti du dalykai,

---

[1]) Imant, žinoma, ir atskirų daiktų įgimtis, ir partikularinę gamtą.

[2]) H. T a r g e s—D. B a r b e d e t t e, Philosophia scholastica, 1928[47], I. 447, kalbamąją tvarką šiaip apibrėžia: „Apta dispositio rerum mundanarum ad assequendum, iuxta leges praefixas, finem sive cuique specialem, sive omnibus communem".

[3]) Ne visi fiziškieji dėsniai lygiu stiprumu įdėti yra į daiktų esmę, pav., 24 val. žemės aplink ašį apsisukimo dėsnis nėra tiek esminis, kiek visuotinės traukos dėsnis.

[4]) J. H o n t h e i m, Institutiones theodicaeae, 814, šiaip apibrėžia: „Principia directa rebus naturalibus impressa, quibus earum operationes et mutationes, quoties eaedem recurrunt conditiones, secundum modos constantes et uniformes efficiuntur".

būtent: a) Pačios normos arba daiktų veržimasis, linkimas (tendentiae, exigentiae, vires) veikti tam tikru būdu. Jos glūdi pačioj daiktų įgimtyj ir todėl tam daiktui, kol tiktai jis lieka tuo pačiu daiktu, jos griežtai būtinos. Niekas negali padaryti, kad, pav., ugnis, būdama ugnimi, drauge neturėtų linkimo deginti, akmuo, tebebūdamas akmeniu, neturėtų to, kas yra būtina akmeniui. Kalbamieji gamtos dėsniai lotyniškai vadinami: „Leges naturae in actu primo" arba „leges passive consideratae". Patvarus vienodas anų daiktų veikimo būdas (modus constans agendi arba leges naturae in actu secundo, effective, terminative). Vadinasi, daiktas tose pačiose salygose taip pat padaro vienodus padarinius. Kadangi tą patvarų veikimo būdą daiktai įprastai išlaiko, tai susidaro vaizdas (objektyvus), kurį vadiname paprastu (ordinarius) gamtos gyvenimu, tvarka (cursus naturae ordinarius, der gewöhnlicher Naturlauf).

Be to, gamtos dėsniai dar skirstomi: a) daliniai (particulares), t. y. atskirų ir speciališkai pasireiškiančių daiktų dėsniai, pav., atskirų chemiškųjų elementų linkimai būti ir veikti tam tikru būdu. b) Bendrieji (generales), kurie apima daug specifiškai skirtingų daiktų, pav., gravitacijos dėsnys liečia materiališkus daiktus c) Kosmiškieji (leges cosmicae) arba visuotiniai. Tai tie dėsniai, kurie paliečia visą sankūrą, kartu ir regimojo pasaulio sankūrą, pav., teleologiškas arba tikslingumo (lex teleogiae), patvarumo dėsnys (lex constantiae) ir k.

Fiziškuosius dėsnius suvokiame patyrimu. Gyvenime pastebime, jog įvairios kūnų rūšys tokiose pat aplinkybėse veikia patvariai ir vienodai, pav., geležis tam tikrame karštyje tirpsta, ugnis degina, kiekvienas žmogus miršta ir miręs jau nebeatsikelia ir t. t. Iš tokio patvaraus ir vienodo daiktų veikimo protas suvokia normą, arba dėsnį. Gamtos dėsnių buvimu sunku abejoti. Kasdieninis mūsų gyvenimas remiasi gamtos dėsniais. Tų dėsnių buvimą aiškiai liudija ir gamtos mokslai (fizika, astronomija, biologija ir k.). Jeigu yra dėsniai, tai yra ir tvarka, kuri nuo tų dėsnių kaip tik pareina.

Ar fiziškieji gamtos dėsniai būtinai yra patvarūs? Čia pirma reikia pasakyti, kad gamtos dėsniai apskritai (vadinasi, ne vien fiziškieji) skirstomi absoliutiškai būtini — kurie remiasi pačių daiktų įgimtimi arba jų vidaus priežastimis, k. a. matematikos dėsniai (2.2=4); metafizikos ir logikos dėsniai (tas pats daiktas tuo pačiu metu negali būti ir nebūti, geležis nėra medis); etikos dėsniai (gera reikia daryti, o bloga vengti), ir *hipotetiškai* (sąlygiškai) būtini— kurie negali nebūti, jeigu tik yra reikiamos aplinkybės, sąlygos, arba jeigu tik yra išorinė veikiančioji priežastis su visomis reikalingomis veikti sąlygomis.

Fiziškieji daliniai gamtos dėsniai yra įvairūs, būtent: a) In actu primo (inclinationes rebus inditae) yra absoliutiškai būtini. Absoliutiškai būtini ne ta prasme, jog jie visada turėjo ir turi būti (Dievas daiktus laisva valia kūrė ir laiko). Absoliutiškai būtini ta prasme, jog, norint daiktą palikti tos pat įgimties, negalima atimti jo linkimų (tendentiae, exigentiae[1]). b) In actu secundo (kad vienodose aplinkybėse gimdo tuos pačius padarinius) tėra sąlygiškai būtini; nes padariniai (eventus, effectus, actus) pareina ne vien nuo įgimties daiktų, kuriuose vyksta stebuklai, bet taip

[1]) Plg. Donat, Cosmologia, Oeniponte 1924[5], 119—121.

pat nuo kitų išorinių aplinkybių, sąlygų. Pav., kiekvienas kūnas, pakeltas nuo žemės, visada yra linkęs kristi atgal žemyn. Bet ar būtinai jis visada nukris? Jeigu bus visos reikiamos aplinkybės, sąlygos, žinoma, nukris. Bet akmuo, laikomas rankoj, nenukrinta. Nenukrito dėl to, kad kristi trūko tam tikrų aplinkybių, nebuvo visų reikiamų sąlygų. Vadinasi, daiktas veikdamas nebūtinai visada susilaukia to padarinio (effectus), į kurį jis linksta. Arba, ugnis visada turi tendencijos, yra linkusi deginti. Ji įprastai ir degina. Bet gali atsitikti, kad, prisidėjus vyresnei jėgai, gamtos dėsnių ir jėgų veikimas duos visai kitą padarinį, nekaip būtų davęs pats vienas: ugnis gali nebedeginti. Tik būtų klaidinga iš to daryti išvadą, kad čia tuoj bus gamtos dėsnių (in actu primo) laužymas. Pav., iššautas šovinys lekia aukštyn, užuot tuoj kritęs žemyn. Bet niekas nesako, kad čia sulaužomas žemės traukimo, gravitacijos dėsnis. Čia tik pašalinė jėga privertė daiktą pagaminti kitą padarinį. Panašu ir stebukluose. Vadinasi, gamtos dėsniai visada turi savo galią, daiktai visada turi linkimus veikti tuo būdu, gaminti tuos, o ne kitus padarinius (leges in actu primo). Bet gali būti atvejų, kur, prisidėjus vyresnei antagamtinei jėgai, veikimui, padarinys pasirodytų „praeter", „supra" ar „contra naturam", t. y. kai šis padarinys nesutiktų su tuo padariniu, kurį būtų pagaminusi gamta visai viena pati, arba kurio nebūtų pagaminęs vienas pačių gamtos dėsnių veikimas.

Tas vyresnės (antagamtinės) jėgos veikimas, paliesdamas gamtos dėsnių veikimą, gali padaryti štai kokius padarinius: a) Priešingą tam padariniui, kurį gali padaryti gamtos jėgos pačios, pav., kad ugnis tam tikru atveju nebedegina (čia bus vadinamieji sutūrimieji, tramdomieji stebuklai, Hemmungswunder). b) Kur kas didesnį, nekaip vienos gamtos jėgos išsigali padaryti (čia bus vadinamieji įstangos stebuklai, miraculum intensivum, Steigerungswunder).

Rašiny kalbame apie santykį stebuklo su gamtos dėsniais. O ką iš aukščiau sakyto tuo reikalu dabar turime? Daugiausia tai, kad vieni iš stebuklų gali susidurti su fiziškaisiais gamtos dėsniais in actu secundo, t. y. šis ar anas padarinys (stebuklas) nesutinka su tuo veikimu ir padariniu, kurį pačios jėgos įprastai būtų padariusios. Ir protui tai visai suprantama: jeigu pačios gamtos jėgos, ypač žmogus (technikoj) gali pakreipti ar kitaip veikti gamtos jėgas, tai juoba gali veikti jas gamtos Kūrėjas. Čia tik tas didelis skirtumas, jog gamtos dėsniai ir jėgos neišeina iš joms pažymėtų ribų ir todėl nesudaro jokių gamtos įprasto veikimo rato (Naturlauf) išimčių. Tuo tarpu prisidėjusi antagamtinė jėga pagamina padarinį, kurio neišgali padaryti visos gamtos jėgos pačios vienos ar net ir žmonių aplikuojamos, ir tuo būdu sudaro įprasto gamtos tvarkos (Naturlauf, cursus) išimtį. Sakėme sudaro įprasto gamtos veikimo išimtį (exceptio, Ausnahme). Vadinasi, griežtai kalbant, net šiuo atveju turime ne gamtos dėsnių pačių, tik įprasto gamtos veikimo ar tvarkos (Naturlauf) išimtis. Nes, kaip aukščiau minėjome, gamtos dėsniai in actu secundo sako, jog ši ar ana jėga tose pačiose aplinkybėse prieina vienų ir tų pačių rezultatų. Bet prie veikiančiosios gamtos jėgos prisidėjus kitai jėgai, tuo pačiu pirmosios gamtos jėgos veikimo aplinkybės jau pakitėjo ir konsekvenčiai pakitėjo veikimo būdas ir padarinys. Tik pats dėsnys, jog tose pat aplinkybėse ta pati jėga etc., pasilieka, ir atbulai, grįžus senosioms ar įprastosioms aplinkybėms, vėl daro tokius pat gamtos jėgos padarinius.

Kokiu būdu šiuo atveju Dievas veikia, mums nelengva pasakyti. Manome, kad tas veikimas gali būti įvairus ir dažniausiai vien Dievui težinomas. Ir apskritai, skirstydami stebuklus, žiūrime daugiausia į pačius stebuklus, į pačius nuostabius padarinius. Nes būdai, pagal kuriuos Dievas veikia atskirais atvejais, mažiausia mums težinomi. Težinome gerai tai, kad Dievui kiekvienas stebuklas, sunkus ar lengvas mūsų akims, padaryti nėra nei sunkesnis nei lengvesnis — vienodo sunkumo ar lengvumo. Žiūrint į stebuklus, daug jų atrodo galimų aiškinti tuo būdu, kad antagamtinė jėga čia tik pavartoja pačias gamtos jėgas, būtent, jas sustiprina, sujungia, kreipia kuria linkme ar prilaiko. Panašiai gali padaryti žmogus technikoj, technikos kultūroj. Bet čia nėra stebuklo. Stebuklo panašus veiksmas yra taip didelis ir padaro tokių padarinių, kurių gamtos jėgos pačios ar net žmonių padedamos neišsigali padaryti. Tada gamtos veikimo padariniuose pastebime faktą, kuris gamtai nepaprastas ir jos tvarkoj sudarė išimtį. Tiek dėl vienų iš stebuklų.

Kiti stebuklai net ir minėtuoju būdu nesusiduria su gamtos dėsniais. Gali būti atvejų, kada antagamtinė jėga gali veikti savarankiškai, visai be gamtos jėgų, arba visai kitu būdu. Prie tokių atvejų reikia priskaityti tuos galimus įvykius, kuriems reikia Kūrėjo galios (vis creatrix). Pasiaiškiname.

Vienas Dievas tegali pagaminti būtybę (in quantum est ens). Vadinas, Jis vienas tegali sukurti ką iš nieko. Nes universališkiausio padarinio (tai pats buvimas) priežastis turi būti universališkiausia — Dievas. Be to, juo didesnis tarpas tarp potencijos ar akto, juo didesnės reikia priežasties tai potencijai pereiti į aktą. Sukuriamasis daiktas teturi čia galimumą egzistuoti (possibilitatem). Todėl kuriant daiktą, reikia jį pagaminti „ex nihilo sui et subiecti". O tai tegali padaryti vienas Dievas[1]). Negali to padaryti sukurtoji būtybė, nes, kai veikimo būdas seka buvimo būdą, tai kiekvienos sukurtos veikiančiosios būtybės veikimas yra apribotas. Vadinasi, jos veikimas determinuotas gimine ir rūšimi. Todėl ji ir tegali pagaminti determinuotą padarinį[2]). Be to, sukurta veikiančioji būtybė gamindama pareina ne tik „a subiecto praeiacente" (vadinasi, kad būtų iš ko), bet iš dalies ir nuo to subjekto natūralinių dispozicijų. Vadinas, darydama ką iš jo, turi daug laikytis jo. Taigi, vienas Dievas tegali kurti ir konsekventiškai vienas tegali pakeisti buitį pačią (ens in quantum est ens). Yra ir kitų padarinių, kuriems atsirasti tikrai reikia tiesioginės pirmosios priežasties (vis creatrix). Pav., viena materialinė substancija staiga stačiai ir betarpiškai pakeisti kita: vanduo į vyną. Nes viena pirmoji priežastis tegali turėti betarpišką galią materijos atžvilgiu ir iš jos pagaminti naują substanciališką formą, netarpininkaujant atsitiktinėms dispozicijoms. Vienas Dievas tegali betarpiškai pagaminti materialines substancijas ir konsekventiškai vienas tegali betarpiškai viena paversti kitu.

Lygiai vienas Dievas teturi betarpišką galią protingos, intelektuališkos sielos substancijos atžvilgiu: vienas Dievas tegali sutverti ir konsekventiškai vienas tegali betarpiškai ją veikti, pav., padaryti, kad ji po žmogaus mirties vėl substanciališkai susijungti su kūnu[3]).

---

[1]) Plg. S. Thomas, I, qu. 45, a. 5.
[2]) Plg. S. Thomas, III, qu. 75, a. 4.
[3]) Plg. S. Tomas, 1, qu. 105 a. 1; R. Garrigau-Lagrange, De revelatione, 347.

Klausiame, ar tokie įvykiai atsistoja gamtos dėsniams skersai kelioi Mes nematome, kad jie sudarytų gamtos dėsnių išimčių. Jie tik tegal. sudaryti gamtos įprastų padarinių ar įprastos tvarkos (Naturlauf) išimčių.

Taig, stebuklas gamtos dėsnių nesulaužo, nėra gamtos dėsnių išimtis, tėra nepaprastas gamtos įvykis — įvykis, kurio visa (adaequata) padarančioji priežastis negali būti tik gamtos jėgos. Seniau, labiausiai Spinozos laikais ir vėliau, buvo sakoma, jog stebuklai esą negalimi, nes gamtos dėsniu esą būtini. Šiandie šis stebuklų priekaištas atrodo jau persenęs, juoba kad kai kurie gamtininkai gamtos dėsnių vietoj bestato, vokiškai sakant, „statische Gezetze." Šiandien gamtininkai stebuklų priešininkai stebuklus besikėsina griauti labiausiai vadinamuoju energijos kiekio (sumos) patvarumo dėsniu, (das Energiegesetz), ką XIX amž. vidury ypač iškėlė R. Mayer.

Baigiant kalbėti apie stebuklų ir gamtos dėsnių santykius, dar reikia pridėti porą pastabų: a) Kalbant apie paprastąjį (ordinarius) gamtos veikimą ar tvarką, nereikia užmiršti, kad į tą veikimą įeina ir paprastasis (ordinarius) Dievo veikimas. Prie jo priklauso, pav.. „concursus", daiktų laikymas, sielų kūrimas atskirais atvejais (kai tik gamtoj susidaro reikiamos aplinkybės) ir t. t. Fiziškos jėgos sukurti sielą ar ką į ją panašaus neįs engia — tai tik Dievas sukuria. Bet sielos sukūrimas nėra laikomas stebuklu, nes tai yra paprastasis Dievo veikimas gamtoj. Paprastasis Dievo veikimas pasauliui reikalingas, būtinas; sukurtam pasauliui reikia to Dievo veikimo (exigit), nes be jo pasaulis nepasiektų savo tikslo. Todėl stebūklai yra įvykiai, kurie praneša gamtos jėgas ir drauge neįeina į paprastąjį Dievo veikimą gamtoj. Abu tuodu daly-, kai čia reikalingi. Vieno katro, ypač pirmojo, neužtenka. b) Stebuklų yra trys svarbiausi elementai, būtent, jog įvykis yra pojučiais pr einamas, Dievo padarytas ir greta įprastos gamtos tvarkos. Paskutinis yra svarbiausias nes kitus du randame ir ne stebukluose.

3. Gamtos dėsniai ir išklausymas maldos. — Minėjome, jog stebuklas yra įvykis greta gamtos tvarkos (praeternaturalis) ir t. t., atsieit, toks įvykis, kurio visa (adaequata) padarančioji priežastis netelpa fiziškoj daiktų esmėj (jos jėgose, galiose), greta įprasto gamtos veikimo radęsis įvykis.

Kitas artimas klausimas, koks yra santykis tarp gamtos dėsnių ir maldos, pav., prašant, kad būtų lietaus. Šis klausimas yra artimas pirmajam klausimui ne tik dėl to, kad jis, kaip ir stebuklai, tik kitu būdu paliečia gamtos dėsnius. Artimas ir dėl to, kad ne vienas iš racionalistų stebuklus tikrai norėjo sulyginti su išklausymu maldų, atsieit, ir stebukluose temato įvykį, nesutinkantį su natūraline gamtos eiga (pav., Sabalier, Bern. Weiss). Taigi dabar keli žodžiai šiuo klausimu. Pradžioj viena kita pastaba. Aukščiau minėjome, kad stebuklingas yra tas įvykis, kuris, be kitko, yra: a) Nepaprastas (extaordinarius), t y. nepridera prie paprastos gamtos tvarkos, pati sukurtoji gamta jo nebūtinai reikalauja ir todėl pats toks įvykis retai atsitinka, įvyksta tik ypatingu ir už fizišką gamtą vyresniu tikslu. b)Antagamtinis,t.y. betarpiškai (bent morališkai, jei ne fiziškai)Dievo padarytas. Taigi, stebuklingas įvykis yra nepaprastas (extraordinarius, ausserordentliche, išimties keliu) ir antagamtinis (supernaturalis, übernatürliche).

Išklausymas maldos nėra nepaprastas dalykas (extraordinarius, ausserordentliche). Dievas, kurdamas pasaulį ir žmones, išklausymą maldos yra įdėjęs į pasaulio tvarką.

Moralinė filosofija sako, kad visi žmonės turi vidiniu ir išoriniu būdu garbinti Dievą, o svarbiausi garbinimo veiksmai yra malda ir auka. Sakykime stačiai, pati įgimtoji teisė (ius naturale) įsako garbinti Dievą ir tuo pačiu įsako maldą ir auką. O jeigu taip yra, tai seka, kad Dievas dėl savo gerumo yra nusistatęs maldą išklausyti, jeigu tik ji tinkamai atlikta ir prašomasis dalykas neprieštarauja Dievo tikslams — tada tik bus išklausyta. Tą patį liudija ir Šv. Raštas: „Prašykite, ir jums bus duota." Tai viena. Antra žmogus melsdamasis prašo įvairių dalykų. Vieni iš jų daug pareina nuo žmonių. Pav., serga žmogus, sveikieji meldžiasi, ligonis, kuris šiuo atveju būtų miręs, pagyja. Pagijo dėl to, kad Dievas apšvietė gydytoją geriau atspėti ligą ar namiškius parvežti, nieko nelaukiant, tuojau gydytoją ir t. t. Tokių atvejų šiame rašiny nesvarstome. Kiti maldos dalykai, objektai priklauso visai fiziškųjų dėsnių, pav., meldžiasi, kad būtų lietaus, kur šiaip jau be maldos jo nebūtų buvę. Vadinasi, čia jau susiduriame su fiziškaisiais gamtos dėsniais. Paskutiniai atvejai mums čia ir rūpi. Mums rūpi klausimas, kaip suderinti išklausymas maldos su fiziškaisiais gamtos dėsniais. Stebuklas, kartojame, yra greta gamtos paprastos tvarkos (išimtis, eine Ausnahme vom gewöhnlichen Naturlauf, exceptio a cursu ordinario naturae; toki išimtis, kurią betarpiškai, bent morališkai, Dievas tepadaro). Išklausymas maldos fiziškuose daiktuose, pav., kad būtų lietaus, taip pat yra išimtis. Tik ji nebus greta gamtos dėsnių. Vadinasi, tokia išimtis, kurios dažniausiai nelaikome stebuklu.[1]) Kodėl? Atsakome: Dievas, kurdamas pasaulį, pramatė žmonių maldas ir todėl jau iš anksto taip visa sutvarkė, kad vėliau dalykai vyktų pagal žmonių prašymą, maldas. Bet čia vėl klausimas, kokia čia visuotinė Dievo tvarka, kur gamtos dėsniai yra patvarūs ir drauge dėl žmogaus, maldos Dievas daro išimtį? Čia turime visą dalyko svarbumą suvesti į tą santykį, kuris yra tarp gamtos dėsnių ir Dievo veikimo, t. y. pasakyti, kad ir gamtos dėsniai bei jos veikimas gali būti sujungti su tokiu gamtoj Dievo veikimu, kurs nebūtinai kiekvienu kartu turi padaryti stebuklą.

Stebuklai laikomi galimais dėl to, kad yra visai harmoningi su Dievo esme ir atributais. O ta harmonija visai suprantama. Nes daiktų Kūrėjas visa laiko, gamtai padeda veikti ir padaryti daugiau, nekaip pati galėtų. Dievo sukurtas daiktas neišsėmė Kūrėjo begalinės galios. Todėl Dievas gali padaryti gamtoj tą, ko gamtos jėgos pačios vienos nieku būdu neįstengia, neišsigali padaryti. Negali bent tuo būdu padaryti, kuriuo šiuo atveju (stebukle) padaryta. Iš to paties punkto reikia išeiti, sprendžiant tarp gamtos dėsnių ir maldos išklausymo santykio klausimą. Vadinasi, išeiti iš fakto, kad Dievas pasaulio daiktus sukūrė, palaiko, jiems padeda veikti. Žodžiu, kad Dievas buvo jų Kūrėjas ir šiandien tebėra jų Viešpats.

Tas faktas gamtos dėsniams, jos jėgų veikimui pačioj pradžioj savaime pastato laisvą jėgą. Tuo pačiu leidžia gamtos įvykius suprasti nekaip kažkokius aklai būtinus, geležinius, bet kaip tokius, kuriuose arčiau ar toliau veikia laisva jėga. Tai mums liudija teodiceja ir gamtos filosofija. Taigi, teistiškos pasaulėžvalgos žmogui jau nesunku spręsti maldos išklausymo klausimą. Bet vis dar reikia klausti, kaip konkretiškai tas maldos išklausymas galimas sutaikinti su gamtos dėsniais, nebūti jų išimtis.

---

[1]) Sakome d a ž n i a u s i a i, nes kartais Dievas padaro stebuklą, žmogaus prašomas. Tada žmogus yra stebuklo „causa impetratoria".

Čia pirmų pirmiausia konstatuojame vieną žmonėms maloningą faktą, būtent, kad Dievas, kurdamas pasaulį, taip visa sutvarkė, jog būtų galima pasireikšti žmogaus laisvai valiai. Kūrėjui, matoma, rūpėjo kūdikiškas žmonių santykis su Dievu. Maldoj tas santykis stipriausiai ir pasireiškia. Čia asmenų relacija. Kūrėjas tas maldas išklauso (suppositis supponendis). Maldų išklausymą galėtume pavadinti taip pat dėsniu — dėsniu morališku. Taigi dabar turime fiziškuosius dėsnius ir vadinamąjį morališką maldos išklausymo dėsnį. Kaip kalbamieji dėsniai sutaikinti su viens antru? Be maldos pagal gamtos dėsnius turėtu lyti. Prisideda malda Kaip anas lytaus faktas pasikeis? Tai įvykti gali dvejaip, būtent: a) Dievas galėjo padaryti stebuklą, ką Jis be abejojimo gali padaryti, ir b) arba nestebuklingai pakeisti faktą. Mes, kalbėdami apie ordinarinį maldos išklausymą, tegalime sustoti prie paskutinės supozicijos — Dievas galėjo nestebuklingai pakeisti faktą. Kaip tai gali įvykti? Yra faktas, kad kiekvienas įvykis pareina nuo daug sąlygų ir aplinkybių, kurių susibėgimas į krūvą tą patį įvykį gali nukreipti vienur ar kitur, gali modifikuoti ar net padaryti, kad jis nepasireikštų. Tų visų sąlygų ir aplinkybių, kurios dalyvavo šiame gamtos įvykyje, mes dažniausiai nė žinoti nežinome. Įvykio sąlygas geriausiai gali žinoti chemikas laboratorijoj, nes tas sąlygas jis pats pažymi, pagamina ir tai dar labai tiksliai. Laboratorijoj chemikas patiria, kad tokiose sąlygose eksperimentai padarys tokius pat padarinius, o pakeitus sąlygas, gausi kitus padarinius. Gamtos dėsniai čia veikia, tik keičiamos sąlygos įvairina padarinius. Tą dalyką, kad sąlygos keičiasi ir veikia padarinius, nors dėsniai vis lieka tie patys, mes matome pačioj gamtoj. Pav., nors visi medžio lapai specifiškai yra tokie pat, tačiau nerasime dviejų visai tokių pat lapų (tokios pat formos). Vadinasi, gamtos padariniai labai įvairūs. Konsekvencija — nors gamtos dėsnis vienodose sąlygose verčia jėgas gaminti vienodus padarinius (leges in actu secundo), tačiau pati gamta suponuoja sąlygų pasikeitimus ir iš to sekantį daiktų įvairumą. Vadinasi, gamtoj nėra dėsnio kurs neleistų sąlygų įvairumo, kaip minėjome, lapas lapui nelygus. Negalima sakyti, kad medžiagos įgimtis ir jėgų sąvoka labai bijotųsi, kratytųsi laisvos jėgos intervencijos, kad pati gamta, jos jėgos jau savo įgimtimi būtinai reikalauja tą pat ir tiek pat sąlygų ir t. t. Tą faktą mes labai pabrėžiame, nes jis palieka tokią vietą, kur gamtos Kūrėjas ir be stebuklo gali veikti gamtą norima kryptim ir tuo būdu išklausyti maldų.

Kas yra tos sąlygos? Jos taip pat yra priežastys ar veikimai, kurie, jeigu kalbame apie fiziškus, irgi eina dėsningai. Seka, jog jau turime didelį skaičių dėsningai vykstančių reiškinių. Kaip laisvoji jėga (Kūrėjas), išklausydama maldos, juos tvarko? Tie atskiri dėsningai vykstą reiškiniai kartu sudaro didelį, vieningą kompleksą. Bet iš tų atskirai paimtų dėsningai vykstančių reiškinių, kaip lygiai iš pačių atskirai imtų jėgų, kur vieni kitiems eina sąlygomis, gali būti įvairi kombinacija. Juk pati medžiagos ar jėgų įgimtis nereikalauja, kad šalia šio dėsnio būtinai būtų anas ar anie dėsniai. Nėra tokio dėsnio, kuris teprileistų tik vieną gamtos dėsnių ir jėgų koordinavimo būdą. Seka, jog gali būti ir daugiau. Jeigu taip, tai, pavartodami algebros žinoma junginių teoriją, galime turėti ne vieną ir įvairių galimų koordinacijos būdų, kreipiančių vienur ar kitur dėsningą jėgų veikimą. Padarius tas ar kitas sąlygas, galima nukreipti į tuos ar kitus padarinius. Gamtos Kūrėjas pavartoja jėgas, sutinkančias su medžiagos rūšimi ir kiekiu. Tokiu

būdu turime gamtos dėsnių ir jėgų kombinaciją, kuri padaro, kad lieka išklausyta malda ir drauge taip pat respektuoti gamtos dėsniai. Taigi turime tokį tų dėsnių ir jėgų tarpusavio tvarką, kuri leidžia Kūrėjui taip paveikti gamtos jėgas, jog jos duotų žmonių maldos prašomų padarinių[1]).

Žmonės vartoja gamtos jėgas, nepanaikindami jų dėsningo veikimo. Rūgštis eina vienais dėsniais, šarmai kitais; vienos rūgštys žmogų degina, sudaro jam pavojų, o rūgšties ir šarmo tam tikros proporcijos junginys visai kita padaro žmogui. Žmogus įvairiai naudojasi gamtos dėsniais, gauna įvairių padarinių. Gamtos (medžiagos ir jėgų) įgimtis nėra tokia, jog ji purtintųsi ir kratytųsi laisvos ir vyriausios priežasties vadovavimo. Ji būtinai neišstumia to, kad vyriausioji priežastis tam tikrai diriguotų gamtos jėgas ir tuo būdu be stebuklo išklausytų žmogaus maldų.

---

[1]) Plg. Greg. v. Holtum, Die Naturgesetze und das Gebet, Žurn. Wissen und Glauben, n. 2 (1926) 114—115.

Dr. P. Malakauskis.

Bažnytinė cenzūra ir draudžiamosios knygos

(De censura ecclesiastica et libris prohibitis).

1. Apskritai.

1 Bažnyčia gali įsakyti, kad dvasinės knygos nebūtų išleidžiamos be Jos cenzūros. Tai Bažnyčios cenzūros teisė (ius praeviae censurae). Be to, Bažnyčia dėl teisingos priežasties gali uždrausti bet kuriuos blogus rašinius. Tai Bažnyčios teisė uždrausti knygos ir t. t. (ius prohibitionis).

Kalbamąsias Bažnyčios teises įrodo štai kas:

1) Blogi rašiniai kenkia žmogaus sielai. Nuo bloga turi saugoti Bažnyčia savo valdinius.

2) Jau įgimtoji teisė draudžia blogus rašinius. Bažnyčia yra jos saugotoja ir aiškintoja. Todėl gali aiškinti ir skelbti tai, kas įgmtąja teise draudžiama.

3) Bažnyčia yra tikėjimo ir dorovės mokytoja ir saugotoja. Kas ardo tikėjimą ir įžeidžia dorovę, prieš tai turi reaguoti, veikti. Bet kuri negerovė sėkmingiausiai pašalinama, užbėgant jos pavojui už akių. Tai mūsų klausime atlikts preventyvinė cenzūra.Bet kalbamasis dalykas galimas padaryti, nors mažiau sėkmingai, taip pat paskiau, draudžiant pavojingus rašinius laikyti, skaityti ir t. t.

4) Blogi rašiniai kenkia ar neleidžia Bažnyčiai pasiekti savo tikslą. Bažnyčia yra tobula draugija.Todėl turi visas reikalingas savo tikslo priemones ir konsekvenčiai gali uždrausti blogus rašinius.

5) Net valstybė gali uždrausti tuos rašinius, kurie ardo visuomenės tvarką.Juo labiau Bažnyčia gali uždrausti tuos rašinius,kurie ardo antagamtinį gyvenimą; nes tai svarbu.

Bažnyčios cenzūra ir draudimas blogų knygų ir rašinių vis dėlto neįžeidžia sąžinės ir nuomonių laisvės. Nes tik tiesa ir gera teturi teisę egzistuoti ir Bažnyčios cenzūra tesiekia apsaugoti tikėjimą ir dorovę nuo puvėsių. Taip pat negalima sakyti, jog Bažnyčia, drausdama blogąsias knygas, kurstanti blogų žmonių žingeidumą jas skaityti ir t. t. Todėl toks draudimas nepasiekiąs savo tikslo, net daugiau bloga padaraąs. Jeigu tai būtų teisinga, tas pat reikėtų pasakyti apie įgimtosios teisės draudžiamąsias knygas, kas tvirtinti būtų neišmintinga. Geras žmogus kaip tik paklausys išmintingos Bažnyčios kalbos. Tai ir svarbu.

Bažnyčia, išleisdama cenzūrą ir drausdama blogus rašinius, daug gera padaro. Nes, be kitko, šiandien tiek daug išleidžiama knygų, jog nebesuskubsi nė gerųjų visų jų perskaityti. Tai kam man begaudyti vėjai. O kiek pavojaus išvengiama!

2. Jau nuo senų senovės Bažnyčia kariauja su blogais rašiniais. Pirmasis blogų rašinių pažymėto ir formališko pasmerkimo ir draudimo pavyzdys — Niciejos susirinkimas (325), kurs iškilmingai pasmerkė Arijaus

knygą antrašte „Thalia". Tą sprendimą įvykdyti padėjo imper. Konstantinas D. Paskiau buvo pasmerktos Origino, Pelagijaus, manichiejų, nestorijonių ir priscilijonių knygos. Šv. tėvas Gelazijus (495—496) išleido tam tikrą draudžiamųjų knygų dekretą indeksą. Visuotinis Konstantinopolio III sus. (680—681) ir Trulos sinodas (692) pasmerkė ir įsakė sudeginti daug blogų rašinių. Taip pat Romos sinodas (755) įsakė sudeginti Adalberto raštus ir Niciejos II sus. (787) — ikonoklastų knygas.

Viduriniais amžiais Bažnyčia taip pat smerkdavo ir drausdavo blogus raštus ir knygas. Pav., šv. tėvas Inocentas II įsakė sudeginti Abaelardo teologijos įvadą. Šv. tėvai Grigalius IX (1239) ir Inocentas IV (1244) pasmerkė žydų talmudą ir t. t.

Išradus spaudą XV amž., netikri humanistai ir pseudoreformatoriai daug išleido neteisingų ir blogų knygų ir rašinių — rašinių ir knygų, kurios įžeidė tikėjimą, dorovę ir Bažnyčios drausmę. Bloga spausdinta kalba yra pavojingesnė už nerašytinį žodį — žaibo greitumu paplinta. Todėl Bažnyčia dar daugiau turėjo budėti ir kariauti su spausdintais blogais rašiniais. Blogos knygos imamos rankioti į tam tikrus katalogus. Tai pirma padarė atskirų kraštų bažnytiniai susirinkimai, Apaštališkojo Sosto legatai, vyskupai ir t. t. Galop, šv. tėvas Pijus IV (1559) visas jas sudėjo į vieną katalogą ir pirmasis paskelbė tikrąjį draudžiamųjų knygų indeksą antrašte „Index Romanus librorum prohibitorum". Tas pat šv. tėvas, prašomas Tridento susirinkimo, 1567 m. išleido naują draudžiamųjų knygų indeksą. Paskutinysis suskirstytas į dvi dalis. Pirmojoj daly įdėta 10 apskritų taisyklių (regulae generales), kur pasmerkiamos įvairių rūšių knygos. Antrojoj daly įdėtas in specie įvardytų draudžiamųjų knygų katalogas. Šv. tėvas Pijus V įkūrė Indekso kongregaciją. Jos dalykas buvo uždraudinėti blogos knygos. Šv. tėvas Benediktas XIV pertvarkė draudžiamųjų knygų reikalą ir jį pavedė Indekso ir Inkvizicijos kongregacijoms tvarkyti. Paskutiniosios daug knygų pasmerkos. Bet ir šv. tėvai patys nesiliovė uždraudinėję blogus rašinius. Šv. tėvas Leonas XIII išleido konst. „Officiorum et munerum", 1897 m. 25 saus., kur iš naujo pertvarkė ir draudžiamųjų knygų įstatymus sukodifikavo. Šv. tėvas Benediktas XV motu propr. „Alloquentes", 1917 m. 25 kovo, atšaukė Indekso kongregaciją ir draudžiamųjų knygų reikalą pavedė Šv. Officijos kongregacijai. Be to, jis įsakė sustatyti naują draudžiamųjų knygų indeksą. Kodeksas I. C. galutinai sutvarkė draudžiamųjų knygų dalyką. Tik tai mažai tesiskiria nuo Leono XIII draužiamųjų knygų įstatymų. Šv. Tėvas Pijus XI išleido naują draudžiamųjų knygų indeksą. Paskutinysis jo leidimas išėjo 1930 m.

3 Kodeksas I. C. knygas supranta dvejaip, būtent, plačiąja ir tikrąja prasme.

Į knygas plačiąja prasme įeina šiaipjau knygos, brošiūros, laikraščiai ir kiti rašiniai. Tą prasme knygos vartojamos visame Kodekso I. C. III kn. XXIII titule (kan. 1384—1405). Išimtys: a) Kai kas kita pažymėtai pasakyta. Pavyzdys — kan. 1399, n. 5, kur skyrium minimos knygos ir skyrium knygos ir knygutės (libri et libelli). Taigi pirmuoju atveju knygos suprantamos tikrąja prasme. b) Kai kitos prasmės reikalauja pati daiktų įgimtis. Pav., vienokios reikia cenzūros knygoms, kitokios — laikraščiams ir lapeliams. c) Kai kitos prasmės reikalauja kontekstas. Pav., kan. 1386 knygas skiria nuo laikraščių, lapelių ir periodinių leidinių.

Knygoms tikrąja prasme reikia šių dalykų:

1) Knygos, apskritai, turi būti spausdintos. Todėl ne knygos: rankraščiai, litografuotas, hektografuotas ir fotografuotas rašinys, jeigu skiriamas mokiniams ar negausingai kuopelei žmonių. Jeigu jis būtų skiriamas daugeliui vartoti, tai kas kita — vis dėlto knygos.

2) Turi būti tam tikro didumo. Čia, vienų nuomone[1]), reikia 10 psl. in folio, arba 160 psl. in 8°; kitų[2]) — apie 250 psl. in. 8°. Taigi knygos vadinasi tie spausdiniai, kurie yra bent 160—250 psl. in 8°. Tik baudžiamuosiuose įstatymuose knygomis vadintina tik 250 psl. in 8°: bausmės aiškintinos yra suglaustai. Atbulai, knygos nesivadina brošiūros, laikraščiai, savaime žurnalai, spausdinti lapeliai ir t. t.

Jeigu knygos leidžiamos dalimis, tai knygos bus tada, kai bus išleistas visas veikalas. Atbulai, atskiros to veikalo dalys ne knygos. Išimtis — jeigu atskira knygos dalis būtų tokio didumo, kur jau savaime vadinama knyga.

Galop, knygomis nevadinamos brošiūros, sudėtos į vieną krūvą, arba į vieną knygą.

3) Objekto atžvilgiu knygos turi sudaryti morališkai vieną veikalą (unitatem). Todėl knyga nesivadina tas rašinys, į kurį įdėta daug straipsnių, parašytų įvairiomis temomis ir įvairių autorių. Taip pat ne knyga — krestomatija, kur sudėti daugelio rašytojų rašinėliai.

Ar laikraščiai, sudėti į vieną knygą, sudaro knygą tikrąja prasme? Čia veižėtina, ar jie yra tikrųjų knygų didumo ir ar esama objekto vienumo. Jeigu taip, tai knygos. Kitaip jų negalima pavadinti knygomis. Taigi, jeigu laikraštis kalba įvairiomis temomis, kur nesama jokio vienumo objekto ar bent tendencijos atžvilgiais, tai nebus knygos. Atbulai, jeigu bent nuolatinis (habitualis) turinys sudaro bet kurios rūšies ar tendencijos vienumą, tai, išleidus laikraščio knygų reikalaujamo puslapių skaičių, ima vadintis knygos. Todėl filosofijos, teisių, gamtos periodiniai leidiniai, leidžiami atskiromis brošiūromis ar sąsiuviniais, yra tikros knygos, išleidus tikrųjų knygų didumą. Juo labiau tai pasakytina apie periodinius eretikų leidinius, kur nuolat įrodinėjama erezija[3]).

2. Bažnytinė cenzūra.

1. Bažnyčios cenzūroj reikia skirti cenzūra ir leidimas (licentia).

Cenzūra yra autoritetyvus kompetingo vyresniojo pareiškimas, jog tam tikra knyga galinti būti išleista be tikėjimo ir dorovės pavojaus. Bet cenzūra vis dėlto nepasako, jog knygoj nesą jokios mokslo klaidos.

A. Vermeersch, Theologiae moralis principia - responsa - consilia, Romae 1921, A. Vermeersch, Theologiae moralis principiaresponsa - consilia, Romae 1921, III n. 900.

[2]) Pav.: A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome iuris canonici, Mechliniae — Romae 1925, III[2] n. 517.

[3]) S. C. S. Off., 13 ian. 1892.

Leidimas tik leidžia spausdinti.

Cenzūra skiriasi nuo leidimo štai kuo: a) Kiekvienoj cenzūroj glūdi leidimas. Atbulai, leidimas galimas duoti taip pat skyrium. b) Cenzūra liečia knygą. O leidimas liečia autorių ar leidėją. c) Cenzūra yra specialinė, atsieit, atskirais atvejais duodama. Leidimas gali būti net generalinis. d) Cenzūra žymima „nihil obstat", „imprimi potest", o leidimas — „edatur" ir t. t.

Kartais reikia cenzūros, kartais užtenka vien leidimo. Dar kartais reikia vieno asmens ar vyresniojo cenzūros, o kito asmens leidimo.

2. Bažnytinė priešbuvė cenzūra pirma buvo įsakyta dalinėmis teiėmis. Tai padaryta, išradus spaudą.

Šv. tėvas Aleksandras VI (1501) kai kurioms Vokietijos bažnytinėms provincijoms įsakė bet kurių spausdinamų knygų ir rašinių priešbuvę cenzūrą. Neklausos pačiu įvykiu įkrisdavo į ekskomuniką. Laterano V sus. išleido visuotinę priešbuvę bet kurių knygų ir rašinių cenzūrą. Bausmė buvo tokia pat, kaip Aleksandro VI. Šv. tėvas Pijus IV suminkštino priešbuvę bažnytinę cenzūrą. Šv. tėvas Leonas XIII ją visai pertvakė ir dar labiau suminkštino. Mažne visa tai įdėta Kodekse I. C.

3. Seniau bet kurioms knygoms ir rašiniams reikėdavo priešbuvės cenzūros. Dabar pasaulinėms knygoms nebereikia bažnytinės cenzūros. Kartais jos nebereikia net iš dalies tikybiniams rašiniams.

Priešbuvės bažnytinės cenzūros reikia toms spausdinamoms knygoms, kurias įvardija kan. 1385, § 1. Štai jos:

1) Šv. Rašto knygos, jų pastabos ir aiškinimai. Čia Šv. Rašto knygos suprantamos originalai, nes apie Jo vertimus kalba kitas kanonas, būtent, 1391. Nesvarbu, ar jos leidžiamos be paaiškinimų ar su paaiškinimais. Priešbuvės cenzūros reikia net pačioms Šv. Rašto pastaboms ir paaiškinimams.

2) Knygos kurios pridera prie Šv. Rašto. Tokios yra, pav., Šv. Rašto egzegezė, įvadas (generalinis ar specialinis).

Knygos, kurios pridera prie teologijos, atsieit, fundamentalinės (apologetikos), dogmatinės ir moralinės.

Knygos, kurios pridera prie bažnytinės istorijos. Nesvarbu, ar ji yra visuotinė ar dalinė, bažnytinių susirinkimų, šv. tėvų, vyskupų, vienuolių, erezijų, šventųjų gyvenimai ir t. t.

Knygos, kurios pridera prie bažnytinių teisių, pav., bažnytinių teisių šaltiniai, viešosios bažnytinės teisės, Kodekso I. C. aiškinimai, dalinės bažnytinės teisės ir t. t.

Knygos, kurios pridera prie natūralinės teologijos, arba teodicejos

Knygos, kurios pridera prie natūralinės dorovės arba etikos — etikos generalinės ir specialinės, pav., individualinės ir visuomeninės natūralinės teisės ir t. t.

Bet kurios kitos tikybos ir dorovės knygos, pav., liturgikos, sociologijos moraliniu ir tikybiniu atžvilgiais ir t. t.

3) Knygos ir knygutės maldų, devocijos, tikybos, dorovės, asketikos ir mistikos mokslo ar mokymo, kur tarnauja pamaldumui sukurti. Atbulai, čia neįeina kalbamųjų dalykų šiaipjau lapeliai ir t. t. Tai rodo kan. 1385, § 1, n. 2 žodžiai „libri et libelli".

4) Rašiniai, kurie tam tikrai liečia tikybą ar dorovę. Tai plati sritis. Nes čia įeina net tie pasauliniai rašiniai, kur bent vienas puslapis tam tikrai kalba apie tikėjimą ar dorovę ir t. t.

5) Šventi paveikslai, bet kaip spausdinami. Šventi — suprantami tie paveikslai, kurie viešai bus vartojami Dievo kultui ar pamaldumui. Atbulai, čia galima neįimti tų šventųjų paveikslų, kurie spausdinami meno pavyzdžiui. Bet kaip spausdinami — tipografuojami, litografuojami, fotografuojami, fototipuojami ir t. t.

Nesvarbu, ar kalbamieji paveikslai spausdinami su maldelėmis ar be jų. Taip pat nesvarbu, ar jie pirmą kartą spausdinami ar yra atspaudai. Nes kan. 1385, § 1, n. 3 kalba be restrikcijos.

Į kalbamuosius paveikslus vis dėlto neįeina piešiamieji paveikslai, skulptūra, freskai, reliefai, medaliai ir t. t. Pamatas paprasčiausias — jie ne „imprimuntur". O kan. 1385, § 1, n. 3 tik tokiems paveikslams tereikalauja bažnytinės cenzūros.

Visas kalbėtąsias knygas, rašinius ir paveikslus cenzūruoti gali autoriaus, pardavinėjimo ar spausdinimo vietos ordinaras arba vyskupijos tvarkytojas. Išimtųjų vienuolių autoriaus savas vietos ordinaras mūsų atveju bus tos vietos ordinaras, kur yra jų vienuolijos namas. Jeigu vienas vietos ordinaras neigiamai atsakė į prašymą cenzūros, tai galima kreiptis į kitą kalbėtųjų vietos ordinarų. Tai čia reikia pranešti, kad anas ordinaras yra neigiamai atsakęs. Naujasis vietos ordinaras gali įvykdyti cenzūros prašymą, net nepasiįdomavęs apie pirmesnio neigiamo atsakymo priežastį.

Be to, kalbėtųjų dalykų bažnytinės cenzūros reikia taip dvasiškiams, taip pasauliniankams. taip vienuoliams (kan. 1385, §§ 1 ir 3). Tik paskutiniesiems dar reikia savo aukštesniųjų vyresniųjų leidimo (licentia superioris maioris — kan. 1385, § 3).

4. Leidimo spausdinti reikia tiems rašiniams, apie kuriuos kalba kan. 1386. Ir tai:

1) Dvasiškiai turi gauti savo ordinaro sutikimą šiais atvejais:

a) Kai spausdina šiaipjau pasaulines knygas, pav., fizikos, istorijos, matematkios ir t. t.

b) Kai rašo šiaipjau laikraščiuose, lapeliuose ir periodiniuose leidiniuose.

c) Kai nori ar turi būti laikraščio, šiaipjau lapelių ar periodinių leidinių tikraisiais ar atsakingaisiais redaktoriais.

Čia savas ordinaras suprantamas tos vietos ordinaras, į kurio vyskupiją dvasiškis yra inkardinuotas ar įrašytas.

Sutikimas galimas duoti atskirais atvejais ir net „semel pro semper" arba generaliniu būdu.

Kalbamojo įstatymo pamatas yra tas, kad dvasiškiai nesiimtų tokio darbo, kuriam netinka, ir tuo nepadarytų gėdos savo luomui.

2) Venuoliai ką tik kalbėtiems rašiniams rašyti ar redaguoti turi turėti savo aukštesniojo vyresniojo leidimą ir vietos ordinaro sutikimą. Pirmiau gautinas savo vyresniojo leidimas, paskiau vietos ordinaro sutikimas. Paskutinysis suprastinas tos vietos, kur yra vienuolio gyvenamasis vienuolynas. Taip įprastai šis dalykas suprantamas. Kai kurie kanonistai

vis dėlto sako, jog čia vietos ordinaras galimas esąs suprasti vienuolyno, pardavinėjimo ir spausdinimo vietos ordinaras[1]). Tai jie išveda iš kan. 1385 §§ 2—3. Bet tai, mano galva, nevykusi ir nieko neparemta analogija.

Kalbamasis vienuolių vyresniojo leidimas ir vietos ordinaro sutikimas galimas duoti generaliniu būdu.

3) Taip dvasiškiai, taip vienuoliai, taip net pasaulininkai negali nieko rašyti tuose laikraščiuose, lapeliuose ir periodiniuose leidiniuose, kurie įprastai užpuldinėja katalikų tikybą ar dorovę (kan. 1386, § 2). Pasakiau į p r a s t a i. Tai reiškia ne vieną kitą kartą, bet dažnai ar daug kartų. Negalima rašyti nei straipsnių nei korespondencijų ir t. t. Negalima dėti net laiškų ir t. t. Išimtis — atšaukimas šmeižimo, neteisybės ir t. t.

Ar kalbamuosiuose laikraščiuose galima kas skelbti, pav., knygos, susirinkimai, prekių dalykai, sveikinimai, užuojautos ir t. t.? Tai kai kurie kanonistai neigia[2]). Tai, mano galva, ne tiesa. Nes kan. 1386, § 2 tų dalykų neįvardija, o į jo terminą „conscribere" jie neįeina. Išimtis—jeigu būtų bendrininkavimas (cooperatio) ar papiktinimas, pav., tuo būdu laikraščiui duotų pelną, padarytų įdomų, skaitytiną, išpopularintų ir t. t. Tais atvejais draudžia įgimtoji teisė.

Kalbamuosiuose laikraščiuose, lapeliuose ir periodiniuose leidiniuose tegalima rašyti dėl teisingos ir protingos priežasties (iusta ac rationabilis causa — kan. 1386, § 2). Pav.: nėra iš ko gyventi, reikia apsiginti, reikia apginti kiti, tikėjimas, Bažnyčia ir t. t. Nes tai pateisina nuo įgimtosios teisės draudimo. Tik pati priežastis turi būti patikrinta vietos ordinaro (kan. 1386, § 2). Tai įsakyta iliuzijoms išvengti. Greitame reikale vietos ordinaro leidimas vis dėlto suponuojamas.

4) Kartais šį tą draudžia dalinės bažnytinės teisės. Tuo pavyzdžių gali eiti Kauno Arkivyskupo Metropolito raštas, 1929 m. vas. mėn. 7 d. Jis skamba šiaip: „Gerb. Kauno arkivyskupijos dvasiškiams.

Kai kurie mūsų tėvynėj leidžiami laikraščiai ir periodiniai leidiniai, kurie net atvirai dedasi neužpuolą katalikų tikybos ir dorovės, labai drąsiai nagrinėja Bažnyčios drausmės, dvasiškių luomo priedermių, Bažnyčios herarchijos ir net pačios Bažnyčios mokslo dalykus ir tuo būdu skleidžia tikinčiųjų tarpe labai pavojingas idejas. Ta drąsa liepia Jums būdėti ir būti atsargiems.

Negerovę padidina tai, kad tokiuose laikraščiuose ir periodiniuose leidiniuose rašo kunigai, iš kurių vieni yra neabejojamai pagarsėję mokslu ir autoritetu, kiti pasislėpę arba anonimu prisidengę, bet vis dėlto bet kuriuo būdu išsiduoda kunigai esą. Primename Kodekso I. C. priešbuvės knygų cenzūros įsakymus ir labiausiai kan. 1386 įsakome, kad šv. kanonų laikraščių, lapelių ir periodinių leidinių įsakymų griežtai laikytumėties. Ir tai:

1) Nė vienas kunigas negali redaguoti jokio, net religinio ir dorovės, laikraščio, leidžiamo Kauno arkivyskupijoj, be priešbuvės tos arkivyskupijos ordinaro leidimo;

---

[1]) Pav.: A. V e r m e e r s c h, Theologiae moralis, III n. 892; A. B l a t, Commentarium textus Codicis Iuris Canonici, Romae 1923, III n. 334.

[2]) Pav.: A. B l a t. Commentarium in textum Codicis Iuris Canonici, III 338; F. C l a e y s B o u u a e r t et G. S i m e n o n, Manuale iuris canonici[2], Gandae et Leodii 1926, 920.

2) Tie kunigai, kurie rašo Kauno arkivyskupijoj leidžiamuosiuose periodiniuose leidiniuose ar laikraščiuose, turi gauti šio ordinaro leidimą atskiriems straipsniams ir įvardyti tą periodinį leidinį ar laikraštį, kuriam skiriamas straipsnis.

Drauge pareiškiame, kad bet kurių kitų ar neraštu duotuosius leidimus rašyti be priešbuvės cenzūros visai atšaukiame"[1]).

5. Kai kuriems spausdiniams pirma reikia bažnytinės cenzūros, o paskum tam tikro leidimo. Štai atvejai:

1) Kai spausdinami beatifikacijos ar kanonizacijos dalykai. Apie tai kan. 1387 sako šiaip: „Viso tai, kas bet kaip pridera prie Dievo tarnų beatifikacijos ir kanonizacijos, negalima išleisti be S. R. C. leidimo". Pavyzdžiai — beatifikuojamų ar kanonizuojamų biografijos, dorybės, darbai, stebuklai ir t. t. Tas kanonas saisto nuo bylos pradžios iki pat beatifikacijos ar kanonizacijos galutinio sprendimo. Bylai pasibaigus, teigiamu atveju, užtenka vietos ordinaro cenzūros.

2) Kai spausdinamos atlaidų knygos, knygutės, lapeliai ir t. t. Taip, kan. 1388, § sako: „Be vietos ordinaro leidimo tenebūna išleidžiamos bet kurios atlaidų knygos, santraukos, brošiūros, lapeliai ir t. t., kur žymimas jų suteikimas". Čia knygos suprastinos tikrąja prasme. Lapeliams užtenka net vieno puslapio. Užtenka net vienos maldelės su atlaidais. Tik bet

---

[1]) „Tiesos Kelias", (of dal.) n. 2 (1929) 35—36: „Venerabili Clero Archidioecesis Kaunensis.

Haud parva temeritas, quacum diaria quaedam vel folia periodica in patria nostra prodeuntia quae etiam palam fatentur se religionem catholicam aut bonos mores non impetere, tamen quaestiones ad disciplinam ecclesiasticam, ad officia status clericalis, ad herarchiam, immo ipsam doctrinam Ecclesiae catholicam pertinentes tractandas aggrediuntur et ita errores valde perniciosas inter fideles spargunt, — ista temeritas monet vos esse debere attentos et cautos.

Malum augetur eo quod in huiusmodi diariis vel foliis aliquando scribere solent sacerdotes alii palam quorum doctrina et auctoritas extra omne dubium est, alii etiam qui, quamvis celato nomine vel sub pseudonimo latentes, hoc vel alio modo produnt se esse sacerdotes.

Ad malum quantum fieri potest, si non auferendum, saltem imminuendum revocamus Vobis, Venerabiles Fratres, in memoriam praescripta Iuris Canonici de praevia librorum censura et praesertim innixi can. 1386 mandamus ut praescripta ss. canonum de diariis et foliis et libellis periodicis stricte a Vobis serventur, prout sequitur:

[1]) Nemini sacerdotum licet moderare quamcunque ephemeridem etiam de rebus religiosis vel moribus tractantem, prodeuntem in archidiiecesi Kaunensi, sine praevia licentia Ordinariatus huius archidioecesis.

[2]) Sacerdotes qui libellis periodicis vel diariis in archidioecesi Kaunensi prodeuntibus scribunt debent obtinere pro singulis articulis licentiam huius Ordiniatus et indicare nomen illius libelli periodici vel diarii, cui articulus destinatus est.

Simulque declaramus quasvis permissiones scribendi absque praevia censura, non a Nobis et non in scriptis datas, praesentibus esse omnino revocatas".

kuriuose kalbamuosiuose rašiniuose turi būti pažymėti atlaidai. Bet nesvarbu, ar specialiniu būdu kalbama ar tik stačiai pažymėta, jog esą duoti atlaidai už tam tikrą dalyką, pav., atkalbėjimą tam tikros maldelės. Pažymėta atlaidų kiekybė, papos davėjo vardas ir data. Kitaip patys atlaidai būtų apokrifai. Atbulai, nesvarbu, ar žymimas ar ne visas atlaidų suteikimo tekstas.

Kalbamojo tam tikro leidimo vis dėlto nereikia primicijos, kunigo šventinimo ir kieno mirimo paveikslėliams. Taip kalba kanonistai[1]).

Kalbamiesiems atlaidams spausdinti reikia vietos ordinaro leidimo. Paskutinysis suprastinas tos vietos ordinaras, kur išleidžiami rašiniai. Nes kan. 1388, § 1 kalba apie spausdinimą ir nedaro jokios restrikcijos, kaip tai daro kan. 1385, § 2 ir 1390.

Jeigu atlaidų maldelės spausdinamos, nepažymėjus pačių atlaidų ir be vietos ordinaro leidimo, tai dalykas yra neleistinas, bet atlaidai vis dėlto gaunami; nes atlaidų tikrumas nepareina nuo vietos ordinaro leidimo ar jų pažymėjimo.

3) Kan. 1388, § 2: „Pažymėto Apaštališkojo Sosto leidimo reikia bet kuria kalba spausdinti taip autentiškoms maldų ir pamaldžių veiksmų kolekcijoms, kur Apaštališkasis Sostas yra davęs atlaidus, taip apaštališkųjų atlaidų katalogams, taip toms atlaidų santraukoms, kurios pirmiau buvo surinktos ir dar niekada nepatvirtintos, ar dabar pirmą kartą surinktos iš įvairių koncesijų".

Čia į Apaštališkąjį Sostą įeina taip pat Šv. Penitenciarija, nes atlaidai tvarkyti yra jos dalykas kan. 258, § 2. Atlaidų katalogas suprantamas tų atlaidų, kur šv. tėvas duoda apaštališkuoju palaiminimu rožančiams, medaliams ir t. t. ir skelbia pontifikavimo pradžioj. Atbulai, čia neįeina atskiros atlaidų maldelės. Joms užtenka vietos ordinaro leidimo kan. 1388, § 1.

4) Kan. 1389: „Romos kongregacijų dekretų kolekcijų negalima iš naujo spausdinti be atskiros kongregacijos tvarkytojo leidimo ir jų įsakytų sąlygų". A fortiori negalima pirmąjį kartą jų spausdinti be kalbamojo leidimo. Tik kongregacija čia suprastina plačiąja prasme, t. y. reikia taip pat įimti Šv. Penitenciariją. Taip bent daroma.

5) Kan. 1390: „Spausdinant liturgijos knygas ir jų dalis, ir Šventojo Sosto patvirtintąsias litanijas, spausdinimo ar pardavinėjimo vietos ordinaras turi paliudyti, jog sutinkančios su patvirtintais leidimais". Jeigu kalbamosios knygos spausdinamos neoriginaline kalba, tai spausdinimo ar pardavinėjimo vietos ordinaro liudija, jog vertimas sutinkąs su originalu.

Liturgijos knygos ir jų dalys yra, pav., mišolas, breviorius, Pontificale Romanum, Ceremoniale Episcoporum, Ceremoniale Romanum, Rituale Romanum, Memoriale Rituum ir t. t.

Šv. Sosto patvirtintosios litanijos yra, pav., Jėzaus Širdies, J. Vardo, Laterano Panelės Švenčiausios, šv. Juozapo, Visų Šventųjų, ir t. t.

Čia autoriaus vietos ordinaro liudijimo neužtenka, nes kan. 1390 jo nemini.

---

[1]) Pav.: G. Cocchi, Commentarium in Colicem Iuris Canonici, Turini - Romae 1924, III 4 n. 61; A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, II[2] n. 726; P. Claeys Bouuaert et G. Simenon, Manuale iuris canonici[2], Mechliniae - Romae, 1925, 921.

Mokslo Draugija 1907

Atbulai, čia neįeina privatinių maldų leidiniai, kur įdedamos yra kai kurios mišolo ar brevioriaus dalys drauge su kitomis įvairiomis maldomis. Joms užtenka paprastos vietos ordinaro cenzūros.

Kan. 1259, § 2 dar sako: „Vietos ordinaras negali patvirtinti naujų viešai kalbamų litanijų".

6) Šv. Rašto vertimai—kan. 1391. Negalima spausdinti Šv. Rašto vertimų gyvosiomis kalbomis be tam tikro patvirtinimo ar cenzūros. Tai pasakytina taip apie viso, taip, apskritai, apie dalį Šv. Rašto vertimą gyvosiomis kalbomis.

Jeigu Šv. Rašto ar jo dalių vertimas spausdinamas be paaiškinimų, tai reikia Apaštališkojo Sosto patvirtinimo (probatio), pav., S. C. S. Officii. Tik be paaiškinimų iš tiesų nebetvirtinama. Jeigu Šv. Rašto ar jo dalių vertimas spausdinamas su paaiškinimais, tai užtenka autoriaus, pardavinėjimo ar spausdinimo vietos ordinaro cenzūros. Tik, be to, turi būti spausdinamas „sub vigilantia episcopi" (prižiūrint vyskupui). Taip yra nuo Leono XIII konst. „Officiorum et munerum", 1897 m. 25 saus. Kalbamasis vyskupas suprantamas autoriaus, spausdinimo ar pardavinėjimo rezidencialinis vyskupas. Tik jis turi būti tas pat, kurio buvo cenzūra. Kitaip būtų nepatogu prižiūrėti. Apvertus antrąją dalyko pusę, dėl vyskupo prižiūrėjimo taip pat cenzūros vietos ordinaras turi būti rezidencialinis vyskupas.

Reikia prižiūrėti, ar gerai išversta ir ar paaiškinimai yra teisingi ir sutinka su Šv. Tėvų ir Bažnyčios rašytojų aiškinimais. Be to, spausdinant reikia prižiūrėti, ar pats vertimas ir paaiškinimai nepakeisti, tebėra tokie pat, kaip buvo po cenzūros.

Šv. Rašto paaiškinimai gali būti ilgi ir trumpi ir tik kai kurių svarbesnių dalykų — nieko nepasakyta. Jie galimi dėti, kaip įprasta, išnašose ir kraštuose ir pradžioj ar gale vertimo ar atskirų dalių[1]).

Šv. Rašto paaiškinimai turi būti labiausiai imami iš Šv. Tėvų ir Bažnyčios rašytojų raštų. Tai dvejaip galima padaryti, būtent, tarpiškai (mediate) ir tolygiu būdu (aequivalenter). T a r p i š k a i — jeigu aiškinama, sutinkant su Bažnyčios tradicija, iš kur rašytojai katalikai sėmė savo paaiškinimus. T o l y g i u b ū d u — Šv. Tėvų ir Bažnyčios rašytojų aiškinimai verčiami ar parafrazuojami.

Šv. Rašto paaiškinimuose galimos dėti taip pat kitos pastabos, pav., chronologijos, istorija, gamtos mokslai ir t. t. Tai rodo kan. 1391 žodelis „labiausiai" (praecipue).

Kanonistai sako, jeigu kur esą įprasta be paaiškinimų spausdinti, pav., Tobijo, laiškai ir metų evangelijos, tai, leidžiant vyskupui, galima esą daryti toliau[2]). Lietuvoj kaip tik įprasta be paaiškinimų spausdinti metų ir švenčių evangelijos. Todėl jos ir toliau galimos taip spausdinti.

Atskiroms Šv. Rašto eilutėms spausdinti vis dėlto užtenka paprastos vietos ordinaro spausdinių cenzūros, nes tai jokie Šv. Rašto vertimai.

---

[1]) Plg. Pontificia Commissio Biblica ad quaesitum: „Utrum liceat in editionibus varias aliave huiusmodi studiosorum adiumenta ad calcem textus adiicere", 1921 m. spal. mėn. 17 d. atsakė: „Affirmative".

[2]) Pav.: A. V e r m e e r s c h et I. C r e u s e n, Epitome, II² n. 726; F. C l a e y s B o u u a e r t et G. S i m e n o n, Manuale iuris cunonici², 921.

Šv. Rašto paaiškinimai įsakyti dėl to, kad skaitytojai suprastų patį rašinį.

Kan. 2318, § 2 nusikalstų tie autoriai ir leidėjai, kurių rūpesčiu spausdinamos Šv. Rašto knygos ar Jo pastabos be reikiamo leidimo.

6. Vertimams ir naujiems leidimams reikia naujo patvirtinimo. Nes kan. 1392, § 1 sako: „Patvirtinimas bet kurio originalinio teksto nedera jo vertimui kita kalba ir kitiems leidimams. Todėl patvirtinto veikalo vertimams ir naujiems leidimams reikia naujo patvirtinimo".

Kalbamasis patvirtinimas (approbatio) yra bendras bet kurio leidimo spausdinti terminas. Todėl čia įeina taip cenzūra, taip leidimas, taip liudijimas sutikimo su originalu, taip sutikimas (consensus) ir net „vigilantia episcopi".

Naujiems leidimams reikia naujo patvirtinimo net tada, kai iš naujo spausdinama be jokių esminių ir net atsitiktinių ar jokių pakeitimų teksto ir t. t., nes kan. 1392, § 1 kalba be restrikcijos.

Naujasis patvirtinimas gautinas toks pat, koks pirma turėta, atsieit, respektyviai cenzūra, leidimas, liudijimas, sutikimas ir vyskupo priežiūra.

Rašinio vertimui reikia naujo patvirtinimo dėl to, kad gali būti pakeitimų ir rašinys viename krašte galėjo būti nekenksmingas, o kitame visai kitoks. Naujiems leidimams reikia patvirtinimo dėl to, kad taip pat gali būti ir įprastai daromi pakeitimai ar taisoma. Rekia patvirtinimo net visai netaisytiems naujiems leidimams dėl to, kad tas pats dalykas pirma galėjo būti nekenksmingas, o dabar, pakitėjus aplinkybėms, visai pasidarė kitoks ir t. t.

7. Atspaudams vis dėlto nereikia jokio patvirtinimo, leidimo, cenzūros ir t. t., nes kan. 1392, § 2 sako: „Periodinių leidinių atspaudai nelaikomi naujais leidimais ir todėl jiems nereikia naujo patvirtinimo".

Periodiniai leidiniai čia suprantami laikraščiai, lapeliai, brošiūros ir t. t. Jie turi būti leidžiami kas metai, kas mėnuo ar bent kas antra savaitė. Atbulai, čia neįeina paprasti dienraščiai ir savaitiniai laikraščiai.

Atspaudams naujo patvirtinimo nereikia net tada, kai padaromos atsitiktinės pataisos — pakeičiami niekniekiai, pav., kalba ir t. t.

Atspaudams nereikia naujo patvirtinimo dėl to, kad čia esama ne naujo dalyko. Tai viena. Antra, atspaudai negalimi laikyti paliekančiais be jokio patvirtinimo; nes kai kas jau turėjo šiaipjau leidimą rašyti ir redaktorius galimas laikyti buvęs cenzorium.

Atspaude gera pažymėti pats atspaudas, iš kur atspausdinta, ir t. t. Paskutiniuoju atveju pažymima laikraščio antraštė, metai, numeris ir puslapiai. Kalbamųjų dalykų reikia bet kuriems nesusipratimams išvengti ir tai įprasta daryti. Bet vis dėlto galima visai nežymėti, jog tai esąs atspaudas ir t. t.

Jeigu atspaudas iš naujo spausdinamas, tai reikia tikros knygų cenzūros, leidimo ir t. t.

8. Kan. 1393, § 1 sako: „Visose vyskupijų kūrijose tebūna cenzoriai ex officio spausdiniams peržiūrėti". Nes vietos ordinaras pats visų spausdinių nepercenzūruos — ir laiko trūks, ir negali būti visų dalykų specialistas. Kiek cenzorių reikia, nepasakyta. Tai palikta vietos ordinaro nuožiūrai.

Be to, vietos ordinaras gali atskirais atvejais paskirti šiaipjau cenzorius, pav., negalint cenzūruoti cenzoriams ex officio, esant specialiniam dalykui ar atvejui ir t. t.

Cenzūruoti galimas duoti rankraštis. Tai patogiausia ir atsargiausia pačiam autoriui, nes rašinys gal netiks cenzūrai ir reikės taisyti ir t. t. Bet cenzūruoti galima taip pat duoti jau išspausdintas veikalas. Tai geriau cenzoriui, bet pavojinga autoriui — nebepataisysi teksto. Cenzūruojant rankraštį, dar reikėtų duoti cenzoriui patikrinti paskutinioji korektūra. Tada reikėtų veizėti, ar nepakeistas rankraštis. Tik taip įprastai nedaroma. Bet pats leidėjas turi žinoti, kad po cenzūros nebegalima daryti esminių pakeitimų.

Bažnytiniai cenzoriai taip turi dirbti savo darbą, kaip įsako kan. 1393, § 2, būtent:

1) Turi cenzūruoti, neatsižvelgdami į asmenį (sine acceptione personarum) — asmenį fizinį ir moralinį, tam tikros tautybės, mokyklos, pažiūrų ir t. t.

2) Turi žiūrėti tik į tai, ar dalykas sutinka su Bažnyčios dogmomis ir bendruoju katalikų mokslu. Ar sutinka su visuotiniais Bažnyčios susirinkimais, Apaštališkojo Sosto konstitucijomis ir svarbesniųjų daktarų nuomonėmis. Reikia žiūrėti, ar nėra Bažnyčios pasmerktas ir t. t.

3) Žiūri į mokslą. Atbulai, jiems nesvarbi „opportunitas" (vertumas) ir t. t. Tik dėl paskutiniojo dalyko vis dėlto pridera įspėti vietos ordinaras. Tai labiausiai pasakytina neigiamu atveju.

4) Gerai reikia perskaityti visas rašinys ir palyginti kontekstas. Atbulai, neužtenka pasklaidyti ar viena kita vieta paskaityti.

Bažnytinių cenzorių savumai yra šie (kan. 1383, § 3):

1) Cenzoriais turi būti skiriami dvasiškiai, pasauliniai ir vienuoliai.

2) Cenzoriais tegalimi skirti augę asmens. Kitaip neturės autoriteto. Augesni taip pat yra daugiau prityrę ir t. t.

3) Cenzoriais tegali būti skiriami mokyti ar išsilavinę dvasiškiai. Dar pridėsime, kad jie turi būti įvairių specialybių.

4) Cenzoriai turi būti išmintingi asmens, kur, patvirtindami ar atmesdami rašinį, sugebėtų eiti viduriu ir saugiu keliu. Čia negalima būti per dideliu rigoristu ir laksistu. Nereikia nė progreso kliudyti ir t. t.

Cenzorius, iščenzūravęs rašinį, savo nuomonę pareikšti turi raštu (kan. 1393, § 4). Ji gali būti platesnė ir siauresnė. Čia net užtenka šiokio pažymėjimo: „Nihil obstat". Neigiamoj nuomonėj reikia įdėti pamatas.

Jeigu cenzoriaus nuomonė yra teigiama, tai vietos ordinaras raštu leidžia spausdinti rašinį (kan. 1394). Tiesa, kan. 1393, § 4 čia tesako: „ordinaras" leidžiąs spausdinti. Bet kontekstas rodo, jog jis suprastinas, kaip mes jį pavadinome, vietos ordinaras.

Vietos ordinaras leidime spausdinti turi pažymėti cenzoriaus nuomonę, vardą ir pavardę.

Ginčijamasi, ar cenzoriaus vardas ir pavardė turi būti knygos autoriui duodamajame rašte ar užtenką pažymėti kūrijoj paliekamajame leidimo nuoraše. Pirmieji savo nuomonę įrodinėja kan. 1393, § 4 tekstu[1]). Antrieji sako, jog kan. 1394 nesakąs, kad cenzoriaus vardas ir pavardė būtų spausdi-

[1]) Pav.: F. Claeys Bouuaert et G. Simenon, Manuale iuris canonici², n. 923.

nami cenzūros leidime[1]). Pirmoji nuomonė, mano galva, yra teisinga. Nes kan. 1393, § 4 aiškiai sako, kaip turi būti duodamas vietos ordinaro cenzūros leidimas. O kan. 1394 kalba apie bet kuriuos leidimus spausdinti, būtent, cenzūruotus ir necenzūruotus ir t. t. Be to, kalbamąją nuomonę palaiko kan. 1393, § 5, kur kartais leidžiamas praleisti cenzoriaus vardas ir pavardė. Kitaip to dalyko nereikėtų—iš vyskupijos kūrijos archivo niekas nesužinos cenzoriaus pavardės ir t. t.

Nepaprastais atvejais ir labai retai vietos ordinaras, išmintinga nuožiūra, gali praleisti cenzoriaus vardą ir pavardę (kan. 1393, § 4).

Kan. 1393, § 5: „Niekada negalima pasakyti cenzoriaus vardo ir pavardės autoriams, iki nebus duota teigiamo sprendimo". Tai draudžiama cenzoriaus laisvei apsaugoti, taip egzaminuojant rašinį, taip pasakant savo nuomonę.

9. Dviejų esama patvirtinimo (approbationis) formų, būtent:

1) Jeigu vietos ordinaras leidžia spausdinti (potestatem edendi facit), tai reikia laikytis kan. 1394, § 1 formos. Šis kanonas sako: „Vietos ordinaro leidimas spausdinti duotinas yra raštu, dėtinas knygos, lapelio ar paveikslo pradžioj ar gale, pažymint davėjo vardą ir pavardę ir davimo vietą ir metą". Taigi į kalbamąją leidimo spausdinti formą įeina štai kas:

a) Leidimas duotinas raštu. Tik neįsakyta, kuriais žodžiais turi būti pažymimas. Todėl cenzūros leidimas galimas išreikšti senovės ir šiandien įprasta formula: „Imprimatur". Jeigu leidžiamos spausdinti atlaidų knygos, tai galima rašyti: „Datur licentia edendi". Jeigu liudijama, jog vertimas ar šiaip rašinys sutinkąs su originalu, tai užtenka pažymėti: „Concordat cum editione approbata". Jeigu spausdinamas Šv. Rašto vertimas, tai galima sakyti: „Imprimatur et edatur sub vigilantia episcopi". Tik, sakau, būtinai turi būti pažymėti taip pat „et edatur sub vigilantia episcopi".

Atbulai, visai neužtenka šiokio leidimo: „Cum superiorum permissu" ar „Cum superiorum licentia".

b) Leidime turi būti vietos ordinaro parašas, vieta ir data. Galima dar pridėti numeris ir antspaudas. Nes taip įprastai duodamas leidimas ir paskiau lengva patikrinti. Antspaudas galimas spausdinti ar bent pažymėti L. S. (Locus sigilli).

c) Leidims spausdintinas yra knygos, lapelio ar paveikslo pradžioj ar gale. Garbingesnė vieta vis dėlto yra pradžia. Tada spausdinamas yra atskirame knygos antraštės antrosios pusės puslapy.

Konst. „Officiorum et munerum" buvo įsakyta spausdinamoj knygoj dėti autoriaus ir leidėjo vardas ir pavardė, spausdinimo ir išleidimo vieta ir data ir t. t. Tai dabar atšaukta.

Kalbamosios leidimo formos laikomasi šiais atvejais:

a) Kai vietos ordinaras cenzūruoja rašinį ar paveikslą, apie kuriuos kalba kan. 1385, §§ 1—2.

b) Kai vietos ordinaras leidžia spausdinti atlaidų knygas, apie kurias kalba kan. 1388, § 1.

c) Kai vietos ordinaras liudija, jog liturgijos knygos ir Apaštališkojo Sosto patvirtintos litanijos sutinkančios su patvirtintais leidimais, apie ką kalba kan. 1390; nes paskutiniojo kanono „liudijimas" reiškia neva leidimą.

[1]) Pav., V e r m e e r s c h et I. C r e u s e n, Epitome, II² n. 727.

d) Kai spausdinami Šv. Rašto ar Jo dalių vertimai, apie ką kalba kan. 1391; nes šio kanono žodžiuose „nisi edantur sub vigilantia episcopi" glūdi paprasta bažnytinė cenzūra.

Atbulai, į kalbamąją leidimo formą neįeina bet kurie vienuolių vyresniųjų leidimai, apie kuriuos kalba kan. 1385, § 3 ir 1386, § 1. Nes jie neduoda leidimo spausdinti (non dant licentiam, qua potestas edendi"), apie ką kalba kan. 1394, § 1. Be to, kan. 1394, § 1 kalba apie ordinarus. O vienuolių vyresnieji, kurių reikia leidimo, ne visi tėra ordinarai — tik išimtųjų vienuolių kunigų aukštesnieji vyresnieji tesivadina ordinarai.

2) Neįsakyta jokios formos, leidžiant šiuos dalykus:

a) Kai vietos ordinaras duoda sutikimą (consensum) spausdinti pasaulines knygas ar rašyti šiaipjau laikraščius, lapelius, ar periodinius leidinius arba būti laikraščio, lapelių ar periodinių leidinių tikraisiais ar atsakingaisiais redaktoriais, apie ką kalba kan. 1386, § 1. Be to, kai vietos ordinarai leidžia rašyti į nekatalikiškus laikraščius, apie ką kalba kan. 1386, § 2. Kalbamųjų dalykų pamatas yra tas, kad tai ne leidimas spausdinti (qua potestas edendi facit).

Kalbamieji leidimai galimi duoti net generaliniu būdu ir neraštu. Tik raštu geriau — bus įrodymas.

Paties kalbamojo leidimo nežymima spausdiny. Net kartais tai žymėti būtų nepatogu. Pav., kaip atrodytų geografijos ar matematikos knyga su vietos ordinaro leidimu ir t. t.

b) Kai vienuoliai duoda bet kuriuos leidimus. Jie galimi duoti taip pat generaliniu būdu ir žodžiu. Tik geriau raštu.

Vienuolių leidimo raštas tespausdintinas leidiny tada, kai reikia spausdinti vietos ordinaro leidimas. Tik čia neužtenka formulos: „Cum permissu superiorum" be parašo ir t. t. — per plati formula ir gali būti piktanaudojimų. Geriausia parašyti „Data licentia" su vyresniojo parašu, vieta ir data. Atbulai, vienuolių vyresniųjų leidimų nereikia tada, kai nereikia spausdinti vietos ordinaro leidimo.

10. Prašyti leidimo spausdinti, sutikimo ir t. t. geriausia raštu. Bet tai visuotinėmis teisėmis neįsakyta. Tik Lietuvoj įprastai reikalaujama prašyti raštu.

11. Kan. 1394, § 2: „Jeigu būtų neleidžiama spausdinti, tai, prašant autoriui, tebūna pasakomas pamatas, nebent jeigu didelė priežastis ko kita reikalautų". Bet mandagumas reikalauja net neprašant pranešti neigiamo atsakymo priežastis. Tai labiausiai pasakytina tada,kai rašinys galimas ar vertas pataisyti. Kitaip daug autoriaus darbo niekais nueis.

12. Leidimas ar patvirtinimas išpuola duoti veltui. Tik gal galimos imti kancelarijos išlaidos. Bet jos turi būti mažutės.

Be to, galima imti už cenzūravimą. Bet ir čia geriau veltui percenzūruoti. O cenzoriai gal už kitas pareigas daugiau gauna ir t. t.

3. Draudimas knygų (de prohibitione librorum).

1. Blogi rašiniai kenkia žmogui. Tik vieni iš jų daugiau, kiti mažiau pavojingi. Be to, vieni iš kalbamųjų raštų yra pavojingi atskiriems asmenims, kiti daugeliui arba, apskritai, visiems.

Kas pavojinga, draudžiama.

Vieni iš blogųjų rašinių draudžiami pačia įgimtąja teise, kiti Bažnyčios.

Įgimtoji teisė draudžia tuos rašinius, kurie yra pavojingi žmogaus sielai. Juo rašinys yra pavojingesnis, juo jį kalbamoji teisė griežčiau draudžia. Bet jeigu kam nebūtų ar praslinktų sielos pavojus, tai tuo pačiu atsitraukia arba liaujasi draudusi įgimtoji teisė.

Įgimtoji teisė draudžia bet kuriuos pavojingus rašinius, būtent, knygas, brošiūras, laikraščius, manuskriptus, lapelius ir t. t. Draudžia pirmiausia skaityti. Bet draudžia taip pat spausdinti ir laikyti, jeigu iš to būtų kam pavojaus.

Bažnyčia draudžia tuos rašinius, kurie, apskritai, yra pavojingi visiems. Tas draudimas saisto ne tik tuos, kam iš tiesų pavojinga, bet taip pat kitus; nes kan. 21 sako: „Įstatymai, išleistieji bendram pavojui užbėgti už akių, saisto, nors tam tikru atveju nebūtų pavojaus".

Bažnyčia dvejaip draudžia pavojingus rašinius, būtent, bendrai ir įvardytai. Pirmasis draudimas — kan. 1384 – 1405. Antrasis — kai įvardytai uždraudžiamos kurios knygos ar rašiniai. Apaštališkojo Sosto įvardytai draudžiamosios knygos sudėtos yra draudžiamųjų knygų indekse ir, be to, skelbiamos laikrašty „Acta Apostolicae Sedis".

Vieni iš Bažnyčios draudžiamųjų raštų yra stačiai draudžiami, kiti draudžiami ir už juos baudžiama. Apie paskutiniuosius kalba kan. 2318.

2. Blogus rašinius Bažnyčioj kan. 1395 uždrausti gali štai kas:

1) Bažnyčios vyriausybė, atseit, šv. tėvas, visuotinis susirinkimas, Šv. Officijos kongregacija ir t. t. Jie gali uždrausti taip atskiruose kraštuose, tautose, valstybėse, vyskupijose, taip visame pasauly ir t. t.

2) Plenarinis ir provincialinis susirinkimas savo krašte ar provincijoj.

3) Vetos ordinaras savo valdiniams savo vyskupijoj ir kitur.

4) Abatas monasterii sui iuris (savarankiško vienuolyno) savo valdiniams.

5) Vyriausi išimtųjų vienuolių dvasiškių moderatoriai su savo kapitula ar taryba (consilio) savo valdiniams.

6) Aukštesnieji išimtųjų vienuolių dvasiškių vyresnieji su savo taryba greitame pavojuj (in periculo in mora) savo valdiniams. Tik kuo greičiausiai turi pranešti vyriausiam moderatoriui.

Bet kas drausti knygas tegali dėl teisingos priežasties (ex iusta causa), nes siaurinama žmogaus laisvė — laisvė skaityti, laikyti, autoriaus ir t. t. Priežastis bus teisinga tada, kai yra tikėjimo ar dorovės pavojus. Draudimas be teisingos priežasties bus neleistinas (illicitus).

Dėl neteisingo draudimo knygų galima kreiptis (recursum facere) į aukštesnį vyresnįjį. Taip, dėl Šv. Officijos draudimo galima kreiptis į šv.tėvą. Dėl kitų draudimo kreipiamasi į Šv. Officijos kongregaciją ir t.t. Atbulai, dėl šiaipjau vietos ordinaro draudimo negalima kreiptis į arkivyskupą. Išimtis—jeigu vietos ordinaras būtų uždraudęs teismo keliu. Tada dalykas eina apelacijos keliu. Kreipimasis yra in devolutivo, atseit, reikia laikytis sprendimo iki vyresniojo atsakymo.Apelacija yra in suspensivo, t. y. galima nesilaikyti, iki dalykas nebus išspręstas.

Draudžiamos knygos galimos uždrausti įstatymo ir įsakymo keliais. Pirmuoju atveju draudimas betarpiškai saisto teritoriją. Todėl plenariniams ir provincialiniams susirinkimams ar vietos ordinarui taip uždraudus, knyga draudžiama tėra respektyvioj teritorijoj. Tik taip drausti negali vienuoliai. Antruoju atveju draudžiama tam tikriems asmenims. Tai asmeninis draudimas ir todėl saisto visur, t. y. taip pat svetimoj teritorijoj. Vienuolių draudimai tėra asmeniai.

3. Visi tikintieji ir labiausiai bet kurie dvasiškiai turi pranešti vietos ordinarui ar Apaštališkajam Sostui tas knygas, kurios, jų manymu, yra kenksmingos. Dar didesnę priedermę pranešti turi Apaštališkojo Sosto legatai, vietos ordinarai ir katalikiškų universitetų rektoriai. Jeigu tėra katalikiškas fakultetas, tai pranešti turi dekanas. Taip visada yra.

Pranešama Apaštališkajam Sostui, pav., Šv. Officijos kongregacijai. Taip įprastai ir daroma (kan. 1397, § 1).

Pranešama yra tam, kad knyga būtų ištirta ir uždrausta. Pranešama, knygos antraštė. Be to, pridera, kiek galima, išdėstyti priežastis, kodėl knyga laikoma draustina (kan. 1397, § 2). Pasakiau p r i d e r a, nes tai neįsakyta, tik patariama.

Tie, kuriems pranešta, šventai turi laikytis paslapties (kan. 1397). Tai pareigų paslaptis.

Vietos ordinaras turi žiūrėti, kokios knygos jo teritorijoj išleidžiamos ar parduodamos. Tai padaryti gali jis pats ar per tinkamus kunigus (kan. 1397, § 4). Prie paskutiniųjų pridera vadinamasis „consilium vigilantiae". Jį įkūrė Pijus X ginti Bažnyčią nuo modernizmo. „Consilii vigilantiae" nariai turėjo kas antras mėnuo rinktis pas vietos ordinarą. „Consilium vigilantiae" tebėra įsakytas. Tik moderuotas — nebereikia taip dažnai susirinkti nariams, nes modernizmo pavojus sumažėjo.

Kan. 1397, § 5 vietos ordinarai turi siųsti Apaštališkajam Sostui tas knygas, kurios reikia giliau ištirti.

4. Kan. 1398, § 1 sako: „Į knygų draudimą įeina tai, kad be reikiamo leidimo negalima knygų nei išleisti, nei skaityti, nei laikyti, nei parduoti, nei versti, nei jokių būdu kitiems duoti".

Taigi į knygų draudimą įeina šie dalykai:

1) D r a u d i m a s i š l e i s t i (edi). Tai liečia tuos, kurie leidžia knygą, atsieit, autorių ir leidėją. Atbulai, čia neįeina spaustuvė ir raidžių rinkėjai. Tik gali saistyti kitas dalykas, būtent, bendrininkavimas.

2) D r a u d i m a s s k a i t y t i. Skaityti suprantama tikrąja ir griežtąja prasme ir skaitoma turi būti žmoniškai (humano modo). Todėl turi būti skaitoma balsu ar bent akimis ir minty. Be to, skaitytojas turi suprasti tai, ką skaito. Atbulai, čia neįeina tas, kas nesupranta knygų kalbos. Toliau, ne skaitymas klausytis skaitant ar atmintinai recituojant.

Perskaityti „gravis materia" yra didelė nuodėmė. Perskaityti „materia levis" tėra maža nuodėmė. Pirmoji bus tada, kai perskaitoma bent keletas puslapių indiferentiškų ar lyg indiferentiškų vietų, ar net vienas puslapis ar keletas eilučių, kur įrodinėjama erezija, apostazija, atskala, dėl ko apaštališkuoju raštu uždraustos, dėl ko stačiai uždraustos blogos knygos. Nes čia esama didelio sielos pavojaus, Antroji bus kitais atvejais — kai „obiter" paskaitomas vienas kitas dalykas ir t. t.

Blogi laikraščiai skaityti didelė nuodėmė, apskritai, tebus nuolat skaityti.

3) Draudimas laikyti. Draudžiama laikyti pas save ar pas kitą, neturintį reikiamo leidimo. Nesvarbu, kuriam reikalui knygos laikomos, pav., pačiam skaityti ar kitiems davinėti, parduoti ir tt. Dar toliau, nesvarbu, ar laikytojas moka skaityti ar ne. Todėl šis draudimas liečia net knygynus ir bibliotekas.

Kas draudžiamąsias knygas laikytų ilgiau už mėnesį, tas labai nusidėtų. Tik protinga priežastis gali pateisinti ir nuo ilgesnio laikymo, būtent, dar vieną mėnesį, pav., laukiant leidimo, progos įduoti turinčiam reikiamą galią ar naudingai ir teisiai parduoti. Bet taip pirmuoju, taip antruoju atvejais išskiriamas atvejis, kur esama pavojaus suklysti ar papiktinti kiti — tada visai negalima laikyti.

4) Draudimas parduoti. Parduoti už pinigus ar ką kitą tam, kas neturi reikiamo leidimo skaityti ar laikyti. Apie pardavinėjimą draudžiamųjų knygų kalbėsime žemiau.

5) Draudimas versti. Nes tai išplatina blogas knygas.

6) Draudimas bet kuriuo būdu kitiems duoti (cum aliis communicare), atsieit, dovanoti, padėti į depozitą, skolinti ir t.t. tiems, kurie neturi leidimo. Tik galimas dėstyti draudžiamųjų knygų objektas, paimti ar pacituoti pati knyga ir t. t. Tik turi būti teisinga priežastis, pav., autoriui sumušti ar sukritikuoti ir t. t.

Toliau, draudžiamosios knygos negalima iš naujo leisti. Tai tegalima daryti tik tada, kai knyga pataisoma ir gaunamas draudėjo, jo vyresniojo ar įpėdinio leidimas (kan. 1398, § 2).

Dar toliau, jeigu draudžiamosios knygos rašiniai dedami į krestomatiją ar antologiją, tai reikia skirti dalykas, būtent: a) Nedraudžiama indiferiški mažmožiai paimti. b) Draudžiama paimti platesni dalykai, ištisos vietos ar pats blogasis objektas.

Galop, knygos draudimas liečia visą knygą.

Jeigu veikalas turi daug tomų, tai skirtinas yra dalykas nuo dalyko, būtent: a) Jeigu objektas yra toks pat ir nedalomas, tai draudžiami visi tomai. b) Jeigu objektas yra kitoks, tai tas tomas tedraudžiamas. c) Jeigu pirmiau išleistieji tomai uždrausti. tai kiti laikomi įtartinais. Išimtis — jeigu autorius būtų pasitaisęs.

Jeigu kurio autoriaus visi veikalai uždrausti, tai suprantami tie, kurie kalba apie tikėjimą ar dorovę. Kiti yra įtariami.

5. Pačiomis teisėmis draudžiamos šios knygos (kan. 1399):

1) Šv. Rašto originalinio teksto ir senovės katalikų vertimų leidiniai, išleisti nekatalikų. Be to, Šv. Rašto vertimai kuria kita kalba, kur išversta taip pat nekatalikų.

Nekatalikais čia suprantami eretikai, apostatai, atskalūnai, nekrikščionys ir t. t.

Draudimo pamatas yra tas, kad čia trūksta Bažnyčios cenzūros ir yra daug klaidų.

2) Bet kieno parašytos knygos, kurios įrodinėja (propugnantes) ereziją, atskalą ar stengiasi bet kaip sugriauti tikybos pamatus.

Čia draudžiamos bet kieno parašytos knygos, atsieit, kataliko, nekataliko, tikinčio ar netikinčio asmens, krikščionies ir nekrikščionies ir t. t.

Smulkiau kalbant, čia draudžiamos šios knygos:

a) Tos knygos, kurios įrodinėja ereziją ar atskalą.

Įrodinėja (propugnare) — tam tikrai (data opera tueri) gina, stengiasi įtikinti skaitytojus, įrodinėja ex professo, argumentais ir t. t. Atbulai, nėra įrodinėti, jeigu stačiai (simpliciter) pasakojama ar referuojama, atsitiktinai ar apgraibomis (obiter) ginama ir t. t.

Čia nereikia, kad visa knyga būtų eretiška ar atskalūniška, arba nereikia, kad visoj knygoj būtų įrodinėjama erezija ar atskala. Ne; užtenka vienos kitos klaidos, vienos vietos. Visa kita gali kalbėti visai apie kitus dalykus ar būti pasaulinio ir nekalčiausio turinio.

b) Tos knygos, kurios stengiasi sugriauti tikybos pamatus.

Tikybos pamatai—svarbiausios tikybos tiesos,pav.,Dievo buvimas, žmogaus laisva valia, sielos nemištamumas ar dvasiškumas ir t. t.Be to, čia įeina tos tikėjimo tiesos, kurios gali palenkti suaugusį žmogų tikėti, pav., stebuklų galimumas, galėjimas stebuklais įrodyti antagamtiniai dalykai (possibilitas et vis probandi miraculorum), apreiškimo galimumas ir buvimas (possibilitas et existentia revelationis), tikėtinumo motyvai (motiva credibilitatis in genere) ir t. t. Atbulai, čia neįeina šiaipjau tikybos dogmos.

Kalbamieji tikybos pamatai turi būti bet kaip griaunami ar bent stengiamasi sugriauti (conatus). Nesvarbu, ar tai daroma stačiai ar nestačiai, pav., moksliškai įrodinėjant, pašiepiant, išjuokiant, satyromis, pasakomis, romanais, dėstant skepticizmą, pozityvizmą, racionalizmą, materializmą ir t. t. Nesvarbu, kurį rašytojas turėjo tikslą — čia težiūrima į patį rašinį ir kaip jis atrodo, galimas suprasti ar suprantamas ir t. t.

3) Tos knygos, kurios tam tikrai (data opera) puola tikybą ar dorovę.

Tikyba čia suprantama taip apreikštoji, taip natūralinė, nes kan. 1399, n. 3 apie šį draudimą kalba be restrikcijos. Todėl draudžiamos ateistiškos, materialistiškos ir į jas panašios idejos ar mokslas.

Dorovė suprantama bet kuri dorovė, jos dėsniai, labiausiai skaistybė ir t. t. Todėl draudžiamos pornografiškos knygos ir t. t.

Kalbamosios knygos turi užpulti tikybą ar dorovę tam tikrai (data opera), tyčia (studiose, ex industria) ir t. t. Atbulai, čia neįeina tas atvejis, kai užpuldinėjama apgraibomis (obiter) ir t. t.

4) Tos nekatalikų knygos, kurios ex professo kalba apie tikybą.

Čia įeina bet kurių nekatalikų knygos, t. y. kurie dabar iš tiesų nepridera prie Bažnyčios, pav., eretikų, atskalūnų, apostatų, nekrikščionių ir t. t.

Knygos turi kalbėti apie tikybą — tikybą apreikštąją ar natūralinę, nes kan. 1399, n. 4 kalba be restrikcijos. Čia įeina net šiaipjau tikybos mokslas, pav., Šv. Raštas, teologija, bažnytinės teisės ir t. t. Atbulai, čia neįeina dorovės mokslas, nes tai ne tikyba tikrąja prasme. Todėl klysta tie, kurie čią įima taip pat dorovę[1]).

---

[1]) Pav.: H. Holdin, De praeceptis[15], Oeniponte 1922, n. 708; F. Claeys Bouuaert et G. Simenon, Manuale iuris canonici[2], n. 927.

Turi būti kalbama ex professo. Tai reiškia tą pat, kas ir tikrai arba „data opera". Nes taip įprasta suprasti šis terminas.

Kalbamosios knygos draudžiamos dėl to, kad šie asmens įprastai teisingai nekalba apie tikybą. Tai teisių spėjimas. Jis turi galią, iki sužinoma, kad knygoj nieko blogа nėra, nieko nepasakyta prieš tikybą. Sužinoma iš teisingų ir mokytų asmenų. Paskutinieji gali skaityti, iki suranda bloga. Tada reikia liautis skaičius.

Atbulai, nedraudžiama pasaulinių nekatalikų knygų.

5) Tos knygos, kurios yra išleistos be reikiamo Apaštališkojo Sosto ar vietos ordinaro patvirtinimo (approbatione). Vienuolių leidimas čia neįeina.

Kalbamosios knygos galimos suskirstyti šiaip:

a) Šv. Raštas, Jo pastabos ir aiškinimo knygos be bažnytinės cenzūros. Be to, Šv. Rašto vertimai gyvosiomis kalbomis be Apaštališkojo Sosto patvirtinimo ar vyskupo cenzūros ir priežiūros.

b) Įvairios Šv. Rašto, teologijos, bažnytinės istorijos, bažnytinių teisių, natūralinės teologijos, natūralinės dorovės, šiaipjau tikybos ir dorovės knygos, maldų, devocijos, tikybos, dorovės, asketikos ir mistikos mokslo ar mokymo knygos ir knygutės pamaldumui sukurti, tam tikrai liečią tikybą ar dorovę rašiniai be bažnytinės cenzūros.

c) Knygos ir knygutės, kurios pasakoja (enarrant) naujus pasirodymus, apreiškimus, matymus, pranašavimus ir stebuklus, išleidžia naujas devocijas, nors tebūtų lyg privatinio pobūdžio, jeigu yra išleistos, nesilaikant kanonų įsakymų.

Čia teįeina knygos tikrąja prasme ir knygutės. Atbulai, nekalbama apie laikraščius, lapelius ir kitus rašinius.

Naujos devocijos vadinasi tokios, kurių ar objektas yra naujas, pav., šv. Juozapo širdis, ar būdas gerbti ar garbinti yra naujas, pav., dėvėti šv. Antano juosta.

P a s a k o j a — kai norima kitiems pranešti, kad kiti sužinotų (aliis nota faciendi causa fit). Atbulai, čia neįeina, kai kas apgraibomis ar atsitiktinai (incidenter) primena pasirodymą ir tt.

Kalbamieji dalykai turi būti nauji ir Bažnyčios nepatvirtinti (non probata). Toliau, turi būti kalbama kaipo apie antagamtinį dalyką (qua supernaturalia). Galop, turi būti kalbama plačiai (fuse). Atbulai, čia neįeina, kai gero žmogaus biografijoj papasakojami kai kurie nepaprasti įvykiai. Tai pasakytina labiausiai tada, kai nesigilinama į įvykio įgimtį.

6) Tos knygos, kurios puola ar išjuokia bet kurias katalikų dogmas. Tai bus tada, kai neigiama dogma, įrodinėjama, jog dogma esanti neteisinga. Tas pat bus, kai rašomos dogmų satyros, jos išniekinamos ir tt.

7) Tos knygos, kurios gina Apaštališkojo Sosto pasmerktas klaidas. Tai Apaštališkojo Sosto pasmerktos propozicijos, labiausiai vadinamasis „Syllabus errorum". Apaštališkasis Sostas čia suprantamas taip šv. tėvas, taip Romos kongregacijos, nes šiaip tas terminas įprasta suprasti. Todėl nesvarbu, kieno pasmerkta klaida. Tik čia neįeina visuotinio susirinkimo pasmerktosios klaidos. Tik visuotinis susirinkimas iš tiesų tesmerkia visai eretiškas ir atskalūniškas klaidas. Tai jau būtų kitas dalykas — erezija ar atskala.

8) Knygos, kurios įžeidžia Dievo kultą, pav., mišias ir t. t. Knygos, kurios stengiasi suardyti bažnytinę drausmę, pav., kursto nesilaikyti celibato, kursto eiti prieš Bažnyčią, neklausyti šv. tėvo, teisių vyskupų įsakymų ir tt.

9) Knygos, kurios tam tikrai (data opera) purvais drabsto bažnytinę herarchiją ar dvasiškių ir vienuolių luomus. Herarchiją — jurisdikcijos ar šventimų, nes kan. 1399, n. 6 neskiria dalyko. Tam tikrai — tyčia, tam tikra proga, o ne apgraibomis (obiter) ir tt. Tai draudžiama dėl to, kad Bažnyčios herarchija, dvasiškių ar vienuolių luomai yra gerbtini. Atbulai, čia neįeina išniekinimas atskirų dvasiškių, nes tai neluomas ir t. t. Išimtis — jeigu atskiras Bažnyčios herarchijos narys, dvasiškis ar vienuolis išniekinamas ne kaipo privatinis asmuo, bet labiausiai dėl to, kad jis pridera prie Bažnyčios herarchijos, dvasiškių ar vienuolių luomų.

10) Knygos, kurios moko ar siūlo bet kuriuos prietarus (superstitionem), burtus (sortilegium), būrimą (divinationem), magiją, iššaukimą dvasių (evocationem spirituum) ir į tai panašius dalykus. Paskutiniojo dalyko pavyzdys — jeigu mokama, kaip sapnuoti pranašiški sapnai.

Mokoma ar rekomenduojama turi būti lyg naudingas dalykas ir t. t. Atbulai, čia neįeina, kai paprastai pasakojama.

11) Knygos, kurios tvirtina ir stengiasi argumentais įrodyti, jog nedraudžiamas esąs duelius, saužudybė ar moterystės ryšio suardymas.

12) Knygos, kurios masonų ir į jas panašias kitas draugijas laiko naudingomis, neskriaudingomis Bažnyčiai ir valstybei.

13) Knygos, kurios ex professo kalba, pasakoja ar moko šlykščius ar nepadorius dalykus (res lascivas seu obscenas).

Moko — kaip reikia padaryti nepadorius dalykus (turpia). Todėl čia įeina pornografijos knygos, šlykštūs romanai ir t. t. Atbulai, čia neįeina anatomijos, chirurgijos, medicinos knygos.

Prieš Kodeksą I. C. konst. „Officiorum et munerum" leisdavo skaityti klasikus „propter sermonis elegantiam et proprietatem (dėl kalbos gražumo ir savumo) tiems, kuriuos pateisindavo pareigos, pav., profesoriams, mokytojams ir tt. Tai šiandien vis dėlto draudžiama, nes Kodeksas I. C. nebedaro jokios išimties.

14) Apaštališkojo Sosto patvirtintų liturgijos knygų leidiniai, kur kas pakeista ir todėl nesutinka su autentiškais Šv. Sosto patvirtintais leidiniais.

Pakeista — pridėta atimta, pakeista vieta ir tt. Tik galimos atitaisyti materiališkos ar spaudos klaidos. Be to, leidžiamos padaryti visai atsitiktinės pataisos, pav., eilučių dispozicija.

Jeigu kalbamosios knygos sutinka su Apaštališkojo Sosto patvirtintais originalais, tai jų nedraudžiama, nors nebūtų vietos ordinaro patvirtintos.

15) Knygos, kur skleidžiami Šv. Sosto pasmerkti ar atšaukti ar apokrifiški atlaidai.

Apokrifiški — kur niekada nėra tikrai duot.i

Jeigu knygos kalbėtų apie tikrus atlaidus, tai nors neturėtų vietos ordinaro patvirtinimo, tai nedraudžiamos.

16) Bet kaip spausdinti J. Kristaus, Šv. P. Marijos, angelų, šventųjų ir kitų Dievo tarnų paveikslai, kurie nesutinka su Bažnyčios mintimi (sensu) ir dekretais.

Paveikslai čia suprantami taip pat, kaip aukščiau.

Nesutinka su Bažnyčios mintimi — jeigu išreiškiama neteisinga dogma. Dekretais — Tridento susirinkimo, šv. tėvų Benedikto XIV, Urbono VIII, S. C. S. Officii ir t. t. Kalbamųjų paveikslų pavyzdžiu gali eiti: Šv. Marija su vienuolės drabužiais, moderniškais rūbais ir tt., Dievo tarnai, arba nebeatifikuoti asmens su aureole, beatifikuoti asmens su spinduliais ir tt.

Atbulai, nedraudžiama laikyti šiaipjau paveikslų be vietos ordinaro cenzūros.

6. Kai kurios knygos pažymėtai draudžiamos. Čia įvardijami autorius ir knygos antraštė. Paskutinioji žymima kartais visa, kartais tik rūšis, pav., romanai, drama, poezija ir tt. Taip pažymėtai draudžiami, pav.: Dumas, Alexander (pater), Omnes fabulae amatoriae (visi romanai), decr. 22 iun. 1863; Dumas, Alexander (filius), Omnes fabulae amatoriae, id.; D'Annunzio G., Omnia opera dramatica (visi dramos veikalai), decr. 8 maii 1911. Kartais draudžiami visi veikalai, pav., Dorscheus J. G., Opera omnia, dec. 27 iul. 1657, 10 maii 1757. Kaip tai suprasti, kalbėjome aukščiau.

Kalbamuoju būdu knygas dažnai draudžia Apaštališkasis Sostas, labiausiai S. C. S. Officii, kartais vietos ordinaras ir retkarčiais vienuolių vyresnieji ir t. t.

Apaštališkojo Sosto pažymėtai draudžiamosios knygos sudėtos yra draudžiamųjų knygų Indekse (Index librorum prohibitorum). Paskutinysis Indeksas išleistas yra prie Pijaus XI (1930). Į draudžiamųjų knygų Indeksą viena lietuviška knyga tėra įdėta, būtent, Ambraziejus J., Trumpas rymo-katalikų katekizmas (decr. 12 apr. 1907). Be to, Apaštališkojo Sosto pažymėtos draudžiamosios knygos skelbiamos oficialiniame Apaštališkojo Sosto organe, būtent, „Acta A. S." Tai naujai uždraustos knygos.

Vietos ordinarai savo pažymėtai uždraustas knygas gali bet kaip paskelbti. Tai padaryti geriausia oficialiniame vyskupijos organe ir šiaipjau katalikiškuose laikraščiuose, nes tai žmonės turi žinoti. Lietuvoj tokių knygų maža tėra būtent: Prof. Iz. Tamošaitis, Lietuv. mokyt. tautinink. Dr. Basanavičiaus vardo sąjungos ideologijos pagrindai, 1930; „Kelias į laimę (1930): Prof. Iz. Tamošaitis, Skautų Brolija—tautiškasis jaunimas[1]).

Vienuoliai juo labiau, kaip nori, taip gali skelbti savo pažymėtai uždraustas knygas. Tik jiems nepritinka viešai skelbti, arba šiaipjau pasauliniuose laikraščiuose, nes jų draudžiamosios knygos teliečia vienuolius.

7. Kai kurios knygos ne tik draudžiamos, bet už jas dar baudžiama. Štai jos:

1) Nusikalsta apostatų, eretikų ar atskalūnų knygų leidėjai, išleidę knygas, kur įrodinėjama apostazija, erezija ar atskala.

Šiam nusikaltimui reikia štai ko:

---

[1]) Kauno Arkivyskupas Metropolitas, decr. 27 mart. 1931, n. 800 („Tiesos Kelias", [of dal.] n. 5 [1931] 110).

a) Knygos turi būti parašytos apostato, eretiko ar atskalūno. Jie suprantami kan. 1385, § 2, nes kan. 2318, § 1 kalba be restrikcijos. Taigi nesvarbu, ar knygas yra parašęs toks eretikas, apostatas ar atskalūnas, kurs pridera ar visai nepridera prie jokios erezijos, apostazijos ar atskalos.

Atbulai, čia neįeina tų knygos,kurie nėra eretikai, apostatai ar atskalūnai Kodekso I. C. prasme, pav., žydai, magometonys, stabmeldžiai ir šiaipjau nekrikštytieji.

b) Knygose turi būti įrodinėjama apostazija, erezija ar atskala. Įrodinėjama turi būti tam tikrai, stengiamasi įtikrinti skaitytojas, įrodinėjama argumentais ir t. t.

Nereikia, kad visa knyga būtų eretiška, atskalūniška ar apostatiška arba visoj knygoj būtų įrodinėjama erezija, atskala ar apostazija. Ne; užtenka vienos klaidos, vienos vietos, kur kalbamieji dalykai įrodinėjami. Visa kita knyga gali kalbėti visai apie kitus dalykus ar būti net pasaulinio turinio.

Jeigu kalbamoji knygos vieta būtų pašalinta, tai vieni vis dėlto tebelaiko tokiu pat būdu draudžiama knyga[1]); kiti neigia[2]). Paskutinioji nuomonė, mano galva, yra teisinga, nes tada visai nebesama erezijos, atskalos ar apostazijos ir konsekvenčiai nebesama pavojaus suklysti.

c) Knygos turi būti išspausdintos ir atiduotos knygynams pardavinėti ar pradėtos paties autoriaus ar leidėjo pardavinėti ar jau dalinamos, platinamos. Atbulai, dar nėra nusikaltimo, jeigu išspausdinti tik keli ar net daug egzempliorių, tik nepradėta pardavinėti. Nepardavinėja dėl to, kad valstybė konfiskavo ar stačiai nepaleista į žmones ir t. t.

Kalbamuoju nusikaltimu nusikalsta tik leidėjas. Atbulai, nenusikalsta pats knygų autorius. Išimtis — jeigu jis pats leidžia knygas. Taip pat savaime nenusikalsta spaustuvė — jeigu ne ji leidžia. Juo labiau nenusikalsta raidžių rinkėjai ir t. t.

2) Nusikalsta tas, kurs gina apostatų, eretikų ar atskalūnų knygas, kur įrodinėjama apostazija, erezija ar atskala, ar tas knygas, kurios yra įvardytai uždraustos apaštališkaisiais raštais (per apostolicas litteras nominatim prohibitos libros).

Šiam nusikaltimui reikia:

a) Knygos turi būti tokios pat, kaip aukščiau, ar įvardytai uždraustos apaštališkaisiais raštais.

Apie pirmosios rūšies knygas nekalbėsime — pasakytina visa tai, kas pasakyta aukščiau.

Jeigu kalbėsim apie antrosios rūšies knygas, tai pasakytina: Pirma, knygos turi būti uždraustos apaštališkuoju raštu. Vadinasi, uždrausta turi būti paties šv. tėvo ar pažymėtai jo vardu ar autoritetu. Tik nesvarbu, ar apaštališkasis raštas yra bula ar brevė, konstitucija ar „motu proprio". Atbulai, čia neįeina kongregacijų, pav., Indicis ar S. Officii, pasmerktosios knygos, kur pasmerkiamos savo vardu. Antra, knygos turi būti įvardytai uždraustos, t. y. įvardijant autorių ir knygų antraštę ar bent vien knygų

---

[1]) Pav., Suarez, De censuris, d. 21 s. 2.

[2]) Pav., La - Croi, pas I. Bucceroni, Commentarii[5], Romae 1899, 105.

antraštę. Atbulai, čia neįeina tos knygos, kurios bendrai draudžiamos, ir uždraustieji visi en bloc kurio autoriaus veikalai. Trečia, daugelis kanonistų[1]) ir moralistų[2]) iš kalbamųjų knygų dar reikalauja, kad būtų uždraustos su ekskomunika, rezervuota Apaštališkajam Sostui. Taip jie kalba, lakydamiesi senovės. Kai kurie kononistai taip tekalba apie prieškodeksines knygas ir išskiria pokodeksinius laikus[3]). Tik šie kalba visai be įrodymų. Bet mano išmanymu, nagrinėjamosioms mūsų knygoms visai nereikia jokios ekskomunikos. Nes Kodeksas I. C. kalba be restrikcijos, senovės teisės bausmėse ne įrodymas ir t. t. Ketvirta, ne kiekvienos knygos, kurios yra įdėtos į draudžiamųjų knygų Indeksą, tuo pačiu laikytinos arba yra įvardytai draudžiamos, apie kurias dabar kalbame. Ne; tokios tėra tos, kurios iš tiesų įvardytai yra uždraustos apaštališkaisiais raštais.

b) Nusikalsta tas, kurs kalbamąsias knygas gina.

Ginama, kai fiziškai ar morališkai, pozityviai ar negatyviai, viešai ar slapta kliudomos knygos pranešti tam tikriems vyresniesiems, pav., slepiamos, draudžiamos ir t. t., ar stengiamasi įtikinti kiti, jog tos knygos esančios geros ir todėl neteisingai esančios uždraustos ar draudžiamos, ar stengiamasi užtarti draudžiamasis knygų mokslas, įrodinėjama, jog nesą klaidos ir t. t. Bet čia neįeina tas, kurs giria autoriaus stilių, išsireiškimus, gabumą ar nedraudžiamus knygų objektus. Išimtis — jeigu tai virstų pagyrimu ar patvirtinimu pačių knygų.

3) Nusikalsta, kas žinodamas be reikiamo leidimo skaito apostatų, eretikų ar atskalūnų knygas, kur įrodinėjama apostazija, erezija ar atskala, ar tas knygas, kurios yra įvardytai uždraustos apaštališkaisiais raštais.

Kalbamasis nusikaltimas būna štai kada:

a) Knygos turi būti tokios pat, kaip aukščiau.

b) Nusikalsta tas, kurs kalbamąsias knygas skaito.

S k a i t o taip pat, kaip aukščiau kalbėjome. Tik turi paskaityti tiek, kiek sudaro „materiam gravem", kaip aukščiau.

Ar nusikalsta tas, kurs kitą prašo skaityti draudžiamąją knygą? Tai prieš Kodeksą I. C. kanonistai neigdavo ir tai be jokios restrikcijos. Tą pat tebetvirtina kai kurie šiandienykščiai kanonistai ir moralistai[4]). Jų įrodymas yra tas, kad kan. 2318, § 1 nieko nesakąs apie prašančiuosius skaityti. Kalbamasis dalykas, mano išmanymu, pareina nuo to, ar prašomasis skaitytojas turi reikiamą leidimą skaityti tas knygas ar ne. Pirmuoju at-

---

[1]) Pav.: F. C a p p e l l o, De censuris[2], Taurinorum Augustae 1925, n. 229; P r. C e r a t o, Censurae vigentes[2], n. 70; A. V e r m e e r s c h et I. C r e u s e n, Epitome Iuris canonici, III[2] n. 517; F. C a e l s B o u u a e r t et G. S i m e n o n, Manuale Iuris canonici[2], n. 1311.

[2]) Pav.: H. Noldin - A. Schönegger, De censuris[15], Oeniponte 1923, n. 61.

[3]) Pav., C a v i g l i o l i, pas I. Chelodi, Jus poenale, Tridenti 1920, n. 60, I. C h e l o d i, t. p.

[4]) Pav.: F. M. C a p p e l l o, t. p. n. 233; A l b. C i p o l l i n i. De censuris, Taurrini 1925, n. 185; H. N o l d i n, De praeceptis Dei et Ecclesiae[15], Oeniponte 1922, n. 706.

veju iš tikrųjų nenusikalstama. Antruoju atveju tikrai nusikalstama. Tai bendrininkavimas (cooperatio). Į priešininkų įrodymą atsakytina tai, kad bendrosios baudžiamųjų teisių taisyklės, mūsų atveju bendrininkavimo, kiekviename kanone savaime numanios ir jos minėti kan. 2318, § 1 būtų liuksusas.

c) Skaitydamas kalbamąsias knygas, nusikalsta tik tas, kurs skaito be reikiamo leidimo.

Kalbamasis nusikaltimas turi pateisinamąjį žodelį „žinodamas" (scienter). Todėl kas mažina žmogaus atsakingumą, tas pateisina nuo nusikaltimo.

4) Nusikalsta tas, kurs žinodamas ir be reikiamo leidimo laiko apostatų, eretikų ar atskalūnų knygas, kur įrodinėjama apostazija, erezija ar atskala, ar tas knygas, kurios yra įvardytai uždraustos apaštališkaisiais raštais.

Čia nusikalstama:

a) Kai knygų esama tokių pat, kaip aukščiau.

b) Kas kalbamąsias knygas laiko. Laiko pas save ar pas kitą,neturintį reikiamo leidimo. Paskutiniuoju atveju nusikalsta taip tas, kieno knygos laikomos, taip tas, kurs jas laiko. Be to, nesvarbu, kuriam reikalui knygos laikomos, pav., pačiam skaityti ar kitiems davinėti, parduoti ir t. t. Dar nesvarbu, ar laikytojas moka skaityti pats ar ne. Todėl šis draudimas liečia bet kokiuos knygynus ir bibliotekas. Čia nusikalsta tikrieji jų savininkai. Jeigu knygynas priderėtų kuriai draugijai, tai nusikalsta draugijos pirmininkas, bibliotekorius ir visi tie, kurie įeina į jos turtų savininkų katalogą. Atbulai, vargu čia įeina knygų pardavinėtojai ir bibliotekų knygų davinėtojai, jeigu ne jų pačių yra knygynas ar biblioteka; nes jie nėra laikytojai knygų. Tiesa, H. Noldin - Schönegger išskiria viešąsias bibliotekas[1]). Bet jis kalba be įrodymų ir tai prieštarauja kan. 2318, § 1, kur nėra jokios restrikcijos.

Nusikalstama tada, kai laikomos knygos ilgoką laiką — laiką, kur labai nusidedama.

c) Nusikalsta tas,kurs kalbamąsias knygas laiko be reikiamo leidimo.

Kalbamasis nusikaltimas taip pat turi pateisinamąjį žodelį „žinodamas" (scienter).

I pastaba. — Jeigu kas turi kalbėtąsias draudžiamąsias knygas, praktiškas išėjimas yra prašyti reikiamo leidimo skaityti ir laikyti, ar įduoti, atiduoti ar parduoti turinčiam reikiamą leidimą, tokias knygas skaityti ar laikyti.

II pastaba. — Kalbėtųjų knygų skaitymas ir laikymas yra du atskiri nusikaltimai. Kolei anos knygos laikomos ir skaitomos, tėra vienas skaitymo nusikaltimas. Kai jos laikomos perskaičius, antras nusikaltimas.

III pastaba. — Skaityti, laikyti ir t. t. tos knygos, kurios yra draudžiamos tik įgimtąja teise. paprastai draudžiamos bažnytinėmis teisėmis ar stačiai įdėtos į draudžiamųjų knygų Indeksą, nėra

[1]) De censuris[15], n. 62.

nusikaltimo. Konsekvenčiai už tai neužsitraukiama draudžiamųjų knygų bažnytinių bausmių. Tai tik nuodėmė.

5) Nusikalsta tie autoriai ir leidėjai, kurie spausdina Šv. Rašto knygas ar Jo pastabas ar komentorius be reikiamo leidimo.

Čia pasakytina štai kas:

a) Nesvarbu, ar Šv. Rašto originalas ar vertimas spausdinamas. Taip pat nesvarbu, ar spausdinamas visas Šv. Raštas ar tik Jo dalys. Tik paskutiniuoju atveju spausdinys turi būti tokio didumo, kaip knygos tikrąja prasme, būtent, — 160—250 psl. in 8°. Tai rodo kan. 2318, § 2 žodis „knygas" (libros).

b) Šv. Rašto pastabos vadinasi atskirų Jo skyrių ar tekstų paaiškinimai. Komentoriai — kai aiškinamos ištisos Šv. Rašto dalys ar knygos.

Šv. Rašto pastaboms ir komentoriams nereikia didumo knygos tikrąja prasme, nes kan. 2318, § 2 jų nevadina knygomis. Todėl nieku gyvu negalima sutikti su tais, kurie ir čia reikalauja knygos didumo[1]).

c) Nusikalsta kalbamųjų knygų ir raštų autoriai ir leidėjai, kurie rūpinasi jas išspausdinti. Atbula, nenusikalsta spaustuvė, raidžių rinkėjai ir t. t., nebent jeigu jie leistų. Net pats autorius nenusikalsta, kai visai be jo spausdinama.

d) Nusikalstama, jeigu be reikiamo leidimo spausdinama.

e) Nusikalstama jau tada, kai kalbamosios knygos ar raštai įduodami spausdinti. Tai rodo kan. 2318, § 2 tekstas, plg. kan. 2318, § 1, kur pirmajame pasakyta „opere publico iuris facto", o antrajame tepasakyta „qui... imprimi curant".

Bausmės už draudžiamųjų knygų nusikaltimus yra šios:

1) Įvykio ekskomunika, speciališkai rezervuota Apaštališkajam Sostui, štai už ką:

a) Už išleidimą apostatų, eretikų ar atskalūnų knygų, kur įrodinėjama apostazija, erezija ar atskala.

c) Už skaitymą apostatų, eretikų ar atskalūnų knygų, kur įrodinėjama apostazija, erezija ar atskala, ar tų knygų, kurios įvardytai yra uždraustos apaštališkaisiais raštais.

c) Už skaitymą apostatų, eretikų ar atskalūnų knygų, kur įrodinėjama apostazija, erezija ar atskala, ar tų knygų, kurios yra įvardytai uždraustos apaštališkaisiais raštais.

d) Už laikymą apostatų, eretikų ar atskalūnų knygų, kur įrodinėjama apostazija, erezija ar atskala, ar tų knygų, kurios yra įvardytai uždraustos apaštališkaisiais raštais.

2) Įvykio ekskomunika, niekam nerezervuota, už išleidimą Šv. Rašto knygų ar Jo pastabų ar komentorių be reikiamo leidimo.

Prieš Kodeksą I. C. už draudžiamųjų knygų nusikaltimus bausmės buvo tokios pat, kur dabar. Tik visai nenusikalsdavo tie, kurie išleisdavo, gindavo, skaitydavo ar laikydavo knygas, parašytas atskalūnų, kur buvo įrodinėjama atskala.

---

[1]) Pav.: A. Vermeersch, Theologiae moralis principia, III n. 901; Noldin, De praeceptis[15], n. 707.

8. Draudžiamosioms knygoms skaityti ir laikyti reikia leidimo. Jis duodamas kartais pačiomis teisėmis ir dažniausiai pažymėtai, arba atskiriems asmenims.

Pačios teisės leidžia skaityti ir laikyti draudžiamąsias knygas štai kam:

1) Leidžiama yra vartoti, t. y. skaityti ir laikyti, kai kurios draudžiamosios knygos tiems, kurie bet kaip studijuoja teologiją ar Šv. Raštą. Kalbamieji asmens yra šie:

a) Kunigų seminarijų klierikai, teologai ir katalikiškų universitetų ar fakultetų teologijos, pav., dogmatinės, moralinės, apologetikos, bažnytinių teisių ir Šv. Rašto studentai.

b) Visi, galima sakyti, kunigai, kurie, baigę teologijos mokslą, toliau skaitydami ar mokydamiesi gilina teologijos mokslą kan. 129—131.

c) Teologijos, bažnytinių teisių ir Šv. Raršto dėstytojai ar profesoriai ir net šiaipjau mokyklų tikybos dėstytojai.

d) Kunigai teologai ar bažnytinių teisių rašytojai, kai tikrai studijuoja ar rašo teologijos ar bažnytinių teisių temomis.

e) Pasaulininkai, kurie studijuoja, nors privatiškai, ar rašo teologijos ar bažnytinių teisių temomis, iki studijuoja ar rašo ir t. t.

Ką tik kalbėtųjų dalykų pamatas yra tas, kad kan. 1400 sako „quovis modo operam dant" (bet kaip studijuoja).

Atbulai, čia neįeina tie klierikai, kurie teologijos dar nestudijuoja. Taip pat čia neįeina kunigai filosofai, šiaipjau kunigai, šiaipjau pasaulininkai ir t. t.

Kalbėtieji asmens gali skaityti ir laikyti šias knygas:

Pirma, Šv. Rašto leidinius, išleistus bet kurių nekatalikų, ir jų verstus ar išleistus Šv. Rašto vertimus, draudžiamus Kodekso I. C. (kan. 1399, n. 1).

Antra, Šv. Rašto vertimus gyvosiomis kalbomis be Apaštališkojo Sosto patvirtinimo ar be pastabų ir vyskupo patvirtinimo ir priežiūros, kur draudžia kan. 1391.

Kalbamosioms knygoms skaityti ir laikyti vis dėlto reikia šių sąlygų:

a) Knygos turi būti išleistos sąžiningai ir nesufalsifikuotos (fideliter et integre). Tik nekatalikų senųjų vertimų „fidelitas" galimas suprasti relatyviškai (sensu relativo), būtent, jeigu vertimas yra toks pat. koks seniau buvo išleistas. Tik į vieną kitą nesvarbią klaidą nežiūrima. Taip sako kanonistai, pav., A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome, III n. 70.

b) Knygos įžangoje ar pastabose neturi būti puolamos katalikų tikybos dogmos. Puolama — ne tik tvirtinama, bet dar įrodinėjama. Tai rodo kan. 1400 žodis „impugnare" (pulti).

2) „S. R. E. kardinolus, vyskupus, net titularinius, ir kitus ordinarus, laikantis tam tikros atsargos, nesaisto bažnyčios knygų draudimas" — kan. 1401. Visi šie asmens gali skaityti ir laikyti knygas, draudžiamąsias visuotinėmis ir dalinėmis bažnytinėmis teisėmis. Tiks jie vis dėlto turi būti tam tikrai atsargus, pav., saugoltis sielos pavojaus, nepapiktinti kitų ir t. t. Tai draudžia pati įgimtoji teisė.

Be to, draudžiamąsias knygas skaityti ir laikyti gali leisti štai kas:

1) Apaštališkasis Sostas visame pasauly taip savo, taip kitų draudžiamąsias knygas. In specie kalbant, draudžiamąsias knygas skaityti ir laikyti kartais leidžia pats šv.tėvas.Šiaip jau tai leidžia S.C.S. Officii visame pasauly, S. C. de prop. Fide — savo kraštuose ir S. C. pro Ecclesia Orientali — Rytų Apeigų Bažnyčios nariams.

2) Ordinarai. Jie kan. 1402, § 1 gali štai ką:

a) Gali leisti skaityti ir laikyti savo draudžiamąsias knygas.

b) Gali greitame reikale leisti savo valdiniams skaityti ir laikyti atskiras knygas, kur draudžiamos pačiomis teisėmis ar Apaštališkojo Sosto dekretais. Tik reikia teisingos priežasties (iusta causa), nes čia svetimas įstatymas.

Be to, ordinarai turi Apaštališkojo Sosto įgaliotų generalinių galių leisti savo valdiniams skaityti ir laikyti draudžiamąsias knygas. Jos duodamos ar tam tikram skaičiui atvejų, ar tam tikram metui, pav., trejiems metams, ar neterminuotai arba amžinai. Tik tada reikia laikytis šių sąlygų: Vieną, leidinėti su atodaira (cum delectu). Su atodaira taip knygų, taip skaitytojo atžvilgiais. Pirmojo dalyko pavyzdys—negalima leisti skaityti nepadorių knygų (libros obscenos) ir tų, kurios stengiasi išversti tikybos pamatus. Antrojo dalyko pavyzdys — reikia veizėti, ar skaitytojas yra mokytas, dorovingas ir t. t. Kitaip leidimai gali padaryti daug bloga. Antra, reikia teisingos ir protingos priežasties (iusta ar rationabilis causa), nes čia svetimas įstatymas.

3) Apaštališkojo Sosto legatai[1]).

9. Leidimo skaityti ir laikyti draudžiamąsias knygas reikia prašyti S. C. S. Officii, misijų kraštuose — S. C. de prop. Fide ir Rytų Apeigų asmenims — S. C. pro Ecclesia Orientali.

Kurijos stilium prašyme reikia pažymėti šie dalykai:

1) Prašytojo savumai, pav., kapelionas, profesorius, klebonas, universiteto studentas, rašytojas ir t. t.

2) Prašymo tikslas.

3) Reikia pridėti savo ordinaro rekomendacija. Vienuoliams užtenka savo vyresniųjų rekomendacijos.

Be to, leidimo skaityti ir laikyti draudžiamąsias knygas galima prašyti ordinarus ir t. t. Tik nesavo draudžiamųjų knygų skaityti ir laikyti įprastai negali leisti amžinai.

10. Leidimas skaityti ir laikyti draudžiamąsias knygas aiškintinas yra, laikantis rašto teksto. Todėl veizėtina yra į sąlygas, išimtis ir t. t.

Be to, šiaipjau kalbamasis leidimas aiškintinas yra plačiai (late); nes tai daugiau yra privilegija, nekaip dispensa. O privilegijos aiškinamos plačiai. Todėl jeigu kas gavo leidimą skaityti ir laikyti draudžiamąsias knygas, tas taip pat gali skaityti ir laikyti kitus blogus rašinius, pav., laikraščius.

---

[1]) Facultates legatorum apostolicorum, cap. I, n. 14: „Concedendi ad normam const. Officiorum et munerum facultatem retinendi ac legendi prohibitos libros et ephemerides, cum cautelis et sub limitationibus quae necessaria vel utilia singulis casibus videbuntur et in usu penes S. Congr. S. Officii sunt".

Toliau, bet kieno leidimas skaityti ir laikyti draudžiamąsias knygas turi galią visur. Todėl net vietos ordinaro leidimas turi galią visame pasauly.

Galop, gavus leidimą dėl vienos priežasties, galimas jis vartoti kitam galui (ob alium finem). Nes spėjama, kad vyresnysis absoliutiškai leido. Išimtis — jeigu kas kita pažymėta leidime.

11. „Jeigu kas gavo apaštališkąjį leidimą skaityti ir laikyti draudžiamąsias knygas, tai tuo pačiu dar negali skaityti ir laikyti savo ordinarų draudžiamųjų knygų, nebent jeigu apaštališkasis indultas pažymėtai būtų leidęs skaityti ir laikyti bet kieno draudžiamąsias knygas" — kan. 1403, § 1. Todėl prašant Apaštališkąjį Sostą leisti skaityti ir laikyti draudžiamąsias knygas, reikia pažymėti, jog prašoma leisti taip visuotinių teisių arba Apaštališkojo Sosto, taip dalinių teisių, arba savo ordinarų draudžiamąsias knygas.

„Be to, griežtai įsakytos saugoti draudžiamosios knygos, kad nepatektų į kitų rankas" — kan. 1403, § 2.

12. „Knygų pardavėjai teneparduoda, teneskolina ir tenelaiko ex professo šlykščių knygų (de obscenis); kitų draudžiamųjų knygų viešai teneišstato pardavinėti (venales ne habeant) be Apaštališkojo Sosto leidimo, ir teparduoda tiems, kurie išmintingai galimi spėti teisiai prašą" — kan. 1404.

„Vendere" — parduoti prašančiam.

„Venales habere" — viešai išstatyti, kur bet kas gali tuoj pirkti.

T e i s i a i p r a š ą — pardavėjas vis dėlto nebūtinai turi klausti pirkėją, ar šis turįs leidimą. Tai būtų labai nepatogu ir leidimas spėjamas.

13. „Kiekvienas gautas leidimas nieku gyvu nieko nepaleidžia nuo įgimtosios teisės draudimo skaityti tas knygas, kurios artimai (proxime) yra pavojingos jo sielai" — kan. 1405, § 1.

Be to, „Vietos ordinarai ir kitų sielų ganytojai tiksliai teįspėja tikinčiuosius dėl blogų, labiausiai draudžiamųjų knygų, pavojaus ir skriaudos", — kan. 1405, § 2. Kalbamasis pavojus dažnai kyla iš laikraščių ir periodinių leidinių. Todėl čia labiausiai reikia budėti.

14. Baudžiamasis Statutas, str. 281, sako: „Kas nusižengė laikęs parduoti, pardavinėjęs, rodęs viešai arba kaip kitaip platinęs žinomai begėdiškus rašinius arba paveikslus, tas baudžiamas

areštu ne daugiau kaip trims mėnesiams arba bauda ne daugiau kaip trims šimtams rublių.

Be to, jei nusižengėlis yra prekėjas arba laikraščio redaktorius, tai teismui leidžiama atimti jam teisę pirkliauti arba redaktoriauti nuo vienų ligi penkių metų".

Doc. Mag. Pr. Penkauskas.

Pirmasis kryžiaus karas

(Expeditio cruciata prima).

I. Vadinamojo Kryžiaus kovų laikotarpio įvadas.

1. Kryžiaus karų laikotarpio apibrėžimas, esmė ir įvertinimas.

Kryžiaus karų laikotarpis ilgas. Jis eina nuo 1096 iki 1270—1291 m., t. y. 200 metų. Visuotinėj istorijoj, kaip matome, tai itin svarbus ir geriausiai vidurinius amžius su jų ypatybėmis nušviečiąs prajovas. Jį čia mes ir panagrinėsime.

Kryžiaus karų esmė, kaip pats vardas sako, yra Kristaus Kryžiaus vardan kovos su įsigalėjusiu islamu. Sąjudis buvo labai gyvas, gilus; jis kilo iš gilaus to laikotarpio Vakarų Europos krikščionių tikėjimo ir Bažnyčios bei jos Kūrėjo, Kristaus Viešpaties, meilės. Taigi tai ir buvo lyg dviejų didžiulių religijų, krikščionybės ir islamo, susirėmimas, buvo sprendžiamas klausimas, katra religija katrą nugalės ir valdys bei savo dėsniais tvarkys pasaulį.

Kryžiaus karų laikotarpis tikrai buvo didingas. Tai rodo ir ta aplinkybė, kad net dabar romantinėje literatūroje ir mene tas laikotarpis yra vienas iš žinomiausių ir mylimiausių. Juk ir iš tikrųjų kryžiaus karų dalyviai, kaip matysime, buvo ir yra verti dėmesio ir nuostabūs žmonės, kokių nūn veltui ieškotumei. Tikrai. Ilgos kelionės sausumos keliais ir jūra, visoki visokiausi pavojai, nežinomi ir dažnai neprietelingi svetimi kraštai, kuriuos reikėjo pereiti, ne tik nebaido, bet dar lyg traukte traukia gausingiausias žmonių minias, įvairiausio amžiaus, visokių luomų, abiejų lyčių prie vieno tikslo — Šv. Žemės atvadavimo. Niekas tų žmonių negali nuo užsibrėžto tikslo sulaikyti, nieko jie neboja ir nebijo: nei kaitrios rytų kraštų saulės spindulių, nei baisaus bado bei dar baisesnio troškulio kankinimų, nei nuodingų mongolų strėlų, nei jų aštrių ginklų kirčių, nei pačios negailestingos mirties pavojų. Kryžiaus karų dalyviai mirdavo ramiai ir su veido šypsena, nes, kaip sako kronistai, buvo įsitikinę, kad po karčių šio gyvenimo dienų bei darbų juos laukią saldūs amžinojo gyvenimo džiaugsmai. Taip tikrai buvo. Romantikai tai ir temato Kryžiaus karų laikotarpy ir tuo visada stebėjosi ir stebisi.

Istorija ir istorininkai truputį šalčiau svarsto tą įdomųjį visuotinės istorijos laikotarpį. Nes istorija turi pamato truputį kitaip apie kryžiaus karų laikotarpį manyti, ne kaip romantikai ir menininkai. Kas ten girtina, istorija tai giria ir tuo gėrisi; bet kas peiktina, ji tai pro pirštus nepraleidžia ir peikia. Istorija mato, kad šalia kilnių kryžiaus karų dalyvių būta ir didelių egoistų, kurie keliavo į rytus pagarsėti, pasiplėšti, pasipelnyti, nes ten tą visą pasiekti galėjai, jei tik sugebėjai ir pajėgei. Istorija vertina įvykius ne vien pagal veikėjų norus, užsimojimus bei jų karščio laipsnius,

bet taip pat pagal laimėjimus bei padarinius, kokių tie veikėjai galų gale priėjo.

Istorininkas, svarstydamas kryžiaus karus, aiškiai mato, kad pasakingos tų karų dalyvių aukos nuėjo vėjais, kad visas jų pastangas, energiją ir kraują sugėrė nedėkingas lekiantysis Mažosios Azijos smėlis, kad to tikslo, kurio buvo siekiama, ne tik nepasiekta, bet dar labiau nutolta, nekaip pirma buvo. Juk kryžiaus karų vyriausias tikslas buvo palaužti islamo galybė ir atgauti prarastosios rytų kraštuose pirmykštės krikščionių religijos pozicijos bei laimėjimai. Ar tai pavyko? Ne. Kryžiaus karai islamui didelės žalos nepadarė, jo nepalaužė. Kryžiaus karai tik kur-ne-kur pralaužė vieningoje islamo sienoje mažas sprageles, kurios teturėjo vienos kurios vietos islamui žalos, o, apskritai, islamui tai nieko nekenkė. Kryžiaus karai, galima net sakyti, buvo islamui naudingi. Nes jie parodė magometonims vienybės reikalą ir nejučiomis davė progos turkams osmanams paimti islamo pasaulio vadovavimą į savo rankas ir tas jų įsigalėjimas bei vadovavimas krikščionims ir krikščionijai buvo be saiko sunkus. Jeigu ne kryžiaus karai, galimas daiktas, turkai osmanai nebūtų padarę to, ką dabar yra padarę islamo pasauly.

Istorininkas mato, kad kryžiaus karuose dalyvavo ne visa krikščionija, tik jos pusė, būtent, Romos vadovaujamoji krikščionijos dalis. Kita krikščionijos dalis, kita jos pusė, kuriai vadovavo Konstantinopolis arba graikai, kryžiaus karuose nedalyvavo, į juos savo kovotojų nesiuntė. Tikrai. Kryžiaus karuose nedalyvavo graikai, rusai ir kiti slavai. Nes Rytų Bažnyčiai atskilus nuo Romos, graikai ir jų vadovaujamieji slavai vakariečių sumanymams bei žygiams visada buvo priešingi.

Istorininkas mato, kad kryžiaus karų karštis, taigi ir kovų su islamu intensyvumas, buvo toli gražu ne vienodas. Pirmuosiuose kryžiaus karuose krikščionija puolė islamą smarkiau, paskum pirmykštis karštis pradėjo atslūgti ir krikščionių puolimas pasidarė lėtas, principingas.

Šiandien beveik negalima yra pasakyti, kiek tikrai dalyvių galėjo kryžiaus karuose dalyvauti, t. y. kiek iš viso žmonių iš Vakarų Europos yra keliavę į rytus kovoti su islamu. Kalbamųjų laikų kronistų paduodamomis skaitlinėmis, kaip yra aiškiai įrodęs to klausimo tyrinėtojas Jahn'as, pasitikėti negalima. Galėjo jie dalyvių skaičiaus tiksliai nežinoti, galėjo skaičių nuspręsti ant akies, kronikų perrašinėtojai galėjo skaitlines berašydami suklysti, galėjo skaičius padidinti ir t. t. Tik visi istorininkai, visi rimti šio klausimo žinovai sutinka, kad kryžiaus karų metu milijonai vakariečių keliavę į rytus grumtis su krikščionijos priešais, islamo išpažintojais. Atsiminkime, kad kryžiaus karų laikotarpis traukėsi ištisus du šimtus metų. Taigi tuo metu ėjo lyg koks naujas tautų danginimos. Tik tos tautos ėjo dabar ne į vakarus. Atvirkščiai, ėjo į rytus. Žinoma, čia nepakildavo visos tautos, kaip per didįjį tautų danginimosi metą, bet keliavo į rytus būriais rinktiniai žmonės, šeimynos, karštuoliai. Ypatingai daug dalyvių buvo I, II ir III kryžiaus karuose. Jų čia tikrai buvo po kelis šimtus tūkstančių. Didesnė dalis kryžiaus karų dalyvių žuvo, žymi dalis grįžo atgal į savo gyvenamuosius kraštus ir tik labai menka dalelė apsigyveno Palestinoj, Sirijoj ir kitose vakariečių įkurtose rytuose valstybėse. Likdavo dažniausiai riteriai, pirkliai, amatininkai, nes jie visi čia buvo reikalingi. Negalėjo jų čia likti daug, nes ir pačios čia įsikūru-

sios krikščionių valstybėlės buvo nedidelės, taigi ir didelio valstybinio aparato joms nereikėjo. Islamo pasaulis krikščionių nekentė. Todėl ir krikščionių pirklių bei amatninkų išdirbinių vengė, atsieit, vakariečiams labai plačios veikimo dirvos rytuose nebuvo.

Nežiūrint į visus čia suminėtus dalykus, kurie verčia istorininką šalčiau apie kryžiaus karus kalbėti, nekaip apie tą laikotarpį kalba poetai ir menininkai, vis dėlto, reikia tiesą pasakyti, kryžiaus karų reikšmė žmonijos istorijoj yra labai didelė. Kryžiaus karai reikšmingi yra ne dėl savo smulkmenų, ne dėl savo laimėjimų, tik dėl taip didelio žmonių dvasios sąjudžio ir bendro pobūdžio žmonijos pažangos padarinių, kuriuos istorininkas pastebi, kryžiaus karų laikotarpiui pasibaigus.

2. Kryžiaus karų priežastys.

Kryžiaus karų priežasčių buvo daug. Jas visas išskaičiuoti būtų sunku. Mes čia suminėsime tik tas, kurios, mūsų nuomone, yra svarbiausios ir yra tikros.

Cluny reforma pakėlė Vakarų Europos tautų religinį gyvenimą. Tada dar Bažnyčia susilaukia didelio savo vado šv. tėvo Grigaliaus VII (1073 — 1085). Paskutinysis, reformuodamas Bažnyčią, sujungė visas Vakarų Europos tautas į vieną galingą, klusnią šelmyną. Pats didysis šv. tėvas buvo ketinęs padėti Konstantinopoliui prieš puolimus, bet jo ilgas ginčas su Henriku IV tą kilnų sumanymą laikinai turėjo palaidoti. Tas nelemtas ginčas, kaip žinome, paguldė Grigalių VII Salerne į karstą. Bet jo kilnus šūkis nežūvo, ir po Grigaliaus VII mirties vis augo ir stiprėjo. Europos tautų vienybė, tikėjimas ir Grigaliaus VII minties realizavimas darėsi vis karštesnis ir karštesnis. Praėjo vos 10 metų po Grigaliaus mirties ir to didžiojo vyro mokinys, šv. tėvas Urbonas II (1088 — 1099), savo galingu žodžiu sukuria Europos krikščioniškųjų tautų šeimynoje karštąją, liepsnojančią kryžiaus karų nuotaikos ugnį. Taigi Bažnyčia ne tik iškėlė kryžiaus karų šūkį, bet ir pati jį visur vykdyno. O vykdyno šitaip: duodavo tų karų dalyviams lėšas, kurias surinkdavo iš tam tikrais mokesčiais apdėto Bažnyčios turto; priimdavo krikščionių apžadus kryžiaus karuose dalyvauti ir griežtai prižiūrėdavo, kad tie apžadai būtų vykdomi; galop, kada kariautojai išvykdavo į karą su islamu, Bažnyčia skelbdavo Dievo taikos laiką jų tėvynėje ir visomis turimomis priemonėmis prižiūrėdavo, kad tos taikos čia nekas nedrįstų sudrumsti.

Taigi, kaip matome, pirmoji kryžiaus karų priežastis buvo karštas ir gyvas XI, XII ir XIII amž. žmonių tikėjimas, nepaprastai didelis jų dievotumas, sūniškas Bažnyčios įsakymų klausymas ir jų laikimasis. Visi minėtųjų amžių Europos krikščionys degte degė noru būti Palestinoje, aplankyti Jerozolimą ir kitas Kristaus išvaikščiotas ir gyventas Palestinos, šventąja Žeme pramintas, vietas. Maldininkų į Šv. Žemę būdavo ir prieš XI amž. Bet augant tikėjimui germanų tautose, ypač nuo XI amž. maldininkų skaičius į Šv. Žemę vis augo ir augo. Maldininkai keliaudavo sausumos ir jūros keliais, keliaudavo dideliausiomis masėmis, lyg koki kariuomenė. Palestina nuo 1071 m. priklausė turkams seldžiukams. Nauji valdovai su atvykstančiais krikščionių maldininkais elgėsi žiauriai, darydavo jiems visokių

kliūčių, sunkumų, imdavo iš maldininkų už šventų vietų aplankymą tam tikrą mokestį ir t. t. Tokie dalykai krikščionims labai nepatiko. Grįžę namo, jie visur skundėsi tais turkų žiaurumais. Pav., 1064 m. kelionė, vadovaujama Mainco, Bambergo, Regensburgo ect. vyskupų (iš 7.000 maldininkų grįžo namo tik 2.000). Apie turkų žiaurumus plačiai kalbėta tada po visą Vakarų Europą. Skundėsi taip pat turkais ir nuolat maldavo vakariečių padėti prieš turkus iš visų pusių spaudžiama Bizantija. Bizantija savo nusiskundimuose vis sakydavo, kad jeigu ją mongolai nugalėsią, tai ir kitiems europiečiams reikėsią turkų jungo pamatyti. Europa tą pavojų matė ir ji Bizantijai padėti tikrai norėjo. Dabar bus aiškus ir suprantamas tas nepaprastas krikščionių užsidegimas, kada šv. tėvas Urbonas II, sušaukęs didelius tikinčiųjų susirinkimus Piacenzoj (1095 m) ir Clermont'e (1095 m.), kalbėjo apie Palestinos atvadavimo reikalą. Keliasdešimts tūkstančių žmonių šv. tėvui pritarė šaukdami: „Taip nori Dievas!" ir čia pat užsisiuvo sau ant peties kryžiaus karo dalyvio ženklą — raudoną kryžių, viešai darydami apžadus rengtis į karo žygį tada, kada juos šv. tėvo įsakymas pašauksiąs. Tai buvo tikrai šv. tėvo skaisčiausio laimėjimo valanda.

Romanai pirmieji paklausė Bažnyčios vado balso, kuris kvietė juos į kilnų religinį karą su krikščionijos priešais. Suprantamas dalykas, dėl ko taip įvyko. Nes Henriko IV ginčas su šv. tėvu nebuvo baigtas. Imperatorius tebebuvo gyvas ir vis prieš šv. tėvą kerštavo. Tokiose aplinkybėse apie vokiečių dalyvavimą kryžiaus kare nebuvo galima kalbėti.

Antra, Kryžiaus karai sutiko su to laiko Vakarų Europos žmonių dvasia. Žmonės buvo religingi, norėjo pelnyti dangų. Koki puiki tema to laiko pamokslininkui. Iš čia toks didelis kryžiaus karų skelbėjų - pamokslininkų pasisekimas. Visi jų pamokslai buvo taip pamatuojami: Jėzus taip mylėjo žmonės, jog savo gyvybę už žmones paaukojo. Kaip kilnus yra dalykas išlieti dėl Kristaus tiesos ir tos tiesos klestėjimo žmonių kraujas!

Arba: Dievas duoda žmogui gyvybę, kad žmogus, gerai suvartojęs ją čia ant žemės, pelnytų sau amžinąją gyvybę, amžinąją laimę. Bet kaip sunkus yra tas dalykas! Dabar, sakydavo užsidegėliai pamokslininkai, atėjo patogus laikas, kada savo sielos išganyti galimos nevienuolynuose, nereikia atsisakinėti nuo šio pasaulio linksmumų ir patogumų, tik padarius apžadą kelianti į Šv. Žemę ir padėti ją atimti iš krikščionių priešų rankų.

Arba: Nuodėmės yra didžiausia žmogaus kliūtis keliauti į dangaus laimę. Nuodėmių atleidimas gaunamas per atgailos sakramentą. Bet atleistųjų nuodėmių bausmės reikia žmogui išpirkti arba čia ant žemės arba po mirties skaistykloj. Skaudus dalykas. Geriausia atgaila, geriausias Dievui atsilyginimas už savo nusikaltimus Dievo teisybei yra pasiaukojimas dalyvauti, vaduojant Šv. Žemę iš žiaurių magometonių rankų, t. ir t.

Visų Vakarų Europos krikščioniškųjų tautų dvasia buvo dar labai karinga. Visi pešėsi, nuolat kovojo su kits kitu ir tą karingumą laikė dorybe; tik tai dorybė, žinoma, nebuvo. Dabar, Bažnyčia skelbdama kryžiaus karą, stengėsi pavartoti karingą vakariečių nuotaiką bei dvasią kilniam religijos reikalui.

Kryžiaus karuose galėjo dalyvauti, kas tik norėjo. Vergas ir baudžiauninkas čia buvo lygūs riteriui ir didikui, lygiai kaip bažnyčioje prieš Dievo altorių. Kadangi feudalinė tvarka su savo herarkiškais priklausomumo ir

priedermių laipsniais buvo visiems labai įkyrėjusi, ypač žemesniesiems luomams, tai pamokslininkų skelbiamoji ir Bažnyčios laidojamoji laisvė ir lygybė kryžiaus karų dalyvius viliote viliojo.

Tai ir buvo, galima sakyti, visos svarbiausios kryžiaus karų priežastys. Visos jos, kaip matome, buvo beveik dvasinio pobūdžio.

Bet kadangi žmogus visada yra žmogus, tai ir čia, kryžiaus karų sąjudy, tų karų bent kai kurie dalyviai šalia kilnių jau mūsų minėtų dvasinio pobūdžio tikslų dar turėjo ir kitų, antraeilių, trečiaeilių, egoistiškų, materiališkų arba, apskritai, pasaulinių tikslų. O tie tikslai buvo maždaug tokie: Palestina turėjo būti ne tik iš turkų atimta, bet net amžinai tekti jos atvaduotojams krikščionims. Kiekvienam kryžiaus karo dalyviui buvo žadama duoti žemės gabalas išvaduotoj Šv. Žemėj. Vakariečiai žinojo, kad rytų kraštai buvo turtingi. Tie rytiečių turtai vakariečiams itin rūpėjo. Rupėjo ne tik liuksusą pažįstantiems Europos didikams, bet ir šiaipjau žmoneliams, net vargšai namie nerimo. O kad taip tikrai buvo, matyti iš to, kad daugelis net turtingų žmonių, nekalbant jau apie paprastus vidutinius ūkininkus, parduodavo savo nuosavybę: žemę, namus, gyvulius, įmonę t. ir t., kad už gautus pinigus išsirengtų kryžiaus karo dalyviu į rytus ir ten, kiek galėdami, pasipelnytų, laimės paieškotų. Kad bent trims pirmiesiems kryžiaus karams ir jų dalyviams negalėjo vadovauti ūkio reikalai bei akstinai, yra aišku, kaip diena. Europa tada dar nebuvo labai apgyventa, vietos buvo visiems užtenkamai ir namie. XI amž. Europoj siautė maras, buvo vietomis bado, daug kariauta, kas, kaip žinoma, žmones labai praretina. Ūkininkų būklė taip pat buvo visur pakenčiama, išskyrus nebent vieną Prancūziją. Taigi tas veržimasis į rytus ir dalyvavimas kryžiaus karuose yra laisvos žmonių valios dalykas, nes norėta pralobti, norėta padidinti savo laimę. Nuo taip suprastos laimės nebėgo nei ritieris, nei kunigaikštis, nei ūkininkas, nei kitokis kryžiaus karų dalyvis. Nesivadovauta taip pat, kaip kas mano, nė vien pirklybos tikslais. Šv. Žemės vaduotojams pirmiausia rūpėjo atvaduoti tas kraštas, o ne pirklyba. Tiesa, kryžiaus karai patobulino jūrų kelybą, išaugino didelį laivyną, kuris paskum virto pirklybos įrankiu, suartino rytiečius su vakariečiais, bet tai jau kryžiaus karų padariniai, tik ne priežastys. Tiesa, kad Venecija, Genua ir Pyza dėl kryžiaus karų pralobo, užmezgė pirklybos santykius ir tapo tikrais pirklybos Vidužemio jūroj šeimininkais. Tik tai visa nėra kryžiaus karų priežastis. Tai tėra jų padariniai.

Po šito įvado mes ir imsime aprašyti pirmojo kryžiaus karo žygį su jo savumais bei įdomesnėmis smulkmenomis.

II. Pirmojo kryžiaus karo žygis.

1. Išvakarės.

Petras iš Amiens arba Petras vienuolis pats buvo Jeruzolimoj, pats matė žiaurų seldžiukų elgimąsi su krikščionimis. Jis nuvargęs užmigo Kristaus karsto bažnyčioj. Sapne matė Kristų, kuris jį pavadino draugu ir žadėjo padėti, jeigu krikščionys ryžtųsi vaduoti šv. vietas iš islamo išpažintojų rankų. Regėtu vaizdu sustiprintas Petras grįžo namo. Visa papa-

sakojo šv. tėvui, kurs jam pritarė. Vėliau leidosi į kelionę po Italiją ir Prancūziją, visur skelbdamas reikalą vaduoti Palestiną. Tyro Vilgelmas, to laiko kronistas, aprašo nepaprastą to vienuolio pamokslų sėkmingumą ir atsiliepimą savo vienamžiams. Jo išvaizda buvo menka, kūnas silpnutis, bet dvasia ir užsidegimas nepaprastai didelis. Jis buvo labai gyvas, judrus, galingo žvilgsnio, nepaprastos iškalbos vyras. Jojo raitas ant asilėlio, paprasta vienuolio jupa apsivilkęs, basas. Visur sakė apie Palestinos būklę ir krikščionių vargus. Užsukdavo į kiekvieną pilį, į kiekvieną kaimą bei miestelį. Visi jo laukė ir mylėjo. Ką gavęs iš turtingųjų, tuojau atiduodavo sutiktiems vargšams. Taikė susiginčijusius, kvietė apgailoti ir taikytis. Kitas vėl kronistas, Gvibertas iš Nogent'o sako, kad jis dar nematęs kito tokio žmogaus, kuris taip būtų visų mylimas, kaip jis, vienuolis Petras. Tas žmogus ir parengė dirvą žmonių protuose, kad žygis į Šv. Žemę esąs reikalingas.

1095 m. įvyksta Piacenzos susirinkimas, kuriame dalyvavo ir pats šv. tėvas Urbonas II (1088—1098).

Tais pat 1095 m., taip pat šv. tėvui dalyvaujant, įvyko Clermont'o susirinkimas. Dalyviai karštai pritarė Urbono II žodžiams. Visi šaukė: „Diex le veult! Deus le volt!" Tai tapo kryžiaus karų dalyvių šūkiu. Ženklu pasirinkta raudonas ant dešiniojo peties kryžius: jėgai ir nusižeminimui reikšti. Žadami atlaidai. Puy vyskupas Ademaras pirmasis pritaria. Jis skiriamas šv. tėvo legatu I kryžiaus karui. Prancūzijos karalius Pilypas I nedalyvauja, nes jis buvo pasimetęs su žmona ir vedęs kitą, kito vyro žmoną, su Bažnyčios galva buvo susipykęs.

Šv. tėvo žodžiai, pasakyti Piacenzoje ir Clermont'e, sujudino visų Vakarų Europos krikščionių tautų protus. Dalyviai išnešiojo juos po visas šalis. Pasiekė jie Angliją ir Skandinaviją, tik viena Vokietija dėl žinomų jau mums priežasčių laikėsi šaltai. Visuose čia suminėtuose kraštuose prasidėjo dar niekada negirdėtas prajovas: apie keliavimą į rytus galvojo, kalbėjo visi, ruošėsi, rengėsi labai daug žmonių: seni, jauni, vyrai, moterys, mergaitės, turtingi senjorai, ūkininkai ir vargšai. Rodėsi, kad kas uždegė Europoje nepaprastą Palestinos vadavimo ugnį, kad ji visus degina. Žiūrėk, sako kronistai, vakar toks ir toks kalbėjo, ginčijos, net juokėsi iš kitų, kurie rengėsi į kryžiaus karą, o, žiūrėk, rytoj ir jis pats viską parduoda ir skubiai rengiasi, kad nuo tų, iš kurių dar juokėsi, neatsiliktų.

2. Neorganizuotų vargšų žygiai į Šv. Žemę.

Piacenzos ir Clermont'o dalyviai, daugumas didikų, pasaulininkai ir dvasiškiai buvo nutarę gerai pasirengti, sutvarkyti savo namus, reikalus ir 1096 m. per Sekmines iškeliauti į rytus. Jie tą bendrą visų nutarimą ir vykdins.

Tuo tarpu šiaip žmonės, t.y. ūkininkai, lažininkai, vergai, amatininkai ir panašus neorganizuotas elementas, baisiausiai nekantravo, nerimo namie, nes negalėjo nuraminti susidarusios karingos laiko savo nuotaikos. Jiems rūpėjo anksčiau išsirengti, greičiau savo norus įvykdyti. Ūkininkai, norėdami atsipalaiduoti nuo įkyrėjusių senjorų, už niekniekius parduodavo savo ūkius, žemę ir visą mantą, kad tik greičiau nusipirktų ginklų ir veikiau išvyktų į rytus. Su didikais keliauti jie nenorėjo, sakė, kad didikai esą nutolę nuo tikrojo tikėjimo, kad jų vadas būsiąs pats Kristus, kad, jo vadovaujami,

turį laimėti. Kai kur manyta, kad krikščionių ir Kristaus priešų toli ieškoti nereikią, kad jų esą čia pat, taigi pradėta visur žudyti žydai. Ypač smarkių žudynių būta didesniuose pirklybos miestuose, k. a. Maince, Kölne ir t. t.

Nelaukdami didikų išsirengiant, tie karštuoliai, vadovaujami į save panašių sau karštuolių, leidosi sausumos keliu per Švabiją, Bavariją, Ungariją ir t. t. Konstantinopolio linkui. Tokių būrių buvo net keletas.

Vienas iš pirmųjų minėtu keliu iškeliavo Valteris Bemantis (Gautier senz aueir). Jo vedami skaitlingi būriai buvo iššudyti Bulgarijos žemėse.

Antras karštuolis buvo pats Petras iš Amiens. Jis vedė apie 40,000 žmonių prancūzų, italų, anglų ir vokiečių. Ėjo minėtu sausumos keliu. Nors jis buvo pirmaeilis masių prieš islamą sukėlėjas, bet karo vadas buvo labai menkas. Po daugelio nelaimių ir nuostolių nuvyko pagaliau io būrys į Konstantinopolį. Graikai juos gražiai priėmė. Bet čia ta nedrausminga masė pradėjo plėšti, žudyti, grobti,' kas jai patiko; kas drįso pasipriešinti, žudė, padegdavo turtuolių pilis t. ir t. Imperatorius perkėlė narsuolius per Bosforą į Mažąją Aziją. Prasidėjo kovos su seldžiukais. Bepigu buvo jiems kariauti su neorganizuota minia. Petro dalyvių skaičius greitai tirpo ir su menkais likučiais jis grįžo atgal į Konstantinopolį.

Tuo pačiu metu buvo ir kitų panašių, kaip čia aprašyti, vadų su savo būriais, kurie žuvo Ungarijoje, nes manė, kad ungarai ne krikščionys ir pradėjo jų kraštą naikinti. Taigi jie nepasiekė net Konstantinopolio

Buvo net labai juokingų žygių vadų ir jų pasirinktų kelionės vykdymų. Kažkoks dailydė Vilgelmas vedė savo 20,000 būrį, sekdamas kažkokią nepaprastą žąsį arba ožkelę, kuri turėjo vi ą jo būrį nuvesti į Jeruzolimą. Buvo ir kitų keistybių.

3. Kunigaikščių surengtasis karo žygis.

Galop, kaip buvo susitarta, 1096 m. per Sekmines išsirengė ir tikri kariautojai, tikra organizuota kariuomenė. Ji patogumui keliavo keliais gausingais būriais. Būriai turėjo savo vadus. Vieno kurio bendro vado šiame I-me kryžiaus kare nė būti nebuvo. Visų būrių susirinkimo vieta buvo išskirta Bizantijos sostinė Konstantinopolis. Kelią kiekvienas būrys galėjo pasirinkti ir tikrai taip darė. Žymesniąsias tris I kryžiaus karo dalyvių grupes mes čia galime aprašyti.

Pirmoji gausingiausia ir tvirčiausia grupė buvo pietinės Prancūzijos grupė. Jai vadovavo Tulūzos grafas Raimundas. Jis buvo turtingas, su viena akimi, dievotas, tik gobšus. Su ta grupe keliavo šv. tėvo legatas Puy vyskupas. Raimundas vedė savo karius iš Liono per šiaurinę Italiją Azijos jūros pakrančiu iki Ochridos, o iš čia į Konstantinopolį.

Antroji grupė buvo šiaurinės Prancūzijos grupė. Jai vadovavo Normandijos gercogas Robertas. Buvo daug kitų šiaurės Prancūzijos ir net Anglijos didikų su kariuomenėmis. Ta grupė iškeliavo Vezelay per Italiją iki Bari, iš čia laivais persikėlė į Balkanų pusiausalį ir, ten susijungę su pirmąja grupe, keliavo toliau iki Konstantinopolio. Prie šios grupės prisidėjo pietinės Italijos normanai su Roberto Gviskardo sūnum Boemundu ir jo pagarsėjusiu brolavaikiu Tankredu. Boemundas buvo, kaip ir jo tėvas, milžinas, labai gabus, drąsus, ištvermingas, žodžiu, visų vadų įžymiausias. Jo labai bijojo graikai. Jo brolavaikis Tankredas buvo laimės ieškotojas,

pasiryžėlis, užsispyrėlis, labai dievotas, tik ir neapsakomai aistringas, sergąs didybės ir išgarsėjimo liga. Ta grupelė iškeliavo iš Brindisi ir susijungė su Roberto grupe Ochridoje.

Trečioji grupė — vakarinių vokiečių grupė iš anapus Reino upės. Tai grupei vadovavo žemutinės Lotaringijos gercogas Gotfridas, nuo gyvenamosios savo pilies pramintas Buljoniečiu. Su juo drauge keliavo du jo broliai grafai: Eustakas ir Baldvinas. Gotfridas buvo tikrai dievotas riteris, stiprus ir išmintingas vadas, didelis užsidegėlis, kuris kariavo dėl idejos, o ne dėl galimos laukti iš to karo žygio naudos. Šios grupės kelias ėjo iš vidurinės Vokietijos per Regensburgą, Ungariją t. ir t. Konstantinopolio linkui.

Visų tų trijų grupių kariautojų skaičius kronistų žiniomis siekęs 100,000 riterių ir 600,000 pėsčių kariautojų. Galimas daiktas, kad ta skaitlinė yra kiek perdėta, bet šiaip ar taip, I kryžiaus karas buvo neapsakomai gausus.

Pirmieji kariautojų būriai pasiekia Konstantinopolį 1096 m. gruodžio mėn., paskutini vos 1097 m. balandžio mėn. Kryžininkai apsistoja porą valandų kelio nuo Bizantijos sostinės į šiaurę, nes mieste jų apgyvendinti visai nebuvo galima ir pavojinga.

4. Vakariečių ir graikų derybos.

Gudri ir patvari Bizantijos politika visada būdavo grindžiama vien savais (Bizantijos) interesais. Panašios politikos graikai laikėsi ir šį kartą. Graikai vakariečių bijojo, ypač vylingojo Boemundo. Imperatorius apsupo save savo kariuomene, kad reikale galėtų ją pavartoti, norėjo vakariečių užsidegimo Šv. Žemės vadavimo ideja pasinaudoti, tik jiems padėti visai nemanė.

Ona Komnenaitė (1083—1148)[1], to žygio vienamžė, papasakoja įvairių vakariečių ir graikų derybų smulkmenų: Sujudę visi Vakarų Europos barbarai, visi pasijudinę iš Europos į Aziją, visi keliai esą jų pilni, su kariautojais vykstančios moterys ir vaikai, visi pasipuošę raudonais kryžiais, suskaityti jų niekas negalįs. Lyginami rytų ir vakarų Bažnyčios kunigai. Princesė barbarų bijo, bet drauge jų ir nekenčia, nes nei žymesnių tų „barbarų" vadų vardų nežymi, nes vien paminėjus juos, pikta darąsi. Pykčio priežastis lengvai suprantama: graikai buvo kultūringi, labai išdidūs, o čia tie ateiviai frankai eina savais keliais, taip pat didžiuojasi savimi, savo jėga, o iš graikų išdidumo juokauja, nes jų idealai buvo skirtingi.

Kaip tik vakariečiai susitiko su graikais, tuojau prasidėjo tarp jų net itin didelis nepasitikėjimas ir ginčai. Suprantamas dalykas. Nes vienų ir antrų tikslai buvo visai skirtingi. Imperatorius Aleksis telaukė iš vakarų tik karo pagalbos, pigiai samdomos kariuomenės ir daugiau nieko. O čia atvyksta nesuskaitoma daugybė visais atžvilgiais pasiruošusios kariuomenės, turinčios savo vadus, savo sumanymus, imperatoriaus niekuo nepriklausančios, dar juo nepatenkintos. Apie bendrą abiejų galybių karą prieš islamą negalėjo būti nė kalbos. Vakariečiai norėjo kovoti dėl Kristaus, graikai dėl Bizantijos ir imperatoriais. Patys graikai, atskilę nuo Bažnyčios vienybės, karštiems Romos šalininkams vakariečiams rodėsi lyg visai ne-

[1]) Aleksio I (1081—1118) imp. duktė, istorininkė, parašiusi savo tėvo viešpatavimo istoriją, pavadintą „Alexios".

krikščionys, nes jiems Šv. Žemės atvadavimas kaip ir nerūpėjo, o to vakariečiai niekaip negalėjo suprasti. Graikai iš savo šalies jokiu būdu negalėjo suprasti drąsaus ir rizikingo vakariečių sumanymo.

Nors kryžininkų kariuomenė, kaip matėme, buvo tolokai už miesto, tačiau visi bijojo jų susirėmimo su graikais. Prasidėjo derybos. Imperatorius pareikalavo iš vakariečių vadų vasališkos ištikimumo priesaikos pagal įprastą jų feudalinę tvarką, kurią graikai žinojo iš pačių vakariečių. Savo pretenzijas graikai taip pamatavo: visa Mažoji Azija kitą kartą priklausė Bizantijai; Bizantija savo suverenių teisių į tuos kraštus, kurių vaduoti vyksta dabar vakariečiai, neišsižada; Bizantija nori turėti rytuose gerus kaimyniškus santykius, čia tokia priesaika buvo norima užtikrinti Bizantijai gerus santykius iš vakariečių pusės, jeigu jiems žygis pavyktų ir jeigu jie bent dalį tų kraštų užimtų; galop, vakariečių perėjimas per visą Bizantijos imperijos šiaurės dalį, jų per 5—6 mėnesius maitinimas ir perkėlimas per Bosforą graikams labai daug kaštavo, taigi šiokiu ar tokiu būdu vakariečiai turėjo graikams atsiteisti.

Kryžininkų vadai spyrėsi, priesaikos daryti nenorėjo. Graikai atsisakė kelti juos į Aziją. Bijota susiremti. Po ilgų derybų vakariečiai nusileido ir prašytą lenininkų priesaiką padarė. Siekė visi, išskyrus Tankredą. Šis apie priesaiką nė kalbėti nenorėjo. Boemundas, tiesa, prisiekė, tik, kaip pats sakė, priesaikos laikytis visai nemanė. Tiesa, priesaikos formuloj buvo minimos tik Mažosios Azijos žemės, Palestinos nebuvo minima. Taigi kryžininkai, kurie Mažojoj Azijoj nemanė nieko užkariauti, galėjo be baimės daryti priesaiką, nes jos pažadai jų nevaržė.

Po priimtos iš vakariečių vasalų priesaikos imperatorius gausiai juos (vadus) apdovanojo, aprūpino jų kariuomenę maistu ir kitais reikalingais daiktais. Ona Komnenaitė mini daug įdomių to momento smulkmenų. Jas galima rasti jos veikale: „Alexios" II 48—54. Mes paminėsime tik gražiai rytų ir vakarų kultūrų skirtingumą apšviečiantį dalykėlį.

Po padarytos imperatoriui priesaikos vienas grafas prieina ir, lyg bandydamas, ar patogus Bizantijos imperatoriaus sostas, ima į jį atsisėda. Tai buvo graikų įpročiais „crimen lesae maiestatis". Bet imperatorius grafui nieko nesako, nes žino, kad čia gali kilti nesusipratimas. Baldvinas nutraukė drąsuolį nuo sosto ir jam sako: „Ką tik darei vasalo priesaiką. Šios šalies įpročiais nepritinka vasalui sėdėti greta savo senjoro!" Pabartas grafas, metęs paniekos žvilgsnį į imperatorių, pridūrė: „Žiūrėkite! O ar jam pritiko tiek daug kunigaikščių akyse vienam pačiam sėdėti!" Imperatorius liepė išversti grafo pastabą. Ją išklausęs, pasiteiravo, kurios giminės grafas esąs kilimo. Šis atsako. Sako apie savo tėvynę, bažnyčią, kurioje riteris galįs laukti norinčio su juo eiti imtynių. Jis ilgai laukęs tokio drąsuolio, bet negalėjęs sulaukti. Vadinasi, jeigu nori, imperatoriau, eik su manim imtynių. Imperatorius atsakė labai rimtai ir išmintingai: „Norėjai surasti imtyninką, neradai. Dabar jį rasi. Ar turkų karo gudrybes gerai žinai? Patariu kovoje su jais neiti nei į užpakalį nei į pirmąsias eiles, bet pasirinkti vidurį. Tai bus geriausia savo jėga rodyti!"

Dabar kryžininkai galėjo žygiuoti toliau, nes kariuomenės ir taip labai nerymavo, veržte veržėsi prie savo užsibrėžto tikslo.

5. Pirmieji žygiai Mažojoj Azijoj.

Graikai perkėlė kryžininkus per Bosforą. Džiaugsmas visų buvo didelis. Bet lygiai nuo čia prasidėjo taip pat kryžininkų vargai. Nes prasidėjo smarkios kovos su galingu islamo pasauliu, kuriam šioj Mažosios Azijos daly atstovavo turkai seldžiukai.

Pirmasis miestas, kurį kryžininkai sutiko kely, buvo Nicieja. Ji paimama vos per 6 apgulimo savaites. Galop turkai pasidavė ir įsileido į miestą imperatoriaus Aleksio kariuomenę (1097-VI-20), nes taip buvo per kalbėtąją priesaiką numatyta. Greitai po to Bizantija atsiėmė iš turkų ir visą vakarų Mažosios Azijos dalį. Taigi jos I kryžiaus karo laimėjimas buvo didžiausias.

Po pirmo laimėjimo kryžininkai eina toliau. Užuot ėjus Aleksandro Didžiojo pasirinktuoju keliu, t. y. vakarų Egiejos jūros krantu, kryžininkai, neapskaičiuodami ir neatsižiūrėdami į sakomus pavojus, eina tiesiu keliu į pietų - rytus per Mažosios Azijos vidurį.

Turkai narsiai gynėsi. Jų narsumas krikščionis tiesiog stebino. Visi sakė, kad visų tautų narsiausi esą frankai ir turkai. Ypatingai skaudūs buvo turkų strėlų debesys, kuriuo jie puldami apipildavo savo priešą.

Pasiekiamas Doryleum'o miestas. Kryžininkai ėjo ne vienoj vietoj. Boemundas su raitarija žygiavo pirma. Turkai su gausinga, sakoma, su 150,000 vyrų kariuomene pastojo jam kelią. Boemundas jau buvo benugalimas, tik čia atvyko sekąs iš paskui Gotfrido būrys ir kritingą būklę pataisė. Turkai buvo nugalėti ir išsklaidyti. Doryleum'as teko kryžininkams, kurie jį taip pat parleido imperatoriui. Dabar kelias į Siriją buvo visai laisvas.

Kryžininkai ėjo per Bitiniją, Frigiją, Likaoniją. Toj kelionėj, nors turkai jau nebebandė kelio pastoti, krikščionys daug iškentėjo. Pasirodė visos tos kelionės sunkumas ir pavojingumas. Frigijos lygumos karščiai, (nes buvo vasara), badas, vandens trūkumas, įvairios iš čia kylančios ligos labai retino krikščionių kariuomenės eiles. Būdavo tokių dienų, jog žmonių mirdavo po 500. Žūdavo taip pat ir gyvulių.

Toj kelionėj imami Ikonium'as ir Heraklija. Čia tuoj prasidėjo sienos mažų Armenijos kunigaikštijėlių. Jos buvo atskirtos nuo Didžiosios Armenijos. Armenai buvo krikščionys. Vakariečiams krikščionims rupėjo sukelti prieš turkus ir tuos vietos krikščionis. Taigi nuo čia visa vyriausia kryžininkų kariuomenė ir pasuko į rytus, į tos Mažosios Armenijos valstybėles. Armenai mielai vakariečius sutikdavo, priimdavo vakariečių įgulas į savo miestus, jiems padėdavo žmonėmis ir maistu.

Kita mažesnė kariuomenės dalis pasuko į Kilikiją jūros pakrančiu ir užėmė visus čia buvusius turkų valdžioje miestus ir visą tą pajūrio kraštą padarė kryžininkams nepavojingą.

Nuo Marašo Baldvinas pasuko dar toliau į rytus ir paėmė svarbų strategijos atžvilgiu miestą, kuris buvo lyg vartai iš Eufrato lygumos į Siriją Tai buvo Edessa. Baldvinas čia įkūrė pirmąją vakarų krikščionių kunigaikštijėlę, kurią jis pats ir valdė.

Padarę tokį ratą, kryžininkai 1097 m. spalių mėn. 20 d. jau buvo pas Antiokiją. Miestas buvo didelis, kronistai sako, jog jis turėjęs 360 bažnyčių, buvęs apsuptas galingomis sienomis, turėjęs didelę įgulą ir užtenkamai maisto Kryžininkai mokėjo kautis lauke, bet tvirtovėms imti nebuvo nei

prityrę nei turėjo reikalingų prietaisų. Apgultas miestas. Krikščionių kovotojų buvę dar apie 300,000 vyrų. Jie sustojo ties visais Antiokijos vartais, kurių buvo daug.

Turkai gaudavo pagalbos. Protarpiais jie išpuldavo iš miesto ir patys puldavo apgulėjus ir retindavo jų eiles. Kryžininkai pradžioj turėjo visko užtektinai, bet ilgainiui pradėjo trūkti maisto. Prasidėjo žiemos lietūs, šaltos naktys, įsigalėjo ligos. Mirė žmonės, krito arkliai. Gyvieji vos suskubdavo laidoti numirėlius. Daug kryžininkų išsisklaidydavo net po tolimesnes apylinkes ieškoti maisto. Kai kurie, praradę viltį laimėti, pradėjo grįžti namo. Norėjo grįžti, tik Tankredo buvo sulaikytas, ir pats Petras iš Amiens. Jis Tankredui pažadėjo būti su tais, kuriuos savo iškalba čia buvo atvedęs. Taip išstovėjo krikščionys pas Antiokiją 8—9 mėnesius. Prasidėjo 1098 m. pavasaris Atsirado daugiau maisto, sumažėjo ligos ir mirimai. Bet čia atėjo žinia, kad Mosulo sultanas siunčiąs savo emirą Kerbogą vaduoti Antiokijos apgultųjų. Turkai manė atkeršysią krikščionims už jų darbus Mažojoj Azijoj. Kryžininkus apėmė didelė baimė. Reikėjo skubėti imti miestą. Boemundas dar žiemą siūlėsi paimti miestą papirkimo keliu, jeigu jam tas miestas būsiąs atiduotas. Tada kunigaikščiai griežtai pasipriešino tokiam normano sumanymui. Dabar jie patys tą sumanymą Boemundui pasiūlė. Boemundas 1098-VI-3 tamsią naktį įlipo į vieno miesto sienų bokštą, atidarė vartus, pro kuriuos ir suvirto į miestą krikščionys. Pradėta žudyti ir padegtas miestas. Apie 10,000 magometinių žuvo nuo kryžininkų kardo.

Tik krikščionių džiaugsmas buvo labai trumpas. Nes po 3 dienų atvyko Antiokijos vaduoti su 200,000 vyrų kalbėtasis emiras Kerboga. Jis gerai apgulė miestą. Kryžininkai buvo iš visų pusių atkirsti. Turkai nuolat puolė miestą. Įsitempimas buvo labai didelis: nei naktį nei dieną nebuvo poilsio. Vėl prasidėjo karščiai, dėl maisto trūkumo išsiplatino ligos. Nusiminimas net nebailiųjų buvo didelis. Bailesni pradėjo bėgti per sieną pas priešus. Kiti pavargę, aptingę sulindo į požemius, į namus ir laukė, kada bus žudomi patys, kaip jie žudė turkus. Toj būklėj Ademaro patarimu Boemundui suteikiama neribota valdžia į visą vakariečių kariuomenę. Jis įsakė padegti namus, kad iškrapštytų iš jų pasislėpusius kryžininkus. Imperatorius Aleksis ėjo padėti Antiokijai, tik nuo Filomelium'o grįžo namo. Nes sužinojo, kad kryžininkų būklė yra nepataisoma. Būklės sunkumą tikrai sunku buvo ir apsakyti. Nusiminimas baisiausias. Pradėta murmėti prieš Kristų: kodėl Jis savo žmonių neišklausąs, juos varge pametąs. Čia įvyksta lyg stebuklas. Provansalijos kunigas Petras Barthelemy praneša savo vadui grafui Raimundui tokį dalyką. Sako: man pasirodė Kristus, pasakė, kur galima rasti ta ietis, kuria buvo perdurtas Kristaus šonas ir kad su ta ietim krikščionys pergalėsią. Petras nurodė vietą, kur tos ietis reikią ieškoti. Tai buvo Šv. Petro bažnyčia Antiokijoj, pas didįjį altorių. Pradėta kasti. 12 pėdų gilumoj tikrai rasta ietis. Kryžininkų džiaugsmas buvo neapsakomai didelis. Jie lyg kiti pasidarė. Nusiminėliai ir ligonys staiga atsigavo, pasijuto drąsūs ir prašė vesti į mūšį. 3 dienas mūšiui rengtasi: pasninkauta, daryta eisenos, melstasi, prieita išpažinties, pasirengta mirti. Arkivyskupas Ademaras visiems išdalino Šv. Sakramentą. Boemundas ruošėsi į mūšį. 1098-VI-28 įvyko bendras krikščionių kontrapuolimas. Krikščionys jautėsi lyg būtų buvę ką tik iš Europos atvykę. Ėjo pasidalinę į 12 didelių būrių. Prieky buvo nešama

šventoji jėtis. Visi kovėsi pėsti, nes arkliai buvo kritę, suvalgyti, jų nebeturėjo. Mūšys buvo smarkus ir ilgas. Krikščionių puolimas buvo toks galingas, jog turkai, nors buvo žymiai gausingesni, jo išlaikyti nepajėgė. Jie buvo visai sumušti. Jų stovykloj rasta dideliausias karo grobis, pinigų, daiktų, maisto, atimta daug arklių ir kupranugarių. Krikščionių džiaugsmas buvo labai didelis. Jų laimėjimas pas Antiokiją dideliu garsu paplito po visą Mažąją Aziją. Daug ginčytasi, kam atiduoti Antiokija valdyti. Galutinai ją atidavė, ir visai teisiai, Boemundui.[1]) Daug musulmonų virto krikščionimis. Jeigu tuoj po Antiokijos pergalės kryžininkai būtų vykę Jeruzolimos imti, tas žygis, nė mažiausia neabejojama, būtų kuo geriausiai pavykęs. Nes turkai buvo labai įbauginti ir atsipeikėti nebūtų suskubę. Tačiau kelionė toliau reikėjo atidėti. Tai vakariečiams buvo labai pragaištinga. Nes reikėjo atsigauti, pasilsėti, reikėjo arklių, reikėjo po tiek vargų praretėjusias kariautojų eiles suglausti, sutvarkyti. Užėjo vasaros karščiai. Nuo nesuskubtų palaidoti lavonų prasidėjo mieste baisi maro liga. Mirė labai labai daug. Per tris mėnesius kryžininkų mirė apie 50,000 žmonių. Mirė ir šv. tėvo legatas Ademaras. Būklę blogino dar ir ta aplinkybė, jog kryžininkų vadai pradėjo nesutikti ir ginčytis. Taip prabėgo 1098 m. liepos, rugpiūčio, rugsėjo ir spalių mėnesiai. Mirimas šiek tiek sumažėjo. Visi pradėjo reikalauti, kad būtų žygiuojama toliau.

6. Jeruzolimos paėmimas.

1098 m. lapkričio mėn. kryžiaus kariuomenė pakilo ir pasileido į pietus Jeruzolimos linkui. Ėjo Viduržemio jūros pakraščiu, nes tas kelias buvo patogiausias ir tiesiausias. Kai kurie pakely sutiktieji miestai priešinosi krikščionims, atsieit, gynėsi; kai kurie patys atidarė savo vartus ir žadėjo vakariečius remti maistu ir viskuo, kuo reikėsią. Galop po tiek vargų, po tiek pastangų kryžininkai 1099 m. liepos mėn. 6 — 7 d. pamatė Jeruzolimos miesto bokštų viršūnes. Žmonės puolę ant žemės, ją bučiavo ir dėkojo Dėvui už tą laimę ir džiaugsmą, kad leido pamatyti šventąjį miestą.

1099-VII-7 prasidėjo apgulimas. Jeruzolima turėjo tvirtas sienas, nemaža gynėjų ir užtenkamai maisto. Kryžiaus kariuomenė buvo sumažėjusi maždaug iki 20.000 - 30,000 vyrų, taigi palyginamai bebuvo labai nedidelė. Bandyta paimti miestas. Tai įvyko tuojau, čia atvykus. Bet tą puolimą turkai atmušė. Reikėjo pradėti apgulimo darbas, kurio vakariečiai buvo pramokę, imdami ir besigindami Antiokijoj. Taigi reikėjo statyti privežamosios pilelės - bokštai, lyginti kelias — darbas sunkus. Medžio medžiagos nebuvo, vandens trūko, karščiai buvo dideliausi. Pradėjo žmonės mirti; kai kurie vyko prie jūros. Daug, norėdami pabučiuoti šventojo m esto sienas, palydėdavo gyvybę nuo gynėjų strėlų arba metamų iš bokštų akmenų. Ilgainiui kryžininkai susilaukė didelio Genuos laivais atgabento maisto transporto: duonos, vyno, kitų produktų ir karo mašinų statytojų. Sužinota, kad Aigipto fatimidai siunčia apgultųjų vaduoti didelę kariuomenę. Reikėjo skubėti. Dirbo visi, kas tik gyvas sveikas: seni ir jau-

1) Isikūrė II-ji vakariečių kunigaikštija rytuose.

ni, moterys ir vaikai. Prieš galutinį puolimą rengtasi taip, kaip ginantis Antiokijoje: daryta eisenos, pasninkauta, eita Šv. Komunijos. Petras iš Amiens karštomis kalbomis ragino nenusiminti, laimėjimas ateisiąs, reikią tikėti ir prašyti Dievo pagalbos. Liepos mėn. 14 d. prasidėjo visuotinis puolimas. Krikščionys kovėsi narsiai, bet įveikti turkų nepajėgė. Kitą dieną puolimas vėl buvo toliau traukiamas. Jau buvo vidudienis; sienos buvo neįveikiamos. Visi nusiminė. Pradėta kalbėti apie atsitraukimą, nes visi buvo visai nuilsę. Gotfridas pamatė Alyvų kalne vyrą su šviesiu skydu ir šūkterėjo: „Tai šv. Jurgis ateina mums padėti! Į priekį!" Puolimas vėl vyko. Pristumti dideli dirbtiniai bokštai prie sienų. Nuo jų tuoj nuleido tiltus ir kariautojai sušoko ant sienų. 1099-VII-15.[1]) Atidaryti vartai. Prasidėjo gatvių mūšiai. Krikščionių įtūžimas buvo begalinis. Žudynės buvo baisios. Miestas paplūdo kraujais. Žuvo daug turkų ir žydų. Paskum padėję ginklus, nusiplovę, nusišvarinę, ėjo į Kristaus karsto bažnyčią, verkė iš džiaugsmo, dėkojo Dievui už pergalę, meldėsi, giedojo šventas giesmes. Vakariečių svajonės įvyko — Jeruzolima buvo jų rankose.

Vietos krikščionys nežinojo, kaip dėkoti Petrui iš Amiens už paliuosavimą iš islamo vergijos. Tas stebėtina, kad vyras, kurio iškalba buvo sujudinusi visus Vakarų Europos krikščionis, kurie dabar atvadavo Kristaus karstą, grįžo į Prancūziją, įkūrė Nuy vienuolyną ir jo ramioj celėj, sulaukęs žilos senatvės, (1115 m.) mirė.

III. Vakariečių rytuose įkurtosios valstybės.

Edessos valstybėlės valdovu buvo Baldvinas.

Boemundui buvo atiduota Antiokija su apylinke. Tai buvo antroji vakariečių rytuose įkurtoji valstybėlė.

Dabar, paėmus Jeruzalimą, įsikūrė trečioji jau didesnė vakariečių valstybė, į kurią ilgą laiką buvo visų akys nukreiptos. Reikėjo išrinkti Jeruzolimos valdovas. Raimundas atsisakė būti renkamas. Išrenkamas Gotfridas Buljonietis. Jis sutiko. Pasivadino: Kunigaikštis Šv. Karsto gynėjas. Parodė to esąs vertas, nes ties Askalonu su 20,000 vakariečių nugalėjo 200,000 turkų, beduinų, etiopų, arabų. Nuo to laiko magometonys ilgą laiką nebelietė įsikūrusių Palestinoj vakariečių krikščionių.

Dar tais pačiais metais daug vakariečių grįžo namo.

Vakariečiai, apskritai, kaip matome I-jo kryžiaus karo vaizde, mažai vertino savo užmanymui vykdyti jūrą. Tai puikiai suprato Venecija ir jos gyventojai. Jie jau daug ko parvežė iš Palestinos į Prancūziją ar Italiją greitesniu ir patogesniu jūros keliu. Jie taip pat pirmieji Gotfridui davė žmonių, karo medžiagos, maisto, rūbų, pinigų ir t. t.

Gotfridas greit mirė, būtent, 1100-VII-18. Mirusiojo brolis Baldvinas, Edessos kunigaikštis, buvo išrinktas jo įpėdiniu. Tas jau nebebuvo toks nusižeminęs, kaip Gotfridas—Baldvinas pasivadino Jeruzolimos karalium

[1]) Gotfridas ir Tankredas buvo pirmiausi. Kryžininkai buvo labai susijaudinę, matė mirusių karo dalyvių dvasias, k. a. Ademaro ir kitų.
Nužudytieji skrodžiami, ar neprarijęaukso.

ir Betliejuj buvo karūnotas. Tai buvo tikras valdovas: didelio ūgio, rimtas, tvirto būdo, myliįs liuksusą, nežiūrįs nieko, kad pinigų įsigytų etc.

1102 m. vėl atvyksta nauji kryžininkų būriai: iš šiaurinės Italijos, iš Prancūzijos ir Vokietijos. Tuos būrius atgabeno Genuos laivynas. Ta nauja kryžininkų vilnis tuojau kariauja su islamu. 1105 m. paimamas Tripolis ir įkuriama ketvirtoji vakariečių valstybėlė rytuose.

Jeruzolimos valstybė buvo visų keturių didžiausia: ji siekė net iki Raudonosios jūros. Jeruzolimos karalius buvo vyriausias visų vakariečių rytuose vadas, senjoras. O Edessos, Antiokijos ir Tripolio kunigaikščiai buvo jo vasalai ir turėjo bent de iure Jeruzolimos karaliaus klausyti. Tik iš tiesų ne visada buvo klausoma.

Į šiaurę nuo Antiokijos buvo Mažosios Armenijos valstybėlė. Armenai buvo čia nublokšti nuo Juodosios jūros ir nuo Užkaukazio dar 1080 m., užėjus Seldžiukams. Armenai buvo monofizitai. Būdami frankų kaimynai, jie sekė frankus, jų įpročius, pasisavino net jų teisę ir tvarką.

IV. Vakariečių įsikūrusių rytuose kultūra ir gyvenimas.

Ką reiškia tos 4—6 krikščionių valstybėlės toje didžiulėje islamo pasaulio jūroje? Kaip jos galėjo ten apie 200 metų išsilaikyti? Į tai mes atsakysime, aprašydami visą tų vakariečių įsikūrusių rytuose kultūros ir gyvenimo vaizdą.

Atėjo Jeruzolimos karaliui iš Europos pagalba 1102 m. Ir nuolat ji ateidavo. Mat grįžusieji iš I-jo kryžiaus karo į savo tėviškes to karo dalyviai pasakodavo savo laimėjimus, nuopelnus, žygius, sunkumus, būklę ir reikalą padėti. Sakė, kad ten galima lengvai įgyti turtas, uždirbti ect. To užteko. Daugybė žmonių ėjo iš Europos į Palestiną. Tai buvo reikalinga, nes vakariečių liko visai nedaug, o vietos gyventojai sirai, turkai ir kitos tautos labai krikščionių nekentė. Žodis „frankas“ dar ir šiandien rytuose yra pravardžiojimo žodis.

Labai daug padėdavo Venecija, Pyza, Genua. Tie miestai labai uždirbo, pasidirbo dideliausius pirklybos laivynus, įsigalėjo, išugdė plačiausius pirklybos santykius.

Augo ir šiaipjau žmonių, nekariautojų, skaičius: pikliai, amatninkai, aludininkai. Jie būdavo prancūzai ir italai. Ypatingai įsigalėjo minėtieji Italijos miestai: jie gavo beveik visuose pajūrio ir sausumos pirklybos centruose savo atskirus kvartalus, prekių sandėlius, pirtis, bažnyčias, gatves t ir t. Venecija įsigalėjo Jeruzolimos karalijoje, Tyro mieste, o Genua — Tripolyje ir Antiokijoje.

Kaip po I kryžiaus karo išaugo pirklyba, sunku šianden įsivaizduoti. Nes vakariečiai užmezgė su rytiečiais betarpiškus pirklybos santykius, tarpininkai nebuvo daugiau reikalingi. Apsukrūs italai daro visur sutartis su turkais, gauna iš jų tokių pat lengvatų, kaip Palestinoj ir smarkiausiai pirkliauja, permesdami prekes iš rytų į vakarus ir atvirkščiai. Susisiekiama net su Kinija. Iš ten gabenami šilkai ir parcelianas. Kelias į tolimuosius rytus ėjo per Damaską, Halebą, Bagdadą, o iš ten į rytus. Krikščionių pirkliai kartais pasiekdavo net ir Kiniją. Vėliau vakariečiai kalė pinigus su arabų legendomis ir net iš Korano imtais užrašais, kad tuo būdu įtiktų

islamo pasauliui. Sirijos ir Palestinos ūkio dirbiniai buvo šie: vynas, alyvos medžio alyvos, figos, pomarančai, balsamas, šafranas; šilkas, bovelna, linų pluoštas ir cukrus, kuris Europoj ypatingai būdavo mėgiamas skanėsis. Sirijos ir Palestinos gyventojai nekrikščionys, t. y. sirai ir žydai, vertėsi įvairiais amatais, gamino nemaža įvairių gaminių, k. a. ausdavo įvairius nerinius, juos dažydavo, kaldavo ginklus, papuošalus, dirbdavo muilą. Visa tai buvo gabenama į kitus kraštus. Sausumos keliu iš rytų ateidavo į Palestinos krikščionių pirklių rankas: šilkas, kilimai, kailiai, brangieji akmens, žemčiūgas, brangūs ginklai, smilkalas, šaknelės, vaistai t. ir t.

Europa taip pat gabeno į rytus, į Pelestiną: maisto produktus, ginklus, išdirbtą laivams statyti medžiagą, karo mašinas, arklius, jaučius, mulus, įvairius audinius ir kitus vakariečių dirbinius.

Neapsakomas pelnas gautas taip pat už maldininkų vežiojimą į Palestiną ir atgal. Būdavo tokių didelių laivų, kurie galėjo paimti net po 5,500 maldininkų ir per metus nuvykdavo į Šv. Žemę po 2 kartus. Laivai keliaudavo pakrančiais, nes toks buvo nuo senų senovės įprotis. Vidužemio jūroje priviso daugybė jūros plėšikų, kurie puldavo ir plėšdavo laivus. Tam tikrais metų laikais plaukti jūra dėl piratų buvo draudžiama. Laivai plaukdavo būriais, kad reikale galėtų nuo piratų apsiginti.

Truputį vėliau toje įsigalėjusioje pirklyboje šalia italų miestų dalyvauja prancūzai, ypač Marsilija, dalyvauja ispanai, ypač Barceliona. Tik italai visur ėmė viršų, nes, be čia minėtųjų rinkų, jie visur turėjo lengvatas ir Bizantijos uostuose, ypatingai Konstantinopolyje ir visuose Juodosios jūros uostuose.

Įpratę į žemės ūkį namie, vakariečiai, ypač frankai, ir Palestinoj vertėsi žemės ūkiu. Miškai čia kalbamaisiais laikais dar buvo didoki, drėgmės buvo pakankamai, dirbiamos žemės buvo ne tik lygumose, bet ir aukštesnėse vietose. Sodžiai vadinosi cazdė. Vietos gyventojai, kuriuos vakariečiai, užėmę kraštą, čia rado, buvo įvairių tautų, o kalbėjo daugiausia siriškai arba arabiškai. Jie dar prie turkų valdžios buvo lyg kokie lažininkai ir buvo pririšti prie žemės. Tą tvarką vakariečiai pripažino gera ir jos nelietė. Taigi vietos gyventojai paliko ir toliau kaip buvę lažininkai, pasikeitė tik ponai: vietoje seldžiukų dabar reikėjo dirbti frankams, italams. Lažininkai eidavo lažą ir mokėdavo savo ponui mokesčius pinigais ir natūralijomis. Šalia tų pusiau laisvų lažininkų buvo dar ir gausingas vergų luomas. Ypač daug vergų turėjo ordenai, nes jie kovose su turkais paimdavo daug karo belaisvių. Vergų, tų nemokamų darbininkų, darbais ordenai išugdė savo dominijose pavyzdingiausį žemės ūkį. Ordenai ne tik iš savo ūkių išgyvendavo, ne tik savo žmones gerai išmaitindavo, bet dar daug javų parduodavo ir turėjo iš to daug pelno. Miesto žmonės, ypač italai, gaudavo nuosavybės teise greta miestų daržus, versdavosi daržininkyste. Ypač tokių daržų ir sodų buvo aplink Antiokiją ir Fyrą.

Tautinių atžvilgiu Šv. Žemė, kaip jau sakyta, buvo lyg koki tautų mišinio šalis Čia buvo visų Europos kraštų valstybių atstovų: Prancūzijos, Italijos, Vokietijos, Anglijos, Ungarijos, Lenkijos, Ispanijos t. ir t. Ką besakyti apie kitus — į Palestiną atvykdavo net norvegai, t. y. Skandinavijos germanai: atvykdavo kaipo kariautojai, kaipo maldininkai, kaipo pirkliai. Bet romanai ėmė viršų: kovotojų buvo daugiausia prancūzų, mieščionių

italų. Zinoma, prie minėtųjų čia vakariečių tautų reikia pridėti sirai, graikai, arabai ir gausingi kitų rytų tautų atstovai.

Taikindamiesi prie gyvenimo sąlygų ir klimato, vakariečiai labai pakitėjo, pakeitė savo tėviškės gyvenimo tvarką kita, nauja, rytietiška. Miestų išvaizda: siauros gatvės, namų su namais jungimas tam tikrais arkos pavydalo virš gatvės kabančiais laiptais, savotiškos turgavietės. Gyvenamųjų butų liuksusas: drėgmė, vanduo, kad vasarą nebūtų karšta ir tvanku, puikiausi papuošalai, kilimai t. ir t. Pilių įrengimas su didele liuksusu: puikūs butai, patogumai, purkšliai, sodai, rakandai, aslos t. ir t. Frankai ėmė dėvėti ilgais ir duksliais rytietiškais apdarais pradėjo valgyti rytietiškus valgius, neskusti barzdos. Mokslo meile, gudrumu, apsukrumu nepasižymėjo. Sirai ir, apskritai, magometonys tuo atžvilgiu buvo krikščionis pralenkę. Jie turėjo garsių tada mokyklų ir jas lankė. Negalima sakyti, kad Palestinos krikščionys būtų buvę neaptašyti, nekultūringi, kad jie, gyvendami Palestinoj, nieko nebūtų išmokę. Jie čia daug išmoko, puikiai prisitaikė prie rytuose buvusių įpročių bei reikalavimų, nieko tuo atžvilgiu jiems negalima prikišti. Visi kovotojai išmoko arabų kalbos, jau nekalbant apie pirklius, kurie su arabais kalbėjo tik arabiškai.

Rytų gyvenimas ir neigiamai atsiliepė vakariečiams: ištižimas, jausmingumas, kūniškumas, paleistuvavimas. Iš Europos taip pat vykdavo blogesnysis elementas. Uostuose ir šiaip miestuose buvo daug dykaduonių, ištvirkėlių. Viešbučiai, smūklės, sustojimo vietos išmokydavo iš Europos atkeliavusius maldininkus daug blogo.

Versmės ir pagelbinė literatūra:

1. Versmės.

1) Rodulfus Glabrus, Historiarum libri IV, Migne, Patrologia Latina, 142.

R. Glabrus mirė apie 1051 m. Taigi gyveno tuoj po pirmojo kryžiaus karo. Minėtame veikale autorius kalba apie savo gyvento laikotarpio kultūrą ir tą nepaprastą ir liepsnojančią nuotaiką, kur tada Prancūzijoje viešpatavo: visiems rūpėjo Šv. Žemės atvadavimas iš turkų, visi mėgo keliauti į Palestiną ir ten kovoti su krikščionių priešais. Šiaip jau šis veikalas didele kritika nepasižymi.

2) Guihelmus Tyrius, Historia rerum in partibus transmarinis gestarum, Migne, P. L., 201.

Veikalo autorius — Tyro vyskupas, vėliau Jeruzolimos karalių kancleris, labai veiklus žmogus, gabus rašytojas, veikalui rašyti turėjo visus reikalingus dokumentus, dažniau visuose aprašomuose dalykuose pats visur dalyvavo, taigi jo veikalas kryžiaus karų laikams pažinti labai tinka. Autorius mirė apie 1184—1185 m. Taigi nestebėtina, kad jau nuo 1160 m. šis Vilgelmo Tyriečio veikalas yra laikomas vyriausia kryžiaus karo laikotarpio versme. Jau XII amž. gale minėtas veikalas buvo išverstas prancūzų kalba.

3) Raimundus de Agiles; Historia Francorum, qui ceperun Jeruzalem, Migne, P. L., 155.

Knygų autorius, Raimundas de Agiles, kunigas, I kryžiaus karo dalyvis, keliavo į Palestiną Tulūzos grafo Raimundo grupėj. Savo veikale autorius gyvai ir įdomiai aprašo tai, ką žygio metu matė, ką pergyveno, ką iškentėjo. Versmė svarbi. Veikalas verstas prancūzų kalba ir daug kartų išleistas.

4) Albertus Aquensis (Aachen), Historia Hierosolymitana seu Chronicon Hierosolymitanum de bello sacro libri XII, Migne, P. L., 166.

Veikalo autorius — Aacheno kanauninkas, gyveno XII amž.; savo veikale plačiai aprašo 1095—1121 m. ir I kryžiaus karo yra pirmaeilė versmė.

5) Ekkehardus Uraugiensis (Aura — pas dabartinį Kissingeną), Chronicon, Migne, P. L., 154.

Kalbamosios kronikos autorius Ekkehardas buvo pirmasis Auros benediktinų abatas, istorininkas, mirė 1130 m. Medžiagos pilnumo atžvilgiu, ypatingai 1080—1125 m., Ekkehardas ir jo parašyta kronika yra pavyzdingiausia istorinėje vidurinių amžių literatūroje.

6) Guibertus de Novigento (Nogent), Gesta Dei per Francos, Migne, P. L., 156.

Veikalo autorius Wibertas gimė 1053, mirė apie 1121—1125 m., buvo vienuolis benediktinas, vėliau Nogento vienuolyno abatas, mokslininkas, egzegetas ir istorininkas. Šie jo Gesta parašyti kritiškai ir gražia lotynų kalba. I kryžiaus karui tie Gesta yra pirmaeilė versmė.

7) Bongar, Gesta Dei per Francos, Hanoviae 1611.

Bongaro leidiny daug yra surinkta versmių, ir šis rinkinys nėra pilnas, kai kurių veikalų jame nerandama, nors jie čia turėjo būti.

8) Recueil des Historiens des Croisades, publiée par l' Académie des Inscriptions et des belles lettres, Paris (eina nuo 1841 m.) folio formatas.

Pilniausias ir geriausiai išleistas kryžiaus karų laikotarpio versmių rinkinys, į kurį yra įdėti jau mūsų suminėti versmių veikalai, prancūzų istorijos versmių rinkinys.

Visas leidinys padalintas į dvi dalis: pirmojoje įdėti kryžiaus karų istorininkų veikalai, antrojoje — kryžininkų pastangomis Sirijoje ir Palestinoje vakariečių įkurtųjų valstybių įstatymai. Istorininkai dedami šia tvarka: graikų istorininkai — 2 tomai, armenų istorininkai — 2 tomai, arabų ir vakariečių istorininkai — 9 tomai. Iš graikų istorininkų pirmąją vietą užima:

9) Anna Commmnena, Alexias, kuris, taip pat yra Migne Patrologia Graeca, 131.

Ona Komnenaitė gyveno 1083 — 1148 m., buvo Aleksio imperatoriaus duktė, istorininkė, išsilavinusi, didelės kultūros moteriškė. Gyveno I kryžiaus karo metu, pati visa matė, stebėjo vakariečius, vykstančius į Palestiną per Konstantinopolį, pati kurį laiką su jais turėjo susidurti. Taigi ji ir parašė savo tėvo Aleksio (1081—1118) viešpatavimo istoriją, pavadintą: Alexias, kuriame labai plačiai liečiamas ir I kryžiaus karas. Alexias mūsų nagrinėtojo klausimo yra pirmaeilė versmė.

Įstatymų iki šiol išėjo 2 tomai. Pirmame tome mūsų klausimu yra išleista:

10) Assises de la Naute Cour — prancūzų kryžininkų įpročių rinkinys, parašytas XII amž. gale kažkokio Jeruzolimos valstybės juristo.

11) Philippe de Navarre, Le Livre de forme de plait que sire Filipe de Novaire fit pourun sien ami apprendre et enseigner comment on drit plaidoiér en la Haut Cour — rinkinys XIII amž. teismo procedūros patarimų.

12) Jean d' Ibelin, Livre des Assises et des bons usages du royaume de Jerusalem — vakarinių įpročių rinkinys, karaliaus teisės ir pareigos.

2. Literatūra.

1) Wilken, Geschichte der Kreuzzüge, Leipzig 1817—1832, 7 Bde.

2) Michaud, Histoire des croisades, Bruxelles 1841, 10 Bde.

3) H. von Sybel, Geschichte des ersten Kreuzzugs,[2]) Leipzig 1881.

4) H. Prutz, Kulturgeschichte der Kreuzzüge, Berlin 1883.

5) G. Dodu, Histoire des intitutions monarchiques du royaume Latin de Jérusalem, Paris 1894.

6) F. Wilke, Geschichte des Ordens der Tempelherren[2], Halle 1860, 2 Bde.

7) R. Raericht, Geschichte des Königreiches Jerusalem(1100—1291), Innsbruck 1898.

8) H. Hagenmeyr, Peter des Eremite, Leipzig 1879.

9) H. Jahn, Die Heereszahlen in den Kreuzzügen, Berlin 1906

10) L. Bréhier, L' Eglise de Orient au moyen âge. Le croisades[5], 1921.

11) Heyck, Die Kreuzzüge und das heilige Land, 1898.

12) Gottlob, Die päpstlichen Kruzzügsteuern, 1891.

13) O. Henne am Rhyn, Kulturgeschichte der Kreuzzüge, 1894.

14) R. Crégut, Le concile de Clermont en 1095 et la première croisade, 1895.

15) Gindler, Graf Balduin I von Edessa, 1901.

Bibliografija

(Bibliographia).

Šv. Augustino 1500 m. jubiliejaus literatūros apžvalga.

Turinys: — 1. Kolektyvinės studijos, 2. Atskiros studijos ir 3. Įvairūs leidiniai ir žurnalų straipsniai.

1. Kolektyvinės studijos.

Šv. Tėvo Pijaus XI enciklika „Ad salutem", raginanti tikinčiuosius iškilmingai minėti Hiponos vyskupo mirties 1500 m. sukaktuves, susilaukė viso pasaulio katalikų tarpe didžiausio pritarimo. Didysis Daktaras buvo minimas akademijose, konferencijose, susirinkimuose, bažnyčiose ir spaudoj. Daug susilaukta naujų studijų. Įžymesnių studijų apžvalgą čia duodame.

1) Šv. Tomo Akademija Romoj 1930 m. per Velykas (balandžio mėn. 23—30 d.) suorganizavo „Augustinizmo ir tomizmo savaitę". Šios savaitės kolektyvinis darbas neseniai išspausdintas[1]). Tai yra vienas iš įžymesnių šv. Augustinui paminėti paminklas. Štai jo turinys:

Proemium: Litterae Encyclicae Pii Papae XI, Lettera di S. E. il Card. Pacelli.

Pars prima: Conventus vespertini (Orationes): Salvatore Talamo, Discorso inaugurale; Card. Alessio E. Lepicier, Sant' Agostino; Et. Gilson, L'idée de philosophie chez s. Augustin et chez s. Thomas; Antonio Casamassa, Le Fonti della filosofia di S. Agostino; Carolus Boyer, De fundamento moralitatis secundum S. Augustinum; Martinus Grabmann, De quaestione „Utrum aliquid possit esse simul creditum et scitum" inter scholas Augustinismi et Aristotelico - Thomismi medii - aevi agitata; Gabriel Théry, L'Augustinisme médiéval et le problème de l'unité de la forme substantielle; Card. Cammillo Laurenti, S. Agostino e. S. Tommasso.

Pars altera: Conventus matutini (Relationes et discussiones): Reginaldus Garrigou — Lagrange, De natura creata per respectum ad supernaturalia secundum sanctum Augustinum; Joachim Sestili, Argumentum augustinianum de existentia Dei; Hieronymus a Parisiis, De unione animae cum corpore in doctrina D. Augustini; Bartholomaeus Xiberta, De abstractivo apud S. Augustinum.

Elenchus eorum qui in conventibus verba fecerunt. Index auctorum.

Viena iš svarbiausių išvadų, kurią pabrėžė Théry ir Jo Em. kardinolas Laurenti, yra ta, kad Šv. Tomas yra tikrasis šv. Augustino vidurinių amžių tęsėjas.

---

[1]) Acta hebdomadae augustinae thomisticae (Romae, 23—30 aprilis 1930), Taurini 1930, 344 psl. in 8°.

2) Görresgesellschaft, kurioje dalyvauja aštuoniolika asmenų, vadovaujant Mgr. Grabmannui ir Dr. Mausbachui, išleido 400 puslapių knygą, kurioj sprendžiami įvairūs klausimai[1]). Autoriai kalba savo vardu, laisvai dėsto savo pačių nuomones. Todėl straipsniuose yra ne vienas priešingas tvirtinimas.

Štai kalbamojo veikalo straipsniai:

Allgeier, Der Einfluss des Manichäismus auf die exegetische Fragestellung bei Augustin; Dyroff, Ueber Form und Begriffsgehalt der augustinischen Schrift „De ordine"; Geyser, Die Erkenntnistheoretischen Anschauungen Augustin zum Beginn seiner schriftstellerischen Tätigkeit; Grabmann, Augustins Lehre von Glauben und Wissen und ihr Eint; fluss auf das mittelalterische Denken; Jansen, Zur Lehre des heiligen Augustinus von dem Erkennen der Rationes aeternae; Jedin, Agostino Moreschini und seine Apologie Augustins; Kunzelmann, Augustine Predigttätigkeit; Mausbach, Wesen und Stufung des Lebens nach dem heiligen Augustinus; Merkle, Augustinus über eine Uhterbrechung der Höllenstrafen; Von Rintelen, Deus bonum omnis boni. Augustinus und modernes Welt denken; Romeis, Zum Begriff des Uebernatürlichen in der Lehre des hl. Augustinus; Schilling, Die Staatslehre des hl. Augustinus nach „De civitate Dei"; Sauer, Der Kirchenbau Nordafrikas in den Tagen des hl. Augustinus; Schmaus, Augustinus und die Trinitätslehre Wilhelms von Ware; Schmitt, Mathematik und Zahlenmystik; Sohngen, Der Aufbau der augustinischen Gedächtnislehre; Stegmueller, Gratia sanans (Zum Schicksal des Augustinismus in der Salmatizenserschule); Vogels, Die heilige Schrift bei Augustinus.

Ši knyga yra tikroji šv. Augustino pažinimo kasykla. Ji yra labai įdomi, nes plačiausiu mastu Hiponos vyskupas traktuojamas.

3) Šešios nelygaus dydžio šv. Augustino studijos, kurios sudaro „Archives de Philosophie" VII (1930) 430—1930.

Svarbiausia studija yra Jolivet'o „Probléme du mal chez Saint Augustin". Šv. Augustino apologetikos originalumas yra tas, kad jis neigia bloga griežtai fizinės tvarkos srity. Bloga, jo nuomone, ten tėra (turint galvoj šiandienykščią apvaizdos tvarką), kur yra gimtosios nuodėmės padariniai. Dėl to kiekvienas blogo problemos sprendimas be santykio su nuodėme yra netikslus ir nevisas sprendimas. „Dievo veikalas yra geras; štai ką protas griežtai reikalauja pripažinti. Mes skundžiamės blogu ir norėtume džiaugtis Dievo tobulumu; mes pakankamai nesuprantame, kad žmogus kenčia ne dėl savo būklės būtybių gradacijoj, bet pats žmogus yra savo skurdo autorius. Visi blogumai iš jo išeina, nes visi jie kyla iš jo blogos valios" (320 psl.). Autorius išvadoj tvirtina, kad geroji Apvaizda viską veda į tvarką. Veda net didžiausią netvarką, t. y. nuodėmę. Dievo veikalas gali būti mums neaiškus, bet mes esame tikri, kad be galo gera mintis jam vadovauja. Pakanka palyginti šv. Augustino ir Plotino blogo ir Apvaizdos klausimą, kad įsitikintume, kaip skiriasi vienas nuo kito, spręsdami šį dalyką. Plotinas teperžengia platoniškąją dualizmą

---

[1]) Aurelius Augustinus, Festschrift der Görresgesellschaft zum 1500 Jubiläum des Todestages Augustins..., Köln, 438 p. in 80.

tam tikra pantejistiško monizmo kaina; iš čia kyla klaidinga blogo ir Apvaizdos sąvoka. Šv. Augustinas įrodo, kaip plotiniškoji koncepcija nutolsta ne tik nuo tikėjimo mokslo, bet ir nuo proto davinių. Jeigu yra panašumo tarp Plotino ir Augustino, tai šis panašumas yra išoris ir paviršutinis, gilios dviejų filosofų mintys yra griežtoj opozicijoj.

Ch. Boyer kalba apie sielos kelionę į Dievą. Siela, besiremdama išoriais daiktais, pažindama save, siekia daugiau ar mažiau tobulos Kūrėjo kontemplacijos.

Būtybių herarchijoj mes konstatuojame, kad žemesnis būtybės laipsnis gauna savo saiką ir regulą iš aukštesnio; o tobulybė negali būti įvairiose laipsniuose netobula, jei ji neekzistuoja tobulame laipsnyje. Kiekvienas laipsnis yra pats sau regula ar jį reguliuoja aukštesnis laipsnis. Šiuo paskutiniu atveju negalima eiti į begalybę: atžagariai, nė vienas laipsnis neturėtų savo regulos. Todėl turi būti toks laipsnis, kurs pats sau yra regula ir kitus reguliuoja. Vadinasi, yra realybė, kurioj glūdi baigtos, nekintamos tobulybės ir kuri visa kita reguliuoja. Šita realybe negali būti žmogaus protas, nes jis pats yra reguliuojamas. Jis nėra šviesa, bet jis liudija šviesą. Jis privaląs ieškoti šviesos šaltinio, savo regulos. Čia ant žemės jis ją atranda per paveikslus, kurių tobuliausias yra žmogaus siela. Bet jei jis stengiasi progresuoti meilėj, jis net čia, kontempliuodamas Dievą, ras neapsakomą laimę (393 psl.). Ši kontemplacija aišku suponuoja malonės pagalbą.

Mannot, besiremdamas XI kn. „De Civitate Dei", c. XV—XVIII, daro essai de synthèse philosophique. Tai yra labai subtyliškas ir originališkas filosofinės sintezės bandymas. Bendra šv. Augustino ideja yra teigimas, jog Trejybė atsispaudžianti visuose jos veikaluose. Trejybė turinti savo pažymius filosofiškoj struktūroj (filosofija studijuoja gamtą, žinojimą, dorovę), mano „aš" savumus (būti, pažinti, mylėti), jusliniо pasaulio analogijas (gyvuliją, augmeniją, negyvąsias būtybes); paskum Trejybės paveikslas žmogaus sieloje ir angeluose. Trijose kritikos, ontologijos, dorovės srityse autorius pabrėžia sintezės vertingumą pagal principą, „que l'universelle correspondance dans l'être de l'unité, l'intelligibilité, la bonté, révèle la structure intime du reel" (432 psl.).

Cavallera disertacijoj „S. Augustin et le livre des Sentences" įrodinėja, kaip Petras Lombardas naudojosi šv. Augustino tekstais. Savo Sentencijų knygose Lombardas dažnai jo tekstais naudojosi ir tuo būdu, nepaisant įsigalinčio aristotelizmo, išpopularizavo augustiniškas doktrinas.

B. Romeyer analizuoja Gilsono knygą „Trois problème de philosophie augustinienne à propos d'un livre récent". Nagrinėjamos šios problemos: 1. Conception de la philosophie, t. y. koks, šv. Augustino nuomone, yra tikėjimo ir racionalinio pažinimo santykis, 2. Origine de nos connaissances intellectuelles, arba, ar pagal šv. Augustiną intelektualinis pažinimas suponuoja ankstyvesnę abstrakciją, ir 3. Providence et libre arbitre, kur autorius, akcentuodamas Gilsono poziciją, aiškina šv. Augustino tekstus, panaudotus ir savotiškai pritaikintus molinizmo.

Paskutinė studija yra de Sinéty „Saint Augustin et le transformisme". Tai yra tikslus ir moksliškas komentaras tekstų apie sutvėrimą ir seminalines racijas. Autorius įrodinėja, kad negalima dangstytis šv. Augustino

autoritetu pilnutinio antropologiškojo transformizmo naudai, kaip kai kurie autoriai daro.

Ir de Sinéty prisideda prie išvados, suformuliuotos Ch. Boyer knygoj „L'idée de Verité chez S. Augustin" (Paris 1921) 314 p.: „Saint Augustin n'envisageait pas les conditions sous lesquelles est présentée la doctrine transformiste. Dans les limites de l'expérience ordinaire, il est admis par tous, aujourd'hui encore, qu'une fève ne sort pas d'un grain de blé. Il nous paraît plus juste de dire que le Docteur d' Hippone n'a pas songé au transformisme, mais que son système fournirait au transformisme, le cas échéant, une expression philosophique rationelle" (511 psl.).

4) „Cahiers de la Nouvelle journée", n. 17 (1930) išleido apie „Saint Augustin" šešis etiudus: Maurice Blondel, La fécondite toujours renouvelée de la pensée augustinienne; Marie Comeau, L'évolution de la sensibilité de S. Augustin; Jean Rimand, Le Maître intérieur; Jules Chaix—Ruy, La perception du temps chez S. Augustin; Jean de Pange, La cité de Dieu; Ch. Boyer, La contemplation d'Ostie.

5) „Revue de Philosophie" išleido vieną nepaprastą numerį, tikrąjį filosofijos ir teologijos mokslo paminklą Daktaro garbei [1]). Dešimt specialistų atidavė savo duoklę: F. Cayré, La contemplation et la raison d'après S. Augustin; Jolivet, Doctrine augustinienne de l'illumination; Ch. Boyer, La philosophie et la théologie d. S. Augustin; B. Roland—Gosselin, Les fondements de la morale de S. Augustin; Abbé H. Arquillière, L'augustinisme politique; Y. de la Brière, La conception de la paix et de la guerre chez S. Augustin; Raoul Carton, Christianisme et Augustinisme de Boèce; G. Théry, L'augustinisme médiéval et le problème de l'unité de la forme substantielle; E. Gilson, L'avenir de la métaphysique augustinienne; Jacques Maritain, La sagesse augustinienne.

Šitame rinkinyj tenka pastebėti ypač Jolivet straipsnis. Autorius aiškina, kaip šv. Augustinas, neįkrisdamas į ontologizmą, įrodinėja žmogaus sielą esant Dievo apšviestą (iliuminuotą). Iškeldamas mūsų idejų problemos vertingumą, Hipponos Daktaras „s'efforce de conduire l'âme à l'intuition de l'absolu présent en elle... par un contact continuel avec Dien, que renouvelle constamment chacun de nos actes intellectuelles".

6) Grigaliaus universiteto Romoj organas „Gregorianum", nr. 1 (1930) pagerbė šv. Augustiną, dėdamas šią antraštę: „Christianae Ecclesiae vividum lumen", o Teologijos fakulteto profesoriai paskelbė šešias studijas, būtent:

Galtier straipsnyje „Saint Augustin et l'origine de l'homme" tvirtina, kad pagal šv. Augustino principus negalima taikyti Adomo kūno kilmei evoliucijos teorijos. Ch. Boger straipsny „Dieu pouvait-il créer l'homme dans l'état d'ignorance et de difficulté?" įrodinėja, kad kadaise jansenistai ir mūsų laikų kai kurie kritikai, vartodami šv. Augustino tekstus ir norėdami jais duoti neigiamą atsakymą į šį klausimą, ne visada gerai supratę tikrąją tų tekstų prasmę.

---

[1]) Melanges augustiniens, Paris 410 p.

B. Leeming studijuoja šv. Augustino doktrinalinę priklausomumą Ambroziasterio jo doktrinoj apie gimtąją nuodėmę (Augustine, Ambrosiaster and the massa perditionis). Jis neigia šitą priklausomumą ir abejoja, ar šv. Augustinas esąs skaitęs Ambroziasterį.

Art. Vermeersch dėsto „le concept de la vie religieuse dans S. Augustin". Kaip šv. Augustinas supratęs vienuoliškąjį gyvenimą, kaip jis jį realizavęs, kaip jis skyręs įsakymus nuo Evangelijos patarimų, kokius nurodymus jis davęs vienuoliams, štai ką aiškina autorius, besiremdamas didžiojo vyskupo raštais.

Prof. D. Ales nagrinėja pirmąjį šv. Augustino ganytojišką laišką tikintiesiems „De Agone christiano". Pirmoj dalyj raginte ragina savo aveles kovoti su savo išganymo priešais. Antroj — dėsto krikšto simbolio kiekvieną artikulą, nurodydamas priešingą klaidą, ypač įspėja dėl manichejizmo pavojaus.

Jansen straipsnyje „Quomodo Divi Augustini theoria illuminationis saeculo XIII concepta fuit" nurodinėja, kaip veikė XIII amž. šv. Augustino iliuminacijos teorija.

2. Atskiros studijos.

1. Garsus tomistas E. Gilson nagrinėja šv. Augustino minties filosofinį atžvilgį veikale „Introduction à l'étude de Saint Augustin".[1])

Nelengva atskirti Hiponos Daktaro veikaluose teologinį atžvilgį nuo filosofinio. Ir autorius stengiasi surasti ne, kas augustinizme yra filosofija, (nes, kaip jis paradoksališkai pastebi, „elle est partout et nulle part"), bet, kokiu būdu augustinizmas yra filosofija. Taigi šitos filosofijos vyriausi požymiai yra tie, kad krikščioniškoji filosofija ima apreiškimą šviesos šaltinin savo protui ir nemano atskirti spekulaciją nuo akcijos. Kaip pilnutinis žmogus yra laimingumo dalyvis, taip pat pilnutinis žmogus privaląs jo ieškoti. Visas augustinizmas yra ėjimas į Dievą.

Šitos filosofijos du kraštutiniai terminai yra žmogus ir Dievas. Dievas yra Gėris. Jis yra tikrasis žmogaus laimingumas. Žmogus, trokšdamas gėrio, trokšta ir siekia Dievą; jis krypsta į Dievą, kad jį pažintų ir mylėtų šiame pasauly, belaukdamas jį pažinti ir mylėti amžinybėje veidas į veidą. Šituo būdu tiesos problema yra susijusi su Tiesos pažinimu, ir gėrio problema teišsisprendžia esminio Gėrio meilėj. Tikėjimas, kurs mums rodo Dievą per apreiškimą, yra augustininės filosofijos išėjimo punktas, kuri yra ne kas kita, kaip sielos kelionė į Dievą, ieškant Dievo protu, siekiant Dievą valia, kontempliuojant Dievą jo kūriniuose. Tai ir yra trys knygos dalys.

Dievas ieškomas protu yra pirmoji Gilsono sintezės dalis. Jis čia skiria penkis laipsnius: tikėjimą, racionalinę evidenciją, sielą ir gyvybę, juslinį pažinimą, racionalinį pažinimą.

Dievo esimą šv. Augustinas įrodinėja visai racionaliniu būdu. Jo įrodymų tvarka esanti ši: 1) skeptiškas abejojimas; 2) išgriovimas abejojimo su „Cogito"; 3) išorinio pasaulio atradimas su juslinio pažinimo pagalba; 4) suprantamo pasaulio atradimas, besiremiant tiesa ir šios tiesos pratęsimas,

---

[1]) „Etudes de philosophie médiévale", XI, 352 p.

siekiant Dievą. O šis visai racionališkas procesas tobulai įeina į sielos kelionę į Dievą, kaip ją suprato, kaip ypač ją pergyveno Augustinas.

Šalia proto ir valia ieško Dievo. Jos ieškinys realizuojasi, įgijus laimę. Šis jos kelias yra išminties kelias. Išmintis reikalinga mokslo, kad pasiektų savo galutinį tikslą ir šituo būdu išmančiai subordinuotas mokslas yra geras, teisus, būtinas. Bet išmintis savaime yra galutinis žmogiško veikimo terminas, nes dėl jos mes, padedami malonės, įgyjame vyriausį Gėrį. Taigi protas, priklausydamas išminties, eina prie tikslo; ir šiaip jis sugeba kreipti prie jos žmogaus veiksmus ir suteikti jiems dorovingumo charakterį. Nuo šiolei protas reguliuojasi dieviškomis idejomis ir viską sprendžia Dievo atžvilgiu. Jis pasako dorybių taisykles, tvarko dėsnius.

Trečioji veikalo dalis skirta Dievo kontemplacijai. Jo yra keturi skyriai, būtent, kūryba ir laikas, medžiaga ir forma, Dievo pėdsakai ir Dievo paveikslas.

2. Tarp geriausių veikalų, paskelbtų 1500 m. jubiliejaus proga, reikia užcituoti labai vertingas antrasis leidimas J. Mausbach'o, Die Ethick des heilingen Augustinus, Freiburg in Br. 1919, I—II; XI+442 ir 431.

Pirmasis tomas dėsto dorovės tvarką ir jos pamatus, antrojo tomo objektas yra dorovinė žmogaus galybė ir jos „aktuacija". Autoriaus intencija yra priminti pamatinės šv. Augustino idejos, jų pačių santykis ir glaudūs jų santykiai su mūsų dienų aktuališkiausiomis žmogaus ir krikščioniškos dorovės problemomis.

Pirmojo tomo yra aštuoni skyriai: laimingumas, tikslas, žmogaus gyvenimo apvainikavimas, dorovinė tvarka, absoliutinio Gėrio ir galutinio tikslo kelias, Dievas ir jo santykiai su pasauliu, meilė — dorovės smegenys, geidulys — kiekvienos nuodėmės šaltinis, darbas ir naudojimos žemės gėrybėmis, vengimas pasaulio ir kontemplacija, kaip sujungti pasaulio vengimas su veiklumu pasaulyje.

Antrame tome tvaktuojami specialinių augustiniškų pažiūrų klausimai: Augustino kova su peligianizmu, Dievo malonės sėkmingumas, gimtoji nuodėmė, dorovinis sunegalėjimas nupuolusio žmogaus, dorovingi gali būti taip pat ne krikščionys ir negyveną Bažnyčioj, gėrio triumfas krikštyto žmogaus dvasinėj pažangoj.

II tomo priede pridėti visai nauji dalykai. Čia yra šios pastabos: Augustino sielos vidujinė pažanga, šv. Augustino tiesioginis ir netiesioginis Dievo mokslas, laisvos valios nuodėmės ir malonės santykiai, valstybės ir civilizacijos klausimai. Jaučiama, kad čia autorius gauna įkvėpimo iš naujovinių studijų ar kontroversijų: jis ypač stengiasi ginti Hiponos daktarą nuo determinizmo priekaišto.

J. Mausbacho veikalas naudingas ne tik teologams profesionalams, bet taip pat pamokslininkams ir sielų vadams.

3. Šv. Augustino Eremitų ordenas pradėjo monumentališką didžiojo Hiponos daktaro tekstų ir studijų leidinį.

Pirmasis šios kolekcijos veikalas yra Dom Germani Morin, Miscellanea Agostiniana: Testi e studi publicati a cura dell' Ordine Eremitano di S. Agostino nel XV centenario della morte del Santo Dottore. Vol. I: Sancti Augustini Sermones post Maurinos reperti, 1930, XII+848 in 4. Autorius

įdėjo 138 prakalbas ar fragmentus, kurias neabejodamas laiko autentiškomis

Kiekvienos prakalbos trumpa įžanga, jos kilmė, ankstybesni leidiniai ir jos autentiškumo pamatas—tokios tvarkos laikosi autorius. Variantų rodyklis įdėtas lakšto apačioj, pastabos nurodo referencijas, aiškina sunkesniąsias vietas ir duoda filologijos ar istorijos žinių.

Po prakalbų, įsileistų į šį rinkinį, eina alfabetiškas išskaičiavimas Incipit visų prakalbų, paskelbtų Augustino vardu su mauristų leidiniu įimtina. Kritiški nurodymai, trumpi, bet pakankami, primena jų kilmę, jų leidimus ir, jei prakalba praleidžiama, jos neautentiškumo įrodymus.

Penki rodykliai baigia tomą: skripturistiškas, tikrinių vardų, medžiagos, filologijos, manuskriptų, įprastos klasifikacijos prakalbų, de Scripturis, de Tempore, de Sanctis, de Diversis.

4) G. Lecordier, La Doctrine de l' Eucharistie chez Saint Augustin, Paris 1930, XVI+142 in 8°. Tai disertacija teologijos daktaro laipsniui gauti Strasburgo universitete. Tema nenauja. Ja rašė Portalié, Dict. de Théol. Cath., art. Augustin (Saint); K. Adam, Die Eucharistielehre des hl. Augustinus, Paterborn 1908. Paskutiniu laiku šiuo klausimu išleistos „Revue d' histoire et de Litterature religieuse", VI (1926), dvi ilgos studijos „L. Eucharistie dans Saint Augustin", kurių autorius slepiasi, prisidengdamas Robert Lawson pseudonimu. Jis spėjamas esąs apostatas Rippolyte Gallerand Turmel.

Negatyvioj tezės daly „Lawson" tvirtina, kad šv. Augustinas netikįs į Kristaus kūno ir reališką prezenciją Eucharistijoj, o pozityvioj daly sako, jog, šv. Augustino nuomone, Eucharistija tesanti Kristaus simbolis ir mišios — Jo kūno atnašavimo simbolis.

Lecordier pirmoj savo tezės daly, išgriaudamas Lawson nepamatuotus tvirtinimus, atstato šv. Augustino tikrąją Eucharistijos reališkos prezencijos, komunijos, aukos doktriną.

Antroj daug įdomesnėj studijoj autorius nagrinėja simboliškąjį augustiniškų formulų atžvilgį. Jis jas aiškina, kiek tik gali būti pageidaujama analizės precizija, turėdamas galvoj visas šv. Augustino pastangas, kuriose Hiponos vyskupas stengiasi išspręsti Eucharistijos santykius su pačiu Kristaus asmeniu, su Bažnyčia ir su krikščioniška siela.

5) Bernardo Alves Pereira, La Doctrine du Mariage selon saint Augustin, Paris 1930, XVI+248 in 8°. Tai moterystės šv. Augustino sintezė.

Autorius stropiai surinko šv. Augustino šio klausimo tekstus, rūpestingai stengiasi surasti tikslią jų prasmę, pastebėti jų pažangą ir korektūrą.

Labai būtų įdomu, jeigu autorius būtų įrodęs, kokie yra šv. Augustino nuopelnai, precizuojant moterystės doktriną, palyginant su kitais už jį ankstybesniais Bažnyčios Tėvais, ir kaip jo doktrina atsiliepė vėlesniems amžiams.

Tai yra labai gera ir plati tema mūsų Teologijos-Filosofijos Fakulteto studentams daktarantams.

3. Įvairūs leidiniai ir žurnalų straipsniai.

1. Šioj šv. Augustino 1500 m. jubiliejaus literatūros apžvalgoj tesuminėsime svarbesnius leidinius ir žurnalų straipsnius.

2. Leidiniai:

1) Tonna Barthet, des Augustins de Malte, L' Evangile commenté par s. Augustin, Paris 1930, VI+294 in. 8°.

2) J. Martin, Doctrine Spirituelle, de Saint Augustin, XII+284 in 12°.

3) A. Grabmann, Die Grundgedanken des hl. Augustinus über die Seele und Gott, in ihrer Gegenwartsbedeutung dargestelt[2] (pirmasis leidimas 1918 m.), Koeln 1929, 112 in 8.

3 Labai daug žurnalų įdėjo gražių šv. Augustino studijų. Ir tai:

1) „Nouvelle Revue Théologique", minėdamas šv. Augustino 1500 m. jubiliejų, kiekvieną 1930 m. mėnesį dėjo po vieną straipsnį apie Hiponos Daktarą, pav.: F. Jansen, S. Augustin et la Rhétorique (kovo m.); Boigelot, Le mot „persone" dans les ecrits trinitaires de S. Augustin (sausio m.); Ch. Boyer, La philosophie augustinienne ignore-t-elle l'abstraction (gruodžio m.).

2) Boyer, Recherches de Science religieuse (1930 m. gruodžio m.), paskelbė svarbų straipsnį: Le système de S. Augustin sur la grâce d'après le „De correptione et gratia".

3) E. Neveut, L' Apologie de la justice divine chez S. Augustin (Revue Apologétique [1930 m. gruodžio mėn.]).

4) M. Rivière, Le Dogme de la Rétemption après saint Augustin (Revue des Sciences religieuses de Strasbourg).

5) E. Neveut, Le Rôle de Saint Augustin dans les Controverses pélagiennes (Divus Thomas, 1930 m. sausio m.); De la nécessité de la foi (Ephemerides theologicae lovanienses [1930 m. sausio m.]).

6) J. Marechal, La vision de Dieu au sommet de la contemplation d'après S. Augustin (Nouvelle Revue théologique [1930 m. kovo m.]); Mersch, Deux traits de la doctrine spirituelle de S. Augustin (t. p. geg.); Ghellinch, Les Rétractions de S. Augustin, examen de conscience de l'ecrivain (t. p. birž. m.).

7) 1930 m. liepos mėn. „La Vie spirituelle" numeris (160 pusl.) visas pašvęstas Šventojo garbei.

8) „Studien" (1930 m. sausio m.) duoda Augustinusnummer; „Studia Catholica" (1930 m. geg. m.) išleidžia Augustinusfestnummer.

9) „La Vie Intellectuelle" (1930 m. liepos—rugp. 46—62 p.) E. Gilson grįžta prie sau mėgiamo palyginimo: „L'idée de philosophie chez S. Augustin et chez S. Thomas d' Aquin".

10) Ign. Česaitis, Šv. Augustinas ir jo dorovės mokslas („Židinys" [1930 m. rugp., rugs. spalių m.]).

11) J. Matusas, Šventasis Augustinas iš M. Grabmanno („Tiesos Kelias", [1930 m. liepos — rugp. m.]).

4. Biografijos:

Giovanni Papini (gerai žinomas Kristaus istorijos autorius) parašė „Saint Augustin" (Paul. H. Michel versta iš italų kalbos), Paris 1930, VI+302 in 16.

2) Heinrich Hubert Lesaar, Der heilige Augustin ein Lebensbild, mit acht Bildern, München XII+313 in 8°.

3) Fr. Nicolaus Concetti, S. Augustini vita, Tolentini 1929,

XV+589 in 8⁰; Fr. P. Fabo de Maria (agostino recoleto), La Juventud ante la critica moderna, Madrid 1929, XLVII+446 in 8⁰.

4. Louis Bertrand, Šv. Augustinas, vertė J. Keliuotis iš 146 leidimo, Kaunas 1930, 251 in 8⁰.

5) J. Liasauskis, Šv. Augustinas, Kaunas 1930, 56.

Doc. Dr. Ign. Česaitis.

Šv. Raštas, S. Įst.

Renz Barbara, Der Orientalische Schangendrache, ein Beitrag zum Verständis der Schange im biblischen Paradiese, Augsburg 1930, 3 mark.

Dreyer K., Die religiöse Gedankewelt des Salomo Ibn Gabirol, Leipzig 1930, 9 mark.

Hans F. K., Rassenkunde des jüdischen Volkes (iliustruota), München 1930, 11 mark.

Heinisch — Nymwegen P., Der Kommentar über das Buch Genesis, Bonn 1930, 15 mark.

Hempel J., Altes Testament und Geschichte, Gütersloh 1930, 3 mark.

Kaupel H., Die Dämonen in Alten Testament, Augsburg 1930, 150 psl., 8 mark.

Kaupel H., Die Beziehungen des alttestamentlichen Königtums zum Kult, Hamburg 1930.

Kortleitner Fr. X., De Sumeriis eorumque cum vetere testamento rationibus, Oeniponte 1930, 92 psl.

Kortleitner Fr. X., Babyloniorum auctoritas quantum apud antiquos Israelitas valuerit, Oeniponte 1930, 116 pusl.

Kortleitner Fr. X., De antiquis Arabiae incolis eorumque cum religione Mosaica rationibus, Oeniponte 1930, 116 psl., 3 mark.

Kremer J., Die Hirtenallegorie im Buche Zacharias, Münster i. W. 1930, 114 psl., 5,70 mark.

Rappoport S., Agada und Exegese bei Flavius Josephus, Wien 1930, 140 psl.

Peters N., Das Buch der Psalmen übersetzt und kurz erklärt, Paderborn 1930, 384 psl., 7,20 mark.

Rybinski — Orchard Lake J., Der Mal'akh Jahwe, Paderborn 1930, 6 mark.

Sellins E., Das Zwölfprophetenbuch[3], Leipzig 1930, 11 mark.

Tharsicius Paffrath P., Gott Herr und Vater, Gnadenführung der biblischen Offenbarung, Paderborn 1930, 12 mark.

Torczyner H., Die Bundeslade und die Anfänger der Religion Israels[2], Berlin 1930, 68 psl., 1,60 mark.

Witzel P. M., Perlen sumerischer Poesie, Ierusalem 1930, 9 mark.

Woolley C. L., Ur und die Sintflut, sieben Jahre Ausgrabungen in Chaldäa, der Heimat Abrahams, Leipzig 1930, 6,50 mark.

Šv. Raštas, N. Įst.

Bultmann R., Die Erforschung der synoptischen Evangelien, Giessen 1930, 40 psl., 1,30 mark.

Colega J.. Studien über die Evangeliendichtung des Nonnos von Panopolis, Breslau 1930, 154 psl., 10 mark.

Fenner F., Die Krankheit im Neuen Testament, Leipzig 1930, 116 psl., 9 mark.

Hansmann K., Ein neuentdeckter Kommentar zum Johannesevangelium, Paderborn 1930, 322 psl., 16 mark.

Haugg D., Judas Iskarioth in der neutestamentlichen Berichten, Freiburg i. B. 1930, 198 psl., 5,20 mark.

Rohr J., Die sociale Frage und das Neue Testament, Münster 1930, 70 psl., 1,35 mark.

Thielscher P., Unser Wissen um Jesus, Gotha 1930, 442 psl., 12 mark.

Thonna — Barthet, L', Evangele Comenté par Saint Augustin, Paris 1930, 293 psl., 25 fr.

Torm F., Hermeneutik des Neun Testaments, Göttingen 1930, 253 psl., 8,50 mark.

Zahn Th., Alltes und Neues, Leipzig 1930, 56 psl., 2,50 mark.

Apologetika.

Dieckmann, De Revelatione christiana (Tractatus philosophico — historici), Freiburg 1930, XXII+694 in 8^0, 20 mark.

Veikalas turi du traktatus: 1) Bendros apreiškimo žinios. Čia pradžioj kalbama apie religiją, vėliau apie patį apreiškimą. 2) Dievo siųstas Kristus. Veikalo pradžioj (1—81 pusl.), įvade kalbama stačiai apie teologiją ir ten pat vėliau skyrium — apie fundamentalinę teologiją. Veikalo savumai yra šie: 1) Pradedant tezę, gerai paaiškinamos sąvokos. Tai vėliau palengvina orijentuotis pačioj tezėj, kas vadovėliui, be abejojimo, svarbu. 2) Autorius suprato ir laiko dvasią: jis sprendžia dienų problemas.

Kalbant apie visą veikalą, reikia pasakyti, kad jis rimtas, suprantamas. Nenuostabu, nes autorius profesoriavo tėvų jėzuitų šv. Ignaco kolegijoj Valkenburge — dėstė fundamentalinę teologiją. Jau anksčiau, būtent, 1925 m. išleido dviejų tomų veikalą „De Ecclesia". Minimo veikalo, nors ir parengto (De Revelatione), autorius pats išleisti nesuskubo: 1928 m. spalių mėn. mirė. Teko išleisti kitiems. Paties autoriaus, a. a. H. Dieckmann, mokslas, be abejojimo, gailėjo ir gaili: jis buvo rimtas mokslininkas.

Brunsmann J., Lehrbuch der Apologetik^2, St. Gabriel 1930, 520 psl.

Goebel B., Katholische Apologetik, Freiburg i. Br. 1930, XII+488 in 8^0, 13, 40 markių.

Ši knyga priklauso vadinamai „Herders Theologische Bibliothek". Ji, vadovėlis, tikrai girtinas, nes yra aiškus. Nors trumpai, bet gerai pagrindžia tezes, neįsileidžia į klausimus, kurie griežtai nepriklauso apologetikai. Dalykėliai suvesti į tvirtinimus (tezes, Satz), atsieit, nėra palaidas dalykų atpasakojimas. Nėra taip pat kietas, sausas, griežtai silogizmų formos. Tuo būdu tinka ir inteligentams pasaulininkams.

Svarstomoji medžiaga ta pati, kur ir kiekvieno apologetikos vadovėlio. Kiti vadovėliai savo kursą dažnai pradeda nuo bendrųjų religijos žinių. Minimosios knygos autorius tą skyrelį praleido. Jis, tiesa, naudingas, bet šioj vietoj nėra būtinas: apie religiją ex professo kalba moralinė filosofija. Bet vietoj to autorius įdėjo tai, ko kiti ne visi tededa, būtent, vartojamų Šv. Rašto tekstų kritikos klausimus ir paaiškinimus.

Taigi, iš viso šis apologetikos veikalas tikrai geras. Nebijau rekomenduoti jo studijozams teologams, tikybos mokytojams, ir net inteligentams pasaulininkams.

Schieser J., Moderne Einführung in eine gottesgläubige Weltanschauung und religiöse Lebensauffassung, aufgebaut auf naturwissenschaftlicher, biologischer, anthropologischer, medizinischer, ethnologischer und paläontologischer Grundlage unter Berücksichtigung der Entwicklungslehre, Habelschwerdt in Schlesien 1929, XII+556 in 8^0, 20 mark.

Veikale 10 skyrių. Autorius čia parodo, kaip įvairiuose pasaulio daiktuose žymūs antagamtinės dievybės pėdsakai. Pradeda nuo neorganiškojo pasaulio, atskirų daiktų medžiagos susijungimo (Stoffverbindung), vėliau pereina į organiškąjį pasaulį, į vegetatyvinių pojučių dvasinį gyvenimą, kurių kiekvienas rodo antagamtinę buitį. Toliau, svarsto pasaulio ir atskirų jo daiktų dėsningumą (Gesetzmässigkeit) ir tikslingumą (Zweckmässigkeit). Tai visa gvildena pirmame skyriuj ar perskyrime. Antrame skyriuj kalba apie materialistinį ir panteistinį monizmą Trečiame skyriuj — apie žmogaus sielą, jos nemirštamumą, laisvą valią. Ketvirtame — biologiškąjį evoliucionizmą. Penktame — apie žmogaus kilimą iš beždžionės. Šeštame — apie santykį biologiškojo evoliucionizmo su gamtos mokslais, religija ir Šventuoju Raštu. Septintame — apie Dievo sąvokas, religijos ir dorovės kilimą. Aštunta me — apie tai, ar religija — tik jausmo padaras, apie moralę be religijos, apie vadinamąją etinę kultūrą. Devintame — apie Einšteino reliatyvybės teoriją. Dešimtame — apie šių dienų stigmatizuotą Teresę Neumann'aitę Konnersreuth'ę. Šį paskutinį reiškinį laiko neišaiškinamu vien paprastomis gamtos jėgomis.

Kalbant apie veikalą apskritai, reikia pasakyti, kad jis visai vertas rekomenduoti.

Čia daugiausia atsižvelgiama į gamtos mokslus ir todėl gamtininkams jis tikrai daug duoda. Mažai tesusipažinusiems su gamtos mokslais jis bus sunkiau skaityti. Mažo išsilavinimo žmonėms jis, manau, bus neprieinamas.

Dr. Pr. Venckus.

Moralinė teologija.

W. Bergmann, Religion und Seelenleiden (Vorträge der V. Sondertagung des Katholisches Akademikerverbandes in Kevelaer), Augsburg 1930, 136 in 8°, 4,50 mark.

Kevelaer susirinkimai ir toliau varo savo uždavinius: suprasti psichopatų kančias, jas išgydyti ar bent sumažinti, pažinti jų sutinkamas kliūtis religiniame gyvenime ir surasti pastoracijos, auklėjimo priemones jų situacijai. Toks yra Kevelaer susirinkimų tikslas, programa. Medikai, psichologai, teologai ir sielų ganytojai juose bendradarbiauja.

V susirinkimas pašvęstas klausimams, liečiantiems seksualinį gyvenimą. Prof. M. Mueller, Kirche und geschlechtliche Sittlichkeit, nagrinėja šį klausimą teoretiniu ir doktrinaliniu atžvilgiu, o P. Browe tą patį siužetą svarsto istoriniu atžvilgiu. Kitos įdomios disertacijos: C. Knoop, Die Entwiklungsphasen des Weibes und ihr Einfluss auf die Psychopatien; T. Moennichs, Der Standpunkt der Moral und Seelsorge betreffs der geschlechtlichen Aufklärung; H. Schilgen, Praktische Anleitung zur geschlechtlichen Aufklärung.

Teologas, sielų ganytojas, tėvai ir auklėtojai randa čia naudingų žinių.

Bolley A., Gebetsstimmung und Gebet (Empirische Untersuchungen zur Psychologie des Gebetes, unter besonderer Berücksichtigung des Betens von Jungendlichen), Düsseldorf 1930, 248 in 8°, 12 mark.

Brun H., Les deux pierres d'angle de la Cité chrétienne: l'Ordre et l'Amour, Paris 1930, XVI+272 in 8°.

Autorius suprato, kad mūsų moderniškąją visuomenę reikia reformuoti pagal krikščioniškus principus, išdėstytus paskutinių keturių popiežių enciklikose. Jis jau iškėlė šią idėją veikale „La Cité chrétienne", kurs susilaukė daug leidimų.

Dabartinis jo veikalas yra nuoseklus pirmojo atbaigimas. Čia jis analizuoja dvi pamatinės socialinės organizacijos sąlygas: tvarką, Dievo paveikslą ir Jo kūrybą, pasireiškusią visame pasaulyje; meilę, absoliutiškai reikalingą, steigiant ir laikant tvarką šeimoje ir platesniuose žmonių susigrupavimuose, net valstybėse.

Dermine J., La doctrine du mariage chrétien[3] (Editions de la Societé d'études morales, sociales et juridiques), Louvain 1930, 261 16°, 15 fr.

Dumas J. B., Theologia moralis thomistica. Volumen I. Theologia moralis generalis. Pars prima: De ultimo fine humanae vitae, de actibus per quos pervenitur ad beatitudinem aut impeditur beatitutinis via (ubi de conscientia). Parisiis 1930, XVIII+280 in 8°, 25 fr.

Autorius teziškai formuliuoja dorovės mokslą, griežtai prisilaikydamas scholastiško silogizmų būdo. Šis metodas yra tuo geras, jog protas tiesiai atsiremia pozityviais elementais, įpranta nuosekliai galvoti, nors gal ilgainiui savo monotoniškumu ir įgrista.

Veikalas reprodukuoja miniatūroje teologijos sumą, savo silogizmais jos neiškreipia ir moka kondensuoti visą Sumos artikulų įrodomąją jėgą.

Autorius nevengia naujųjų dorovės problemų, pav., dorovės sistemų, grindžiamų be Dievo; plačiai dėsto žmogiškų veiksmų įgimtį, dorovės sąvoką ir t. t., ko dažnai kiti autoriai ne labai paiso.

Durkheim E., Le suicide (Etude sociologique), Paris 1930, 462 in 8°, 45 fr.

Eberhard E. F. W., Geschlechtskarakter und Volkskraft (Grundprobleme des Feminismus. Unter Mitwirkung von E. Barthel; J. Dueck, K. Engelbrecht, G. Fritz, K. Haase, O. Hauser, R. Henle, E. Jenne, J. Lammeyer, K. Mayr, J. von Meerheimb, H. von Pestalozza, L. Plate, O. A. H. Schmitz, H. Sellheim, M. Wiedemann, K. A. Wieth — Knudsen, E. Witte)², Darmstadt und Leipzig 1930, VIII+596 in 8°, 20 mark.

Veikalo autoriai yra įvairiausių religijos įsitikinimų. Daugumas laikosi racionališkų principų. Jų studijose matomi nuomonių skirtumai ir susikirtimai. Tik visi, kaip sako Eberhard, sutinka dėl vienos knygos pamatinės tezės, būtent, „kad dviejų lyčių charakterio pažinimas yra pagrindas, kuriuo remiasi žmonių jėga, ir kad katros lyties veiklumo plotas turįs sutikti su jų charakteringais palinkimais, jeigu nenorima, kad visa kultūra žlugtų". Šiuo būdu veikalas yra tam tikro egzageruoto feminizmo kritika. Jis iškelia aikštėn klaidingas ir žalingas nuomones tų, kurie skelbia abiejų lyčių absoliutišką lygybę visose srityse. Gamtos autorius padarė vyrą ir moterį skirtingus ir šis skirtingumas būtinai aprėžia abiejų lyčių tam tikras funkcijas ir priedermes: yra vyriškos ir moteriškos priedermės.

Veikale yra tokių tvirtinimų, su kuriais katalikas ir negali sutikti. Tik, aoskritai, išvados, kurių tas ar kitas autorius prieina, neprieštarauja katalikų dogmoms ir dorovei. Moralistas čia ras daug įdomių žinių ir galės jomis pasinaudoti.

Šio rinkinio įdomumą tepavaizduoja pačios antraštės: I. Das Wesen des Feminismus (E. F. M. Eberhard); II. Ueber die Beständigkeit anthropologischer Geschlechtsunterschiede (t. p.); III. Die Stellung des Weibes in der ältesten Urzeit (O. Hauser); IV. Die Stellung der Frau im Leben und Recht germanischer Völker Feminismus unter nationaler Flagge (E. Witte); V. Psychologie der Geschlechtskaraktere (O. A. H. Schmitz); VI. Weibhafte Grundlagen und männliche Aufschwungskräfte der Kultur (E. Bartel); VII. Das Zeitalter der Verweiberung und Entartung (G. Fritz); VIII. Einige Typen der modernen Feministin: Feminismus unter dem Deckmantel der Wissenschaft (L. Plate), Die Frauenbewegung auf christlichem Gebiet (J. von Meerheimb), Demokratie und Frauenrechte (E. F. W. Eberhard); IX. Frauenemanzipation und Moral (K. Engelbrecht); X. Modentragungen (H. von Pestalozza); XI. Bevölkerungsfrage, Sexualmoral und Feminismus (K. A. Wieth—Knudsen); XII. Die Problematik der gegenwärtigen höheren Mädchenbildung (K. Haax); XIII. „Kameradschaft ausser der Ehe" oder „Ehekameradschaft"? (H. Sellheim); XIV. Feminismus in der Rechtspflege (E. Jenne); XV. Das Eherecht, seine Entwicklung und Ausartung: Die geschichtliche Entwicklung der Ehe (J. Lammeyer); Objektive Ehezerrüttung als Scheidungsgrund? (R. Henle); Ausartungserscheinungen des Zerrüttung als Eherechts (K. Mayr); XVI. Frau, Wirtschaft und Kultur (M. Wiedermann); XVII. Die Stellung der Geschlechter im Staatsleben auf der Grundlage ihrer natürlichen Veranlagung (J. Dueck).

Vardų sąrašas ir alfabetiškas dėstomos medžiagos rodyklis leidžia lengvai pasiteirauti rūpimais klausimais.

Gianni S., Marc Institutionum moralium alfonsianarum Epitome ad tramitem iuris canonici ac subsequentium S. Sedis decretorum accommodata, Lugduni 1930, 568 in 8°, 30 fr.

Plataus Marko veikalo santrauką autorius padarė, nepakenkdamas pačiam aiškumui. Principai ir išvados aiškiai pažymėtos. Kas nori arčiau susipažinti su kalbamaisiais dalykais, siunčiamas į Marko veikalą, nurodant veikalo pusl. Veikalas yra naudingas nuodėmklausiams, norint skubiai išpręsti „casus", prisiminti kasdieninius žinotinus dalykus. Naudingas ir studentams teologams, kurie ruošiasi į egzaminus.

Hölscher E. E., Sittliche Rechtslehre (Des Versuch einer objektiven Erforschung des Rechtes). Bd. I: Allgemeine Rechtslehre, 352 psl. Bd. II: Angewandte Rechtslehre, 372 psl., München 1930, in 8°, katra knyga po 11 mark.

Lukey Hans, Die Bestimmung von „gut" und „böse" bei Thomas von Aquin, Kassel 1930, 62.

Autorius labai sumaniai, talentingai, trumpai ir aiškiai kalba.

Jone H. Katholische Moraltheologie, Paderborn 1930, 687 in 12°, 8,50 mark.

Šis vadovėlis dėl savo ryškaus plano, trumpumo ir aiškumo tinka jauniems kunigams, kuriems kan. 130 reikia laikyti egzaminai. Autorius, spręsdamas tuos ir kitus klausimus, laikosi nuosaikaus probabilizmo. Jis gerai žino dažniausius klausyklos „casus" ir privengia sunkių aktuališkų klausimų, pav., nuosavybės, karo dorovingumo, nedarbo, medicinos ir t. t.

Jordan E., Viollet J., Chanoine Tiberghien Eugénisme — Stérilisation (Leur valeur morale), Paris 1930, 64 in 12°, 2,50 fr.

Kern A., Die Lüge (Eine moraltheologische Abhandlung), Graz 1930, 11 in 8°.

Kolnai A., Sexualethik (Sinn und Grundlagen der Geschlechtsmoral), Paterborn 1930, XII+448 in 7°, 8 mark.

Turinys: I. Rechtfertigung der Sexualethik: 1. Das sexualethische Erlebnis, 2. Relativismus und Immoralismus, 3. Die Leistungsfähigkeit der Sexualethik; II. Algemeine Sexualethik: 1. Zustands — Gegenstands — und Zweckbeziehung der Sexualethik, 2. Eigentümlichkeiter der Sexualität. 3. Die Geschlechter, 4. Richtlinien der Sexualethik; III. Spezielle Sexualethik: 1. Die sexualethischen Besonderungen, 2. Der Ideenkreis der Normalität, 3. Die Behandlungsweise der Sexualität; IV. Der gesellschaftliche Sexualmoral: 1. Der sexualethische Auspruch der Geselschaft, 2. Sozialbetonte Moralfragen. 3. Kulturprobleme der Sexualethik.

Lehn L., La Raison règle de la moralité d'après Saint Thomas, Paris 1930.

Autorius puola naująją doktriną, jėzuitų generolo Beckx paskelbtą, būtent: „dorovingumo regula—žmogaus įgimtis complete spectata"; arba pagal kitą formulą „dorovinis gėris pareina nuo substanciališkos žmogaus formos". Jis dėsto: ši teorija, kuri pretenduoja būti tomistiška, visiškai tokia nėra, ir įrodinėja, kad dorovingumo regula esąs protas arba „dictamen rectae rationis". Protas nuosekliai tvarko veiksmų dorovingumą. O iš kur protas gavo mūsų veiksmų regulą ir mastą? Atsakydamas į šį klausimą, jis komentuoja 1-2, q. 74, a. 7.: „manifestum est autem quod actus humani regulari possunt

ex regula rationis humanae, quae sumitur ex rebus creatis, quos naturatiter homo cognoscit".

Autorius, remdamas savo tvirtinimus, cituoja daug citatų, paimtų iš įvairių Šv. Tomo veikalų, kas žymiai sujdomina veikalą. Idejos aiškios, išreikštos aiškiu stiliumi ir tam tikrais atvejais pikantiškai.

Lottin Dom Odon, Le droit naturel chez Saint Thomas d' Aquin et ses prédécesseurs, Bruges 1931, 27, 50 fr.

Autorius, žinomas tomistas, duoda istorinę šio klausimo eigos apžvalgą ir doktrinalinį exposé. Jis kelia aikštėn šv. Tomo nuopelnus įgimtosios teisės srity.

Marie de Saint Jean M, De la charité, Tournai 1930, 172 16°, 6,50 fr.

Meilės pradas, jos dieviškasis Modelis, jos savumai, sutinkamos kliūtys, jos vidujiniai ir išviršiniai pasireiškimai, jos smerkiami ir užgiriami veiksmai.

Mausbach J., Katholische Moraltheologie. Dritter Band: Spezielle Moral, zweiter Teil: Der irdische Pflichtenkreis. Münster 1930, 260 in 8°, 5,85 mark.

Meinertz M. und Donders A., Aus Ethik und Leben (Festschrift für Joseph Mausbach zur Vollendung des siebzigsten Lebensjahres 7 Februar 1931, Münster in Westfalen 1931, VIII+250 in 8°, (su portretu) 10 mrk.

Prof. J. Mausbach'o draugai ir gerbėjai paruošė šį „Festschrift", kad galėtų jį jam įteikti per septynių dešimčių metų sukaktuves (1931 m. vasario mėn. 7 d.). Bet aštuonios dienos prieš šią datą, sausio m. 31 d., Mgr. Mausbach mirė Ahrweiler, net nežinodamas apie jo garbei ruošiamą veikalą.

Dvidešimt vienas autorius bendradarbiavo šiame veikale. Žinomiausi moralistai, kaip bemaž visos studijos, čia surinktos, liečia dorovę. Ir nenuostabu, nes Mgr. Mausbach pagarsėjo mokslininkų pasaulyje ypač kaipo moralistas.

Geriausią šio veikalo svarbumo nuomonę galime įgyti, pažiūrėję į jo turinį: Schmidt W. (misionierių muziejaus direktorius Romoje), Völker ohne Opfer; G. Sticker (medicinos prof. Würtzburge), Moraltheologie bei den Asklepiaden; M. Meinertz (Münsterio prof.), Zur Ethik der Bergpredigt; F. Tillmann (Bonos prof.), Besitz und Eigentum bei Basilius dem Grossen; F. Diekamp (Münsterio prof.), Brief an einem Sünder (Zur Geschichte der griechischen Busswesens); M Grabmann (Münicheno prof.), Die Stuttgarter Handschrift des ungedrukten Ethikkommentars Alberts des Grossen; M. Wittmann (Eichstätto prof.), Der Begriff des Naturgesetzes bei Thomas von Aquin; R. Stapper (Münsterio prof.), Ein Beispiel moralisierender Liturgieerklärung aus dem späten Mittelalter; P. Tischleder (Münsterio prof), Die Bedeutung des Franziskus von Vittoria für die Wissenschaft des Völkerrechts; A. Donders (Münsterio prof.), A. M. Janvier Ord. Praed., ein Prediger der thomistichen Moral; F. Wagner (Breslau prof.), Zum Problem der Sittennorm; O. von Nell-Breuning (S. J. Frankforto prof.), Zum Wertbegriff; F. Walter (Münicheno prof.), Ethos des Fortpflanzung; W. Rauch (Mainco prof.), Der widerchristliche Charakter der Lüge; O. Schilling (Tübingeno prof.), Das Almosen als Rechtspflicht; H. A. Krose (S. J. Munsterio rektorius),

Moral und Moralstatistik; L. Ruland (Würtzburgo prof.), Was gewinnt die Moraltheologie aus der Verwertung der medizinischen Psychologie?; J. P. Steffes (Münsterio prof.), Das religiöse Problem im Lichte der modernen Religionssoziologie; F. Dessauer (gamtos mokslų prof. ir mediciniškos fizikos Instituto direktorius Frankfurte), Notizen zum Begriff der Technik; G. Schreiber (Münsterio prof.), Das Ethos der Kulturpolitik; H. Weber (Münsterio prof.), Joseph Mausbachs gestaltende Mitarbeit an der neuen deutschen Reichsverfassung.

Metzler F. G., Körperkultur und Sittlichkeit (Moderne Lebenskunde), Innsbruck 1930, 332 in 8°, 4 80 mark.

Turinys: I. Kūno kultūros vertė; II. Dievo įsakymai ir kūno kultūra: savižudybė, užmušimas, dvikova, gynimasis, mirties bausmė, karas; III. Kūno kultūros sritys: maistas, drabužiai, butas, darbas, atostogos.

Abbé G. de Montgros, La Destinée de l'homme, Avignon 1931, 278 in 8°, 19,50 fr.

Šis veikalas studijuoja žmogaus kilmę, jo įgimtį, jo gyvenimą, tvarkomą Apvaizdos. Toliau tyriamas nemirštamumas, sankcijos, tikėjimas, jo motyvai ir t. t. Jis skiriamas XX amž. žmonėms, kurie nepažįsta nei vidurinių amžių nei naujosios filosofijos, kurie nekelia perdaug technikinių problemų. Šitos rūšies skaitytojams ši knyga, labai klasiška idejų ir dėstymo atžvilgiais, su dažnai ugningu stiliumi, labai patarnaus.

Mönnich Th., Tugendlehre (Unterrichte und Lesungen), 1931, 231 psl. in 12°, 2,50 mark.

Noldin H. et Schmitt A., De praeceptis Dei et Ecclesiae (Summa theologiae moralis iuxta codicem Juris Canonici), Oeniponte 1930, II 746 in 8°.

20 sis šio veikalo ekzemplioriu tūkstantis. Nepaprastas veikalo paplitimas sutinka su jo vidaus savumais: doktrinos rimtumas, moksliškas principų išdėstymas, medžiagos aiškus suskirstymas, lengvas pritaikymas prie praktikos ir klausyklos reikalų.

Perdaug žinomi vadovėlio savumai nebereikalauja platesnės rekomendacijos nei pagyrimų.

Orel A., Oeconomia perennis. I. Band: Eigentum und Arbeit. Mainz 1930, 10 mark.

Veikalas suskirstytas į 4 knygas: I. Revision der modernen Wirtschaftsauffassung oder kommunistische Sündflut; II Werden und Wesenheit der mittelalterlichen Geselschafts — und Wirtschaftsordnung; III. Die Kirche im Kampf um das Recht der Arbeit (Eingentums — und Arbeitsbegriff, Der wahre und falsche Kapitalsbegriff, Die Kirchenlehre von der Fruchtbarkeit der Arbeit allein); IV. Das Zeignis der ekonomischen Arbeitswerttheorie fur die kirchliche Arbeits — Fruchtbarkeitslehre.

Gerardus M. Paris, Ad mentem S. Thomae A. dissertatio de donis Spiritus Sancti, Torino 1930. 94 in 8°, 6 lir.

Peillaube E., La destinée humaine, Paris 1930, 280 in 12°, 15 fr.

Ši knyga duoda daugiau, nekaip pati antraštė žada. Pirmoji knyga kalba apie paskutinįjį žmogaus tikslą. Antroji knyga kalba apie žmogaus tikslo realizaciją (pašvenčiamąją malonę, krikščioniškąsias dorybės, šv. Dvasios dovanas). Trečioji knyga kalba apie dieviškojo gyvenimo modelius (Dievo sekimą, Dievo – Žmogaus sekimą, Dievo Motinos sekimą).

Knyga skiriama „kiekvienam kultivuotam žmogui, kurs nori pagilinti krikščioniškąją doktriną, kad ja gyventų ar bent tiksliai pažintų". Dėl to ją galima pavadinti teologijos vulgarizacijos veikalu, bet geriausios rūšies vulgarizacija, substanciališka, tvirta, kuri gali lenktynioti su ne vienu filosofijos ar teologijos traktatu.

S c h i l l i n g O., Der kirchliche Eigentumsbegriff, Freiburg 1930, VIII 154 in 8⁰, 2,80 mark.

S c h i l l i n g O., Die Staats und Soziallehre des heiligen Thomas von Aquin², München 1930, VIII+360 in 8⁰, 13,50 mark.

Autorius plačiai pažįsta bažnytinių rašytojų, ypač šv. Augustino, šv. Tomo Akviniečio ir Leono XIII, socialinės doktrinos šaltinius, ypatingai sugeba koordinuoti tekstus į vieną sintezę. Šv. Tomo Akv. politinės ir socialinės doktrinos papildytos naujųjų autorių mintimis.

Šis antrasis leidimas, be cituojamosios naujausių šios srities veikalų, turi tris naujus paragrafus: moterystę, šeimą ir socialinės tomistiškos filosofijos įvertinimą socialinės istorijos atžvilgiu. Šiuo būdu magistrališka politinių ir socialinių doktrinų sintezė yra atbaigta. Asmenų ir traktuojamos medžiagos rodyklis padeda skaitytojui lengvai orientuotis.

S c h r e i b e r G., Joseph Mausbach (1861—1931, Sein Wirken für Kirche und Staat), Münster 1931, 32 in 8⁰ (su portretu), 0,90 mark.

Prof. J. Mausbach'o senasis mokinys ir draugas aprašinėja jo gyvenimą. Gale duoda jo veikalų ir straipsnių sąrašą. Skaitlingi žymaus praloto gerbėjai ir visi kurie domisi teologija, ypač moraline, skaitys šiuos puslapius atsidėję.

S e e b e r g R., Die sozialethische Bedeutung des Dekalogs, 27 in 8⁰.

T i s s i e r J. M., Les puissances morales et surnaturelles des femmes, Paris 1930, 208 in 12o.

U r b a i n C. et L e v e s q u e E., L'Eglise et le théâtre, Paris 1930, 310 in 8⁰, 15 fr.

U r m a n o w i c z V., De formatione virtutum a Caritate seu de caritate qua forma virtutum secundum doctrinam sancti Thomae Aquinatis (Dissertatio quam ad S. Theologiae Doctoris gradum obtinendum in Universitate Friburgensi Helvetiorum conscripsit), Vilnae 1931, 101 in 8⁰.

V i o l l e t J, La Confession, Paris 1930, VII+203 in 12⁰.

Autorius, laikydamasis griežtos teologiškos precizijos, popularizuoja išpažinties ideją.

Labai tikęs veikalėlis mūsų inteligentijai, kuri dažnai klaidingai mano apie atgailos sakramentą.

W a g n e r H., Geburtenregelung als theologisches Problem, Leipzig 1930, 29 in 8⁰, 2 mark.

W ü r t h E., Die psychologischen Grundlagen der Gewissenbildung nach der Lehre des hl. Thomas von Aquin, Olten 1930, VIII+130 in 8⁰.

L'Eglise et l'Eugénisme (La Famille à la Croisée des Chemins), Paris 1930, 230 in 8o.

VIII Krikščioniškosios Moterystės Sąjungos tautinis kongresas įvyko Marseille 1930 m. balandžio mėn. 25—27 d. Šis veikalas yra kongreso darbų apyskaita. Kongresas palietė sunkią ir delikatišką eugenizmo pro-

Biblioteka Mokslo Lietuvos 1907

blemą, nagrinėjo eugenistų išgirtas priemones ir sprendžia Bažnyčios šio dalyko mokslą.

Kongresas atsiliepia į sociologus, teologus, tėvus ir ypač į medicinos mokslininkus, gindamas kietą doktriną, bet šeimą tegalinčią išgelbėti, žmogaus vertingumui ir jo protui tinkamą nuo antikoncepcinių praktikų, skelbdamas seksualinę savitvardą. Lygindamas higieną ir ateities rūpesnius su dorove, pasakė, kam priklauso paskutinis žodis.

Štai kai kurie čia dedami raportai: H a w t o r n duoda istorinę neomaltuzianizmo apžvalgą; H. B r e n i e r sprendžia šeimos mažinimą ekonominiu atžvilgiu; J. C o m b e s studijuoja abortų teisumo klausimą ir nurodo sėkmingiausias priemones, kovojant su šia nelaime; P. V a l l e t t e nagrinėja antikoncepcinį praktikų žalingumą moteriai, išeidamas iš fiziologinio ir patologinio punkto.

Svarstoma sterilizacija, sveikatos patikrinimo prieš jungtuves gydytojų pažymėjimas, eugenizmo kritika krikščioniškosios dorovės šviesoje. „Birth Control" doktrina yra iš pamatų nemorališka, griaunanti pamatinius gamtos tvarkos principus.

Kongresas nekuria naujo mokslo. Bet didelis jo nuopelnas yra tas, kad įspėja eugenizmo ir neo-maltuzianizmo sąjungos nedorovingumą ir įrodo tobulą Bažnyčios mokslo santaiką su naujoviško mokslo išvadomis moterystės dorovingumo klausime. *Doc. Dr. Ign. Česaitis.*

Dogmatinė teologija.

B a r t m a n n B., Das Fegfeuer², 1930.

H o l z a p f e l H., Katholische und Protestantische (Eine leidenschaflose Krastellung), Freiburg 1930, VI+196 in 8°, 3,40 mark.

Autoriaus tikslas sugretinti katalikų ir protestantų mokslai ir nurodyti jų skirtumai. Kalba apie šv. Raštą, padavimą (tradiciją), Bažnyčią, išteisinimą (die Rechtfertigung), sakramentus (krikštą, sutvirtinimą, Eucharistiją, Mišių auką, išpažintį, paskutinį patepimą, kunigystę, moterystę, mišrias moterystes), celibatą, sakramentalijas, šventųjų garbinimą, Šv. P. Mariją, pasninkus, vienuolijas, atlaidus, skaistyklą, laidojimą.

Nors šis veikaliukas skirtas labiau šiaip žmonėms, tačiau nebe naudos ir teologams.

M o l i n a Th., Das Leiden im Weltplan (Lösung tiefster Menschheistfragen)², Innsbruck 1930, 570 in 8°, 13 mark.

Pirmąjį leidimą kritika įvertino gerai. Tiesa, buvo minčių, su kuriomis ne visi kritikai sutiko. Tai daugiausia teologiški klausimai, kurie tebėra palikti „liberae disputationi" teologų. Autorius kai kuriems kritikams pasirodė kur-ne-kur pergriežtas. Vienas iš kritikų, būtent, H. L a n g e („Scholastik", 1 [1930] 88) sako: „Berechtigt scheint mir auch die Ausstellung zu sein der Verf. hätte die Ergebnisse seines Denkens etwas mehr durch die gemeinsame Lehre der theologen kontrolieren müssen". Bet tas pats kritikas

baigia žodžiais: „Sie (Bemerkungen) sollen aber keinem Leser die Freude an dem in seiner Art groszartigen Werk trüben“ (90 pusl.). Naujas leidimas nuo pirmojo, rodos, niekuo nesiskiria. Mūsų supratimu, veikalas tikrai rimtas.

Müller Fr. S., Origo divino — apostolica doctrinae evectionis Beatissimae virginis ad gloriam coelestem quoad Corpus (Disquisitio dogmatica), Oeniponte 1930, 196 in 8o, 6 mark.

Šiame veikale autorius įrodinėja, kad Šv. P. Marijos buvimas danguj ne vien sielos, bet ir kūnu—„formaliter, implicite“ apreikšta tiesa. Įrodinėja, pasiremdamas labiausiai trimis tiesomis, būtent: a) kad Kristus ir Šv. P. Marija abu nugalėjo piktąją dvasią, nuodėmę ir šios padarinius, b) nekaltos Šv. P. Marijos Pradėjimu, c) „virginea nativitate Christi“. Autorius, šias tiesas nušviesdamas, ypač naudojasi tradicija. Veikalas rimtas.

Lexikon für Thelogie und Kirche: I nuo A iki Bartholomäus ir II nuo Bartholomäus iki Colonna, Freiburg 1930—1931., Herder, vienas tomas be apdarų 26 mark. Kiekvieno tomo antraštė yra tokia: Lexikon füs Theologie und Kirche, zweite, neubearbeitete Auflage des Kirchlichen Handlexikons. In Verbindung mit Fachgelehrten und mit Dr. Konrad Hofmann als Schriftleiter herausgeben von Dr. Michael Buchberger Bischof von Regensburg.

Seniau turėjome „Kirchenlexikon von Wetzer und Welte“ ir „Kirchliche Handlexikon“. Kadangi paskutinis palyginti trumpas ir, be to, abu išleisti kiek senėliau, tai naujiems laikams įdėjus naujų dalykų, Herder'is sumanė išleisti naują platesnį leksikoną. Paskutinysis būsiąs 10 tomų. Dabar turime pirmus du tomus. Iš tų tomų, kuriuos jau turime ant stalo, galime spręsti, kad visas veikalas bus rimtas. Šie pirmieji tomai daro gerą įspūdį: viena, kad sukviestos į darbą rimtos jėgos; antra, atsižvelgia ir į šių dienų klausimus; trečia, įvairiais klausimais nurodyta literatūra; ketvirta, aiškinant artikulus, laikomasi tam tikrų punktelių, suskirstymų, kurie padeda lengvai orijentuotis. Veikalas, tiesa, leidžiamas vokiečiams. Todėl ne visa, kas lietuviui rūpi, ten rasi (pav., kas yra ateitininkai ir t. t.). Bet kai mes savo tokio leksikono neturime, tai iš vokiečių kalba esančių šis vokiškai suprantantiems yra tikrai rekomenduotinas. Ypač sakau tiems, kurie gyvena toliau nuo kitų knygynų, o savas tėra mažas. Suprantama, kieno knygynas didelis, turįs knygų, liečiančių įvairius klausimus, tam tokie leksikonai daug nebeduos. Tiems, kurie turi savo didelį knygynėlį arba kurie yra labai arti didelių knygynų, įprastai leksikonų labai nesiūlau. Tik tokių žmonių, kurie turtingi savo knygynais, tėra labai nedaug. *Dr. Pr. Venckus.*

Pastoralinė teologija.

Algermissen K., Gegen Schmutz und Schund, Gladbach — Rheydt, 24 in 8o, 0,30 mark.

Algermissen K., Gotteskind und Gottesgemeinde, Gladbach — Rheydt, 24 in 8o, 0,30 mark.

Parapijos gyvenimo veikalas. Parapija privalo būti lyg didelė šeima.

Kaip ši ideja buvo realizuota krikščionystės pradžioje, viduriniais amžiais, XIX amž. gale. Išmintingi patarimai atgaivinti parapijos šeimos dvasią.

Anlers L., Comes pastoralis confessarii praesertim religiosi (Für die seelsorgliche Praxis aus Pastoral — und Kirchenrecht zusammengestellt)[6], Fulda 1930, VII+304 in 8⁰, 6,50 mark.

Charmot, L'âme de l'éducation, Paris 1930, 248 psl., 13,20 fr.

Centraliniai įgimties ir malonės, vadovo ir vadovaujamo, katalikiškosios akcijos ir jos vadų santykių klausimai, aiškiai papasakoti ir pritaikyti mūsų laikams. Autorius yra didelio sintetiško proto, išmintingos pusiausvyros, kurs niekada neskiria to, ką Dievas sujungė: proto ir širdies, asketiškų pastangų ir mystiškos liepsnos, entuziazmo užsimojimų ir moralinės išmanymo dorybės, kaip vykusiai šį veikalą charakterizuoja L. Merklen („La Croix" [1931 m. sausio m. 14 d.]).

Sielų ganytojams veikalas yra tikras dvasios vadovybės keliarodis.

Dabin P., L'action catholique, Paris 1930, 192 in 12⁰, 9 fr.

Decking J., Die katholische Aktion (Was sie ist und was sie will), Essen 1930, 27 in 8⁰, 0,30 mark.

Dimmler H., Skrupulosität und religiöse Seelenstörungen, Donauwörth 1930, 288 in 8⁰, 5 mark.

Gearon J., Les âmes scrupuleuses consolées (Traduit de l'anglais par un Bénédictin de Saint — Michel de Farnborough), Paris 1930, 151 in 12⁰.

Vyriausias šitos studijos objektas yra ištirti, kodėl skrupulatai atsisako klausyti ar nenoromis klauso. „Pašalinti priekaištus daromus klusnumui, tai padėti išgydyti", teisingai sakoma. Mes esame linkę pajuokti skrupulatus. Tai neteisinga. Autorius nori padėti suprasti skrupulato reikalą. Todėl savo veikale autorius kalba apie skrupulo įgimtį, jo priežastis, jo pasireiškimus, jo tikrąjį pamatą; svarsto ginčytinus klausimus ir priemones. Anglų originališkas leidinys susilaukė didelio prielankumo. Ši knyga naudinga skrupulingoms sieloms ir jų vadams; doktrina sveika ir tikra; yra viena iš geriausių šios rūšies literatūroje.

Hartmann N., Eine schöne Aufassung von Wunder unseres Werdens. Erster Teil: Eine Anweisung für Eltern und Erziehungsberechtigte bei Knaben und Mädchen von 8-12 Jahren. Zweiter Teil: Eine Anweisung für Eltern und Erzieher und die heranwachsende Jngend vom 12 Jahren. Münhcen 1930, 22 — 31 in 16⁰ (gausiai iliustruota), kiekviena dalis po 0,40 mark.

Pirmoj dalyj autorius moko, kaip paaiškinti 8 — 12 m. amžiaus vaikams sunkūs gyvybės atsiradimo klausimai. Antroj daly, kuri papildo pirmąją brošiūrą, nes skiriama nuo 12 m. amžiaus vaikams, dėsto tėviškumo, moterystės klausimus, brendimo pasireiškimus, VI-ąjį Dievo įsakymą.

Dėstymas yra rimtas, paprasta kalba ir įtikinąs. Knygeles gali skaityti bernaičiai ir mergaitės, ypač naudinga tėvams ir auklėtojams.

Keller Fr., Jahrbuch der Karitaswissensschaft 1930, Freiburg i. Br. 1931, 259, 5 mark.

Nuo 1927 m. Freiburgo „Instituts für Karitaswissenschaft" leidžia savo metraščius, kuriuose labdarybės dalykai nagrinėjami teoretiškai ir praktiškai.

Künkel F., Die Arbeit am Charakter (Die neuere Psychoterapie in ihrer Anwendung auf Erziehung, Slebsterziehung und Seelenführung), Schwerin in Mecklenburg, 163 in 8⁰, 4,80 mark.

Autorius mano, jog jaunuomenę auklėjant, reikia vesti prie nuoširdaus atsakingumo, savarankiškumo supratimo ir veiklumo.

Lithard V., Précis de theologie pastorale (Manuel pour les Séminaires. Utile à tous les prêtres dans le ministère), Paris 1930, XV+352 in 8⁰, 20 fr.

Vadovėlis suskirstytas į tris dalis: I. Ganytojo asmuo ir jo savumai; II. Ganytojas ir ganomosios avelės; III. Ganytojas ir parapijos pašventimas, organizacija. Į pirmąją ir antrąją vadovėlio dalį autorius kreipia mažiau akies ir ši dalis yra konspektyviška; trečioji dalis, nors autorius įžangoj sakosi griežtai tesilaikysiąs pastoralinių klausimų, yra vykęs asketikos ir mystikos traktatas.

Autorius vartoja jame savo dvidešimties metų kunigiško mokymo ir patyrimo iždą. Naudingas seminaristams teologams, nors ir nepakankamai platus ir neliečia visų pastoracijos problemų; gali būti naudingas ir kunigams, kad būtų palyginti pastoracijos darbo rezultatai su kitų kunigų svetur dirbamu šiuo darbu.

Metzger K., Kleinarbeit in der Seelsorge (Ein Buch für Priester und Volk), Breslau 1929, 452 in 8⁰, 6 mark.

Nowowiejski Biskup A. J., Pastorologja², Plock 1931, 482 in 6⁰.

Autorius įžangoj sako, kad šis pastorologijos vadovėlis nesąs „pierwszej ręki praca". Eksc. stengėsi sutraukti visa, kas yra žinoma, išbandyta ir seniai parašyta. Šiuo būdu Eks. nenori sau pripažinti originališkumo, nors įsiskaičius tenka pastebėti, kad šis kuklumas yra ne vietoj, nes plati Ganytojo pastoracijos praktika, teorijos pažinimas, karšta sielų meilė, rodo didelio meniškumo ir savarankiškumo, sprendžiant pastoracijos problemas.

Pastorologijos kursas laikosi šios tvarkos: apibrėžęs tiesioginį ganytojavimo objektą bendrai, eina prie pačio ganytojo asmens. Paskum kalba apie tuos, kurių naudai kunigas dirba savo darbą, t. y. parapijos bendrai. Iš eilės plečia ganytojavimo veikimą „in specie". Baigia veikalą ganytojavimo įpročių tvarkaraščiu ir metraščiu.

Vadovėlis parašytas suglaustai, turiningai, gyvai, daugelio autorių mintis ir nuomones savotiškai asimiliavęs, visur tiksliai vartoja kanonus. Jis būtų pakankamas ir mūsų seminarijoms vadovėlis, nekalbant apie atskiras ir plačiau dėstytinas pastoracijos problemas.

Salmon C., De matrimonii sacramento tractatus pastoralis, Liège 1930, 156 in 12⁰.

Schneider Elisabeth., Handbuch der weiblichen Jugendpflege (Grundzätzliches und Praktisches), Freiburg i. Br. 1931, 164, 3,50 mark.

Svarbiausi šios knygelės skyriai yra: IV. Praktische Jugendpflege ir V. Aufbau der Vereinsarbeit, kurie rodo ilgų metų patirtį. Bet ir teoretiški skyriai, būtent, „Jugendpsychologie" ir „Umwelteinflüsse", taip pat yra svarbūs.

Speyer J., Lebensweisheit des Seelsorgers für Pfarhaus und Gemeinde[3], Dülmen i. W. 1930.

Pichler A., Seelenkunde des Priesters, St. Ottilien 1930, 344 psl., 9,5 mark.

Štai kai kurie skyriai, kurie padės suprasti, sužinoti knygos vertę: Gotthunger, Wachstum, Priesterliche Einfühlung, Priesterwort, Priestertränen, Vom Lachen des Priesters, Die Kraft des Konsequenz, Ausserordentliche Seelsorge, Priestertrauer und Priestertrost, Nolite timare, Vom Zorne des Priesters, Der Priester als Verteidiger der Willensfreiheit, Priesterseelsorge ir t. t.

Redlich F., Rauschgifte und Suchten (Weltwirtschaftliche und soziologische Betrachtungen zu einem medicinischen Tema), Bonn 1930, 98 in 8⁰, 4,40 mark.

Kalbama apie baisias dorovės, higienos, ekonomijos, kokaino, opiumo, morfinos ir heroino žalas ir priemones tai negerovei prašalinti — štai ir moralistui rūpimi dalykai, autoriaus rimtai išgvildenti.

Rieder R.. Der Brautunterricht (Eine praktische Anleitung für den Seelsorgsklerus)[3], Freiburg i. B. 1929, VIII+48 in 8⁰, 1,50 mark.

Robert R. P., Le livre d'or ou le conseiller des fiancés et des jeunes mariés (Revue par nu aumônier militaire, directeur d'oeuvres de la jeunesse), Arras 1930, 157 in 16⁰, 2,25 fr.

Ruland L., Handbuch der praktischen Seelsorge. Erster Band: Grenzfragen der Naturwissenschaften und Theologie (Pastoralmedizin). München 1930, 380 in 8, 11,80 mark.

Autorius, studijavęs mediciną, vartoja šio mokslo žinias ne tik klausyklos klausimams spręsti, bet ir visiems kunigo gyvenimo reikalams. Kurių higienos taisyklių reikia laikytis, statant bažnyčią, kleboniją, kunigo sveikatą saugojant ir t. t. Labai gerai papildo neturtingiausią pastoralinės medicinos literatūrą.

Villaret E., Congrégation de la Sainte Vierge (Manuel des Directeurs), Toulouse 1931, 440 in 8⁰, 15 fr.

Šv. Marijos Kongregacijos ir Lietuvoj vienur kitur įsteigtos. Štai jų vadams vadovėlis. Pirmoj daly autorius aiškina, kas yra kongregacija; antroj — dėsto jos organizacijas, ir trečioj — dvasios vado vaidmuo.

Tai nėra šios rūšies vokiečių kalba parašyto Bangha vadovėlio, neseniai Innsbruke išspausdinto, vertimas, bet pritaikytas vadovėlis prancūzų dvasios jaunuomenei.

Šios kongregacijos šulai ras kalbamajame veikale visą patirties lobį, kurį autorius rūpestingai ir sumaniai sukrovė.

Bažnytinės teisės.

Bastnagel Cl. V., The appointment of parochial adjutants aut assistants, Washington 1930, 262 in 8o.

Blanco Nájera Fr., Derecho Funeral, Madrid 1930, 629 in 8o, 18 pesetas.

Labai plačiai kalbama apie bažnytinių laidotuvių teises. Tai vienas iš geriausių šio dalyko veikalų.

Cappello F., Summa iuris canonici, Romae 1928—1930, I—II 508 +512 in 12o, 36 lir.

Veikalas kalba apie tuos Kodekso I. C. dalykus, kurie labiausiai reikalingi šiaip jau kunigams. Parašytas suprantamai.

Cimetier F., Les sources du droit ecclésiastique, Paris 1930, 204 in 16o.

Autorius trumpa, bet aiškiai išdėsto bažnytinių teisių šaltinius.

Cocchi G., Commentarium in Codicem Juris Canonici, Lib. IV: De processibus, Taurinorum Augustae 1930, 666 in 8o, 20 lirų.

Autorius sistematiškai, aiškiai, suglaustai ir, galima sakyti, plačiai išdėsto procesualines bažnytines teises. Rašinys — vadovėlis. Bet tinka ir šiaip jau. Rekomenduotinas juo labiau dėl to, jog pokodeksinės procesualinės bažnytinės teisės literatūra palyginamai dar negausi tebėra.

Conrad H. J., Die jurisdictio delegata in römischen und kanonischen Recht. Köln 1930, 66 psl.

Kalbama apie romėnų ir bažnytinių teisių įgaliotąją jurisdikciją. Čia daug yra bendra ir šis tas skirtinga. Pav., romėnų teisės nežinojo įgaliotosios galios „ad universitatem causarum" ir „a iure", skyrė „jurisdictio delegata et mandata" ir t. t. Rašinys uoliai parašytas.

Conran E. J., The interdikt, Washington 1930, 157 in 8o.

Bažnytinių teisių daktarato disertacija Washingtono universitete. Autorius trumpai, bet nuodugniai išdėsto interdikto įgimtį, istoriją ir padarinius.

Conte a Coronata M., Institutiones iuris canonici ad usum utriusque cleri et scholarum, Taurini 1931, II: De rebus, 520 psl. in 8o, 25 liros.

Costello J. M., Domicile and quasi-domicile, Washington 1930, 196 in 8o.

Kita bažnytinių teisių daktarato disertacija Washingtono universitete. Pirmojoj daly išdėstyta buveinės ir lyg buveinės istorija. Jiedvi išvedamos iš romėnų teisės. Antrojoj daly—šiandienykštės teisės. Pirmoji dalis išdėstyta pagal kitus autorius. Antroji dalis kur kas originališkesnė.

Faggioli Emilio, Elementi di amministrazione ecclesiastica, Torino 1930, 140 in 8o, 6 lir.

Kalbama apie administravimą įvairių bažnytinių daiktų ir t. t.

Del Giudice V., Sul potere giurisdizionale dei tribunali ecclesiastici nelle cause di nullita dei matrimoni preconcordatari, Padova 1931, 20 psl.

Brošiūra labai tinka Italijos valstybei.

Haar Fr., De matrimoniis mixtis eorumque remediis, Taurini 1931, 195 psl., 11 lirų.

Veikalas plačiai ir gerai parašytas.

Hagen A., Die Rechtsstellung des Hl. Stuhles nach den Lateranverträgen, Stutgart 1930, 95 psl.

Daug įdomių dalykų parašyta.

Hölscher Em. Er., Sittliche Erforschung des Rechts, München 1930, I—II 352+372 in 8o.

Veikalas plačiai kalba apie įvairias teises — teises apskritai, pasaulines, bažnytines, Dievo, ir įvairius jų santykius su kita kita. Knyga skaitytina.

Van Hove A., De legibus ecclesiasticis, Mechliniae 1930, 382 in 8o, 40 fr.

Veikalas labai plačiai ir aiškiai dėsto Kodekso I. C. kan. 1—24.

Koestler R., Wörterbuch zum Codex Juris Canonici, München 1930, 3 dal. 241—374 psl. in 8o.

Veikalas alfabeto tvarka išdėsto svarbiuosius Kodekso I. C. terminus. Kadangi jis skiriamas labiausiai vokiečiams, tai prie kiekvieno lotyniško termino pridėti yra vokiški terminai.

O'Neill W. H., Tapal rescripts of favor, Washington 1930, 213 in 8o.

Dar kita bažnytinių teisių daktarato disertacija Washingtono universitete. Autorius pirmojoj daly apibrėžia ir padalino šv. tėvo reskriptus ir išdėsto reskriptų istoriją. Antrojoj daly kalba apie įvairius istorijos dalykus, turinčius santykį su reskriptais, pav., Romos Kūriją, reskriptų taksas ir t. t. Trečiojoj daly išdėstytos šiandienykštės reskriptų bažnytinės teisės. Šio veikalo istorijos daliai galima prikišti tai, kad parašyta ne tiek pagal pačius šaltinius, kiek pagal esančius kitus autorius.

Ojetti B., Commentarium in Codicem Juris Canonici: II. De personis, Romae 1930, 180 in 8o, 18 lirų.

B. Ojetti, Grigaliaus universiteto Romoj bažnytinių teisių profesorius, šiandien yra garsiausias kanonistas visame pasauly. Todėl šis jo veikalas labai svarbus. Svarbus jis tuo atžvilgiu, jog parašytas egzegetiniu metodu. Tinka gilesnėms bažnytinių teisių studijoms.

Vito Pasquale, Questioni canoniche di materie riguardanti i nostri tempi secondo il Codice di Diritto Canonico, Napoli 1930, 168 in 8o, 10 lir.

Veikalas kalba apie įvairiausius bažnytinius dalykus, pav., legatus, diecezinio sinodo rezervuotas nuodėmes, egzekvijas ir t. t. ir t. t.

Roberti F., De delictis et poenis, Romae 1930, I 1, 249 in 8o.

Autorius kalba apie bažnytinius nusikaltimus in genere. Metodas labiausiai sintetinis. Veikalas parašytas gerai. Tik kai kurios vietos šiek tiek „silpnokos", pav., atsakingumą padidinančiosios ir sumažinančiosios priežastys

Sägmüller J. B., Lehrbuch des katholischen Kirchenrechts,[4] Freiburg 1930, I 3, 180 psl. in 8o, 7 mark.

Pirmoji šio tomo dalis išleista 1925 m., antroji — 1926. Knygos turinys — dvasiškiai. Parašyta gerai.

Schönsteiner F., Grundriss des Ordensrechtes, Wien 1930, 692.

Veikalas parašytas moksliškai. Daug yra taip pat praktiškų dalykų. Nors vienuolių teisės literatūra yra labai gausi, gausesnė už kitų bažnytinių teisių literatūrą, bet ir šis veikalas sveikintinas.

Stüber H., Die Aktenführung des Pfarramtes und des Oberpfarramtes, Ostheim v. d. Rhön 1930, 152.

Tai protestantų praktikos teisės. Bet ir katalikams turi vertės.

Vermeersch A. et Creusen J., Epitome iuris canonici, Mechliniae 1928—1930, I—II[4], III[3], 1524 psl. in 8o, 69 fr.

Veikalas išdėsto visas šiandienykštes visuotines bažnytines teises. Tokių pilnų veikalų, bent platesnių, šiandien kaip ir neturime. Pats veikalas parašytas sistematingai ir kritiškai. Tik stilius sunkokas — sunkokas menkiems lotynistams. Veikalas labai rekomenduotinas.

Terry A. William, Stode Fees, Washington 1930, 107 in 8°

Dalykas dėstomas istoriškai ir t. t. *Dr. P. Malakauskis.*

Patrologija.

Rauschen Gerhard, Zarys patrologii, pisma Ojców Kościola i nauka w nich zawarta. Przełożył i uzupełnił Ks. Dr. Józef Nowacki. Poznań — Warszawa — Wilno — Lublin 1929.

Berods, viso du tėra laimingiausi visoje patrologinėje literatūroje patrologijos vadovėlių autoriai, susilaukę vertimų bent keliomis svetimomis kalbomis. Tai Müncheno universiteto profesorius Otto Bardenhewer ir aukščiau suminėtasis Bonn profesorius Gerhard Rauschen. Abu jau mirę. Ypač daug leidimų vokiečių ir kitomis kalbomis susilaukė paskutinysis. Mūsų kaimynai lenkai turi net du jo patrologijos vadovėlio vertimus. Pirmas buvo pagamintas Sandomiro kunigų seminarijos profesoriaus kun. Jono Gaikowskio ir išleistas rinkiny „Biblioteka dzieł chrzesciańskich" (Warszawa 1904). Tai, be abejonės, buvo nemažas įdėlis į palyginti neturtingą lenkų patristinę literatūrą. Bet nuo to laiko Bažnyčios Tėvų raštų visais atžvilgiais tyrimas padarė labai didelės pažangos. Darė pažangos ir Rauscheno vadovėlis. Nors jis veik visų vienu balsu yra pripažintas tinkamiausiu akademiniam jaunimui ramsčiu, tačiau, kiekvieną naują leidimą leidžiant, vis būdavo įnešama naujų pagerinimų bei papildymų. Daugiausia tų papildymų bei patobulinimų yra padaręs Breslau universiteto profesorius Joseph Wittig. Jis labai gerai numatė, kad studentai teologai neįstengs studijų metų perskaityti visus Bažnyčios Tėvų bei bažnytinių rašytojų raštus, nors tai ir labai reikalinga kiekvienam studijuojančiam bet kurios literatūros istoriją. Tai atsimindamas, jis pasirinko daug trumpesnį kelią. Mat, žinomoji Herderio knygų leidimo bendrovė prieš tai buvo išleidusi tris visiems žinomus „Enchiridionus", būtent: Rouët de Journel, Enchiridion patristicum, Konrado Kircho, Enchiridion fontium historiae ecclesiasticae antiquae ir Denzingerio – Bannwarto, Enchiridion symbolorum. Tai tarsi bažnytinės literatūros chrestomatijos. Profesorius Wittigas naujame Rauscheno veikalo leidime labai rūpestingai nurodė visas svarbesniąsias minėtuose „Enchiridionuose" įdėtąsias Bažnyčios Tėvų, bažnytinių rašytojų, visuotinių vyskupų susirinkimų ir šv. tėvų nutarimų vietas, turinčias glaudaus santykio su kurio Bažnyčios Tėvo bei bažnytinio rašytojo kūryba.

Taigi, šiokio naujai prof. Wittigo reformuoto Rauscheno veikalo aštuntojo ir devintojo leidimo vertimą ir yra patiekęs kun. dr. J. Nowackis. Naujo jis tėra įnešęs tiek, jog literatūros sąrašus yra papildęs iki 1929 m. spaudoje pasirodžiusiomis lenkų kalba patristinėmis studijomis. Šio popularaus patrologijos vadovėlio naujas papildytas vertimas lenkų kalba neabejotinai yra naujas įdėlis į palyginti neturtingą lenkų patristinę bei patrologinę literatūrą. *Doc. M. Morkelis.*

Asketika.

Euchiridion Asceticum, Freiburg, 13 mark.

Kuris teologas nežino, kas yra Denzingerio „Enchiridion Symbolorum". Jis gražiai užsirekomendavo mokykloms savo praktiškumu ir turiniu. Mažne tas pat pasakytina apie „Enchiridion Patristicum" ir „Enchiridion Fortium Historiae ecclesiasticae antiquae". Dabar turime „Enchiridion Asceticum". Jos antraštėj pasakyta: „Loci SS. Patum et Scriptorum ecclesiasticorum et ascesim spectantes". Tėvas jėzuitas Rouët de Journel ir tėvas J. Dutilleul padirbo didelį darbą. Chronologiškas, sistematiškas ir alfabetiškas turinys nušviečia tą plačią medžiagą, kuri yra šiame rinkiny. Savo visa sudėtimi tos knygos primena mums, kaip man atrodo, daugiau „Enchiridion Patristicum".

Beveik nereikia pasakoti, kokią puikią pagalbą čia gal lengvai rasti pamokslininkas ir, apskritai, sielų ganytojas.

Doc. J. Meškauskas.

Orientalia christiana.

Pontificium Institutum orientalium studiorum Romoj nuo 1925 m. leidžia Rytų studijas, kas mėnuo po vieną sąsiuvinį, per metus — 4 tomus (apie 1000 psl. in 8o). Metinės prenumeratos kaina Italijoj 85 liros ir kitur 100 litų. Adresas: Italija, Roma (128), Piazza Santa Maria Maggiore.

Išleistos šios knygos:

1923 m. — I tom.: 1. M. d'Herbigny, L'Unité dans le Christ (traduit en russe, allemand et anglais), 32 psl., 5 lir.

2. Th. Spáčil, Conceptus et doctrina de Ecclesia I (nebėra).

3. Documents inédits: „L'Eglise orthodoxe panukrainienne" créée en 1921, 56 psl., 7 lir.

4. Prince P. Volkonsky et M. d'Herbigny, Le dossier Américain de „l'orthodoxie pernukrainienne", 96 psl., 10 lirų.

5. L. Lemmens, Hierarchia Latina Orientis (1622—1922), I 72 psl. 10 lirų.

6. G. Hofmann, Der Hl. Josaphat, I 24 psl., 7 liros.

II tom.: 7. M. d'Herbigny, Les vraie notion d'orthodoxie (nebėra).

1924 m. —: 8. Th. Spáčil, Conceptus et doctrina, III. Theologorum recentiorum, 96 psl., 18 lirų.

9. Bern. Leib, Deux inédits Byzantins sur les Azymes, au début du XII siècle, 132 psl. (nebėra).

10. L. Lemmens, Hierarchia Latina Orientis (1622—1922), II 56 psl., 10 lirų.

III tom.: 11. M. d'Herbigny, L'âme religieuse des Russes (nebėra).

1925 m. — : 12 G. Hofmann, Ruthenica, Die Wiedervereinigung der Ruthenen: Der Hl. Josaphat, II—III 148 psl., 14 lirų.

13. A. Vaccari, La Grecia nell'Italia meridionale, 57 psl., 21 lira.

IV tom: 14. M. d'Herbigny, L'aide Pontificale aux enfants affamés de Russie, 80 psl., 10 lirų (rusiškai vertė Pr. S. Volkonsky, 4 liros.

15. M. d'Herbigny, Après la mort du Patriarche Tykhon (projets anglo-orthodoxes de concile oecuménique), 88 psl., 12 lirų.

16. Libri et documenta: Soviet — Famillie..., 116 psl. (nebėra).

17. M. d'Herbigny, Pour l'Unité Chrétienne: Croire en Iésus — Chris, 32 psl, 4 liros.

V tom.: 18. La legislation soviétique contre la Religion (nebėra).

19. G. Hofmann. Athos e Roma, 48 psl., 10 lirų.

1926 m. —: 20. M. d'Herbigny, L'aspect religieux de Moscou en Octobre 1925, 96 psl. (nebėra).

21. De Oriente: Bibliographica, 40 psl. (nebėra).

VI tom.: 22. I. Hausherr, S. Théodore Studite, 88 psl. (nebėra).

23. J. C. Panjikaran, Christianity in Malaber: The St. Thomas Christians of the Syro-Malabar Rite, 48 psl., 15 lirų.

24. I. Kologrivov, (H. Berdiages), M. Maklakov, Pensées russes sur l'Eglise, 40 psl., 5 liros.

25. Th. Spáčil, Doctrina theologiae Orientis separati de Sacramento Baptismi, 88 psl., 15 lirų.

26. De oriente: Documenta et libri, 68 psl., 8 liros.

VII tom.: 27. G. de Jerphanion, Le Calice d'Antioche. Les théories du Dr. Eisen et la date probable du calice, 176 psl., 50 lirų.

VIII tom.: 28. G. Hofmann, Rom und Athosklöster, 40 psl., 8 liros.

29. M. Gordillo, Damascenica (documenta inedita), I. Vita Marciana, II. Libellus Orthodoxiae, 64 psl., 9 liros.

30. M. de la Taille, L'oecuménicité du fruit de la Messe (intercession Eucharistique et dissidence), 36 psl., 5 liros.

1927 m. — : 31. Chronica Ecclesiae Arbelensis, 64 psl., 10 lirų.

32. De Oriente: Documenta et libri, 52 psl. (nebėra).

33. G. Hofmann, II. Beato Bellarmino e gli Orientali, 52 psl., 8 liros.

34. Libri recentiores, 28 psl., 5 liros.

IX tom.: 35. H. de Baumgarten, Généalogie et mariages occidentaux des Rurikides russes, 96 psl., 25 liros.

36. I. Hauherr, La Méthode d'Oraison Hésychaste, 116 psl., 20 lirų.

37. G. Hofmann, Sinai und Rom, 88 psl., 14 lirų.

38. Libri recentiores, 64 psl., 6 liros.

X tom: 39. La Confession Orthodoxe de Pierre Moghila, métropolite de Kiew (1633—1646), CXXXI+223 psl., 50 lirų.

1928 m.—XI tom: 40. De erroribus Nestorianorum qui in hac India Orientali versantur, auctore Fr. Roz (1586), inédit latin-syriaque, annoté par Ir. Hausherr, 40 psl., 9 liros.

41. G. Hofmann, Patmos und Rom, 92 psl., 12 lirų.

42. G. de Jerphanion, Bulletin d'archéologie chrétienne et byzantine, 64 psl., 9 liros.

43. De Oriente: Documenta et libri: Golos iz podpolia (Voix des Catacombes), S. Bulgakov, N. Berdiayev..., 92 psl., 13 liros.

44. G. Robinson, History and Cartulary of the Greek Monastery of St. Elias and St. Anastasius of Carbone, I. History, 84 psl., 25 liros.

XII tom.: 45. Ir. Hausherr, Un grand mystique byzantin: Vie de Syméon de Nouveau Théologien (949—1022), par Nicétas Stéthatos, XCVI +256 psl., 50 lirų.

XIII tom.: 46. J. Schweigl, Die Hierarchien der getennten Orthodoxie in Sowjetrussland, I. Ihr gegenseitiges Verhältnis, 76 psl., 12 lirų.

47. G. Hofmann, Griechische Patriarchen und römische Päpste, I 108 psl., 18 lirų.

48. Th. Spáčil, Doctrina theologiae Orientis separati de SS. Eucharistia, I. Bibliographia in genere, 96 psl., 20 lirų.

49. De Oriente: Après l'Encyclique „Rerum Orientalium"; Commentarium theologicum; Judaica et Biblica, 64 psl., 8 liros.

1929 m. — XIV tom.: 50. Th. Spàčil, Doctrina..., II. De forma Eucharistiae et de commun..., 176 psl., 30 lirų.

51. M. d'Herbigny, L'Islam naissant: Notes psychologiques, 152 psl., 25 liros.

XV tom.: 52. G. Hofmann, Griechische Patriarchen und römische Päpste, II 1, 116 psl., 23 liros.

53. G. Robinson, History and Cartulary, II 1, 160 psl., 45 liros.

54. J. Schweigl, Die Hierarchien, II. Ihre kanonischen Grundlagen, 80 psl., 15 lirų.

XVI tom.: 55. De Oriente: Documenta et libri, 148 psl., 24 liros.

56. I. Nilo, „Diurno" delle Chiese di rito bizantino, 106 psl., 22 liros.

57. G. Hofmann, Concilium Florentinum, I. Erstes Gutachten der Lateiner über das Fegfeur, 48 psl., 9 liros.

1930 m. — XVII tom.: 58. H. de Baumgarten, Chronologie ecclésiastique des terres russes du X au XIII siècle, 180 psl., 33 liros.

59. G. Hofmann, Concilium Florentinum, II. Zweites Gutachten der Lateiner über dar Fegfeur, 64 psl., 11 lirų.

XVIII tom.: 60. H. Pierre, L'union de l'Orient avec Rome, 160 psl., 26 liros.

61. De Oriente: Studia et libri: Le dernier mariage de Sait Vladimir, 116 psl., 16 lirų.

XIX tom: 62. G. Robinson, History and Cartulary, II 2, 200 p., 37 l.

63. G. Hofmann, Griechische Patriarchen und römische Päpsten ,II 2.

XX tom.: 64. G. Hofmann, Griechischen Patriarchen, II 3, 80 psl., 22 liros.

65. G. de Jerphanion, Bulletin d' Archéologie chrétienne byzantine et slave, 55 psl., 9 liros. Turinys: 1) Antiquité chrétienne. Epigraphie. Manuscripts, 2) Rapports de l' Orient et de l' Occident, 3) Architecture: Egypte, Syrie, Grèce et Ephèse, Roumanie, 4) Peinture et iconographie: byzantine, balkanique, russe, 5) Le Congrès byzatin d' Athènes ir 6) Publications pèriodiques.

66. De oriente: Documenta, studia et libri, 110 psl., 16 lirų.

Turinys: 1) Griechische Klöster und Rom, 2) Pribyslava de Russie. 3) Cunegonde d' Orlamunde, 4) Ein griechisches Exorzismusbüchlein, 5) Note sur l'inventeur de la méthode hésychaste, 6) Commentarius de theologia dogmatica ir 7) Recensiones diversae

1931 m.—XXI tom.: 67. M. d' Herbigny et Al. Deubner, Evêques Russes en exil (1918—1930), 284 psl., 40 lirų.

Turinys: 1) Introduction: Y a-t-il schisme entre les métropolites Antoine et Euloge... 2) Antécédents. Naissance, Développement et Fixation du schisme, 3) L' Episcopat russe et les „Eglises soeurs", 4) Įvairūs priedai, kur randame ne vieną įdomų dalyką ir 5) Plati bibliografija, labiausiai rusų kalba.

XXII **tom.**: 68. G. Hotmann, Concilium Florentinum, III. Denkschrift des Cardinals Cesarini über das Symbolum (Erst Ausgabe des lateinischen Textes, verbesserte Ausgabe der griechischen Übersetzung), 64 psl., 11 lirų.

69. J. Hauher, Des versions syriaque et arménienne d' Evagre le Pontique, 54 psl., 10 lirų.

Teol.-Filosofijos Fakulteto leidiniai[1]).

I. Knygos:

1) P. Malakauskis, Moterystės teisės, Kaunas 1923, II 1, I-VIII+114.

2) Al. Grigaitis, Senojo Įstatymo problemos, Marijampolė 1925, 174 in 8o, 7 litai.

3) Pr. Būčys, Teologijos enciklopedijos kursas, Marijampolė 1925, I—VIII+246 in 8o (nebėra).

4) J. Eretas, Heinrich Seuse, Kaunas 1930, 62 in 8o.

5) J. Eretas, Jonas Tauleris, Kaunas 1930, 128 in 8o, 5 lit.

6) J. Eretas, Meister Echehart, Kaunas 1930, I—VIII+146 in 8o, 4 lt.

7) J. Grinius, O. V. Milašius — poetas, Kaunas 1930, I—XV+196 in 8o, 7 litai.

8) Pr. Kuraitis, Pagrindiniai gnoseologijos klausimai, Kaunas 1930, 104 in 8o, 3.50 lt.

9) P. Malakauskis, Viešosios bažnytinės teisės (Bažnyčia, valstybė, jųdviejų santykiai ir t. t.), Kaunas 1931, I—X+268 in 8o.

10) Ant. Maliauskis, Teodiceja (spausdinama).

II. Žurnalai:

1) „Logos" (filosofijos žurnalas):

1922 m.	— 5 lt.	1927 m.	— 8 lt.
1923 „	— 5 „	1928 „	— 8,50
1924 „	— 5,50	1929 „	— 15 „
1925 „	— 7 50	1930 „	— 18 „
1926 „	— 15 „		

[1]) Visų Fakulteto leidinių komisionierius: Šv. Kazimiero Draugijos Centralinis Knygynas Kaune.

2) „Athenaeum“ (kalbos, literatūros, istorijos ir geografijos žurnalas):
1930 m., n. 1 — 10 lt. ir n. 2 — 8 lt.
3) „Soter“ (religijos mokslų žurnalas):
1924 m. — 6 lt. 1928 m. — 9,50 lt.
1925 „ — 8 „ 1929 „ — 20 „
1926 „ — 5 „ 1930 „ — 10 „
1927 „ — 7,50

Redakcijai atsiųstos knygos.

Studi e materiali di storia delle religiosi, publicata dalla scuola di studi storico- religiosi della R. Università di Roma, nn. 3-4 (1930).

„Švietimo Darbas“, nn. 8-12 (1930).

Orientalia christiana, nn. 65-66 (1930) ir nn. 67-69 (1931).

P. Malakauskis, Ar moteris Joanna kadaise buvo papa?[3] Kaunas 1931, 18 in 16°.

P. Malakauskis, Viešosios bažnytinės teisės (Bažnyčia, valstybė, jųdviejų santykiai ir t. t.), Kaunas 1931, I—X+268 in 8° (Vytauto Didžiojo Universiteto Teol-Filosofijos Fakulteto leidinys).

Kronika

(Chronica).

† Mgr. Juozas Mausbach.

Mgr. J. Mausbach'o, Münsterio Universiteto apologetikos ir moralinės teologijos profesoriaus, septintos dešimties metų sukaktuvių proga jo draugai ir gerbėjai, norėdami tinkamai pagerbti įžymų mokslininką, paruošė „Festschrift": Ethik und Leben [1]), kuriame rašė įžymiausi Vokietijos moralistai. Aštuonios dienos bebuvo iki šių sukaktuvių—1931 m. sausio mėn. 31 d. Mgr. Mausbach mirė Ahrweilery.

Mausbach'o mirtis yra didelis katalikų filosofijai ir moralinei teologijai nuostolis, nes jis buvo vienas iš šviesiausių ir garbingiausių šių mokslų atstovas,

Juozas Mausbach gimė Wipperfeld, Koelno arkivyskupijoj. Gimnazijos mokslus ėjo Wipperfürth (1873—1878) ir Koelne (1878—1880), teologiją studijavo Münsterio akademijoj (1880—1883) ir Eichstätte (1883—1884). Įšvęstas kunigu 1884 m. liepos mėn. 20 d. buvo paskirtas vikaru Koelne. 1888 m. gavo teologijos daktaro laipsnį — parašė disertaciją „D. Thomae Aquinatis de voluutate et appetitu sensitivo doctrina". Kitais metais buvo paskirtas kapelionu M. Gladbacho gimnazijoj. Po kelių metų, 1892 m. buvo pakviestas į Münsterio akademiją dėstyti apologetiką ir moralinę teologiją. Jo paskaitos buvo vertinamos ne tik studentų teologų, bet ir kitų fakultetų. Per jo viešąsias apologetikos konferencijas prisirinkdavo tiek klausytojų, jog didžiausia universiteto auditorija negalėdavo jų sutalpinti. 1912 m. jis buvo pakeltas Šv. Tėvo pralotu, 1917 m. buvo paskirtas Münsterio katedros kapitulos prepositu, 1919 m. Bonnos universitetas davė jam filosofijos daktaro „Honoris causa" laipsnį, ir 1928 m. Šv. Tėvas Pijus XI paskyrė jį apaštališkuoju protonotaru a. i. p.

Mausbach pirmąjį savo profesoriavimo dešimtmetį paskyrė, visų pirma, kaip jis pats sako, paskaitoms rengti. Todėl jis teskelbė mažesnio masto straipsnius ir raštus, iš kurių vis dėlto ne vienas yra vertas akies, būtent: Historisches und Apologetisches zur scholastischen Reuelehre ir Katholische Katechismen von 1400 bis 1700 über die zum Busssakrament erforderliche Reue, abu paskelbti „Der Katholik" (1897); Der Begriff des sittlichen Guten nach Thomas von Aquin (4-ojo moksliškojo tarptautinio kongreso 1897 m. Friburge apyskaita, 1898); Zur Begriffsbestimmung des sittlichen Gutes, įdėtas „Philosophisches Jahrbuch (1899 et 1901); Die neuesten Vorschläge zur Reform der katholischen Moraltheologie, įdėtas „Theologische Revue" (1902). Bet ilgainiui jis pradėjo skelbti svarbesnius veikalus, iš kurių daug yra visai svarbūs ir garsūs.

---

[1]) Žinios paimtos iš A Janssen, Ephemerides theol. Lovanienses, n. 2 (1931) 254.
[2]) Žiūr. recenzijų skyriuje šio rinkinio įvertinimą.

Svarbiausi moralinės teologijos veikalai yra šie: Christentum und Weltmoral, Münster 1897, 1905; Die katholische Moral, ihre Methoden, Grundsätze und Aufgaben, Köln 1901: Die katholische Moral und ihre Gegner[5], (Köln 1923); Die „ultramontane Moral" nach Graf Paul von Hoensbroech, Berlin 1902; Kernfragen christlicher Welt- und Lebensanschauung, M. Gladbach 1903, 1921[13], Weltgrund und Menschheitsziel, M. Gladbach 1904, 1921[10]; Ausgewählte Texte zur allgemeinen Moral aus den Werken des hl. Thomas von Aquin, Münster 1905, 1920[2]; Die Ethik des hl. Augustinus, Freiburg i. Br. 1909, 1929[2]I-II; Kampf und Friede im aüsseren und inneren Leben (Vom gerechten Kriege und seinen Wirkungen, Mahn und Trostgedanken in Kriegszeit, Kampf und Friede im sittlichen Leben des Menschen), 1905; Ehe und Kindersegen vom Standpunkt der christlicher Sittenlehre, M. Gladbach 1916, 1925[15]; Naturrecht und Völkerrecht, Freiburg i. Br. 1918; Sozialismus und Christentum, Münster 1919; Katholische Moraltheologie, Münster 1918, 1930, I-II.

Svarbiausi apologetikos dalykai, bendrabiaujant su G. Esser: Religion, Christentum, Kirche. Eine Apologetik für wissenschaftliche Gebildete I-II. Šiame veikale yra: Die Religion und das moderne Seelenleben ir Die Kirche und die moderne Kultur. Grundzüge der katholischen Apologetik, Münster 1916, 1920[4]; Dasein und Wesen Gottes; Die Möglichkeit der Gottesbeweise (Der kosmologische Gottesbeweis), Münster 1930, Bd. I ir Der teleologische Gottesbeweis, Münster 1929, Bd. II. Mirtis sukliudė autoriui užbaigti, paskelbti, išleisti: Der ideologische und der ethische Gottesbeweis, Bd. III ir IV, Das Wesen Gottes.

Įvairiuose kolektyviniuose raštuose, enciklopedijose, žurnaluose yra parašęs labai daug srtaipsnių. Schreiber mini jų 94, neskaitant straipsnių, įdėtų šiaipjau laikraščiuose ir parlamentarinių darbų stenografuotų tautinių posėdžių (konstituantos) Weimar apyskaitose[1]).

„Katalikiškos teologijos profesorius jaučiasi vis esąs kunigas ir negalėtų nutraukti tiesioginį kontaktą su gyvenimu", rašė Mgr. Mausbach. Taigi nors turėjo daug mokslo darbo, vis dėlto rasdavo laiko skelbti Dievo žodį, skleisdamas ir populariudamas katalikiškus principus. Per paskutinius trisdešimts metų žiemos metu galimas rasti Mgr. Mausbach bemaž visuose įžymesniuose Vokietijos miestuose, kur jis sakydavo konferencijas naujoviškomis apologetikos ir moralinės teologijos temomis. Jis talentingas kalbėtojas, dešimtį kartų buvo kviestas kalbėti „Katholikentage", visuotinuose Vokietijos katalikų susirinkimuose. Kai kurios jo prakalbos ir konferencijos buvo surinktos ir išspauzdintos. Šis rinkinys vadinasi: Aus katholischer Ideenwelt (Gesammelte Aufsätze und Vorträge), Münster 1921. Veikalas „Thomas von Aquin als Meister christlicher Sittenlehre", München 1925 reprodukuoja jo konferencijas, pasakytas per šv. Tomo Akv. kanonizacijos 600 metų sukaktuves.

Šios pastabos būtų nepilnos, jei nesuminėtume Mgr. Mausbach'o nuopelnų sprendžiant feminizmo klausimą. Atvejų atvejais jis pareiškė savo idejas, šio klausimo mintis, dėl kurių labai ginčytasi šio amžiaus pradžioje.

---

[1]) Die Religionswissenschaft Gegenvart, 20.

Labai paplėtė katalikų tarpe įdeją įsileisti mergaites į universitetų studijas ir galėjo džiaugtis laimėjęs.

Be kitko, aktyviai dalyvavo kalbamojo klausimo konferencijose 1908 m. ir derėjo su Prūsų vyskupu, kad vienuolės būtų leidžiamos į universitetus. Ne be jo buvo įsteigtas Münstery „Collegium Marianum", katalikių vienuolių studijuojančių universitete centras. Moterų klausimu Mausbach parašė: Die Stellung der Frau im Menscheitsleben, M. Gladbach 1906; Altchristliche und moderne Gedanken über Frauenberuf, 1906, 1910[7]; Frauenbildung und Frauenstudium im Lichte der Zeitbedürfnisse und Zeitgegensätze, Munster 1910: Das Wahlrecht der Frau, 1919.

Mausbach rūpinosi ir bendrosios pedagogikos klausimais. Jis aktyviai dalyvauja konferencijose, kur buvo kalbama dėl specialinių pedagogikos katedrų steigimo (1917). Ne kartą jis kalbėjo apie pagrindinius pedagogikos klausimus, teisę mokyti, jaunuomenės charakterio lavinimą. Jis buvo „Kuratorium' pirmininkas Münstery ir reguliariškai skaitydavo paskaitas teologams ir jaunuomenės auklėtojams, susirinkusiems į vasaros kursus. Iš čia 1910 m. Freiburg i. Br. gimė veikalas „Grundlage und Ausbildung des Charakters nach dem hl. Tomas von Aquin", išleistas pirmiausia kolektyviniame leidiny: „Moralprobleme" (Vorträge gehalten auf dem III theologischen Hochschulkursus zu Freiburg im Breisgau im Oktober 1910), Freiburg 1911, o paskum, Freiburg 1920, skyrium žymiai padidintas.

Reikia dar priminti Mausbach'o veikalas: „Aurelius Augustinus"[1]). Jis čia dėsto klausimą: „Weser und Stufung des Lebens nach dem hl. Augustinus".

Sunkiaisiais Vokietijos laikais (1918 m.) prof. Mausbach'o draugai šaukėsi jo kompetencijos. Nusileisdamas jų prašymams, jis priėmė politinį mandatą ir buvo išrinktas į Weimaro tautinės konstituantos rūmus (1919 — 1920). Jis čia gynė krikščioniškosios civilizacijos ir socialinio gyvenimo principus. Jo politinė programa buvo nuolatinės pastangos įvesti ir realizuoti šie principai valstybės konstitucijoj. Drauge su Bayerle ir Hitze jis stengėsi įdėti konstituantoje monogamiškąją moterystę, moralinę Dievo teisės instituciją. 119 artikulas rodo, kad jo pastangos nebuvo bergždžios. Jis sugebėjo sukliudyti, kad neteisiai gimę vaikai būtų juridiškai lygūs su vaikais, gimusiais teisioj moterystėj. Jis ypač gynė religijos ir mokyklos reikalus ir buvo religijos ir religinių organizacijų sekcijos pranešėjas. Dėl jo ypač religijos, kulto laisvė buvo įrašyta konstitucijoj, religinės organizacijos buvo pripažintos autonomiškomis ir nepriklausomomis valstybės, turinčiomis laisvę skirti kulto ministerius. Konfesinė mokykla ir laisvė mokyti rado jį uolų gynėją ne tik Weimare, bet ir vėliau „Reichschulkonferenz" Berlyne 1920[2]).

Mausbach'o politinio veikimo laikotarpiui reikia priskirti šiuos veikalus: Die Kulturpolik des Zentrums, M. Gladbach 1920; Kulturfragen in der deutschen Verfassung, M. Gladbach 1920, ir Religionsunterricht und Kirche (Aus den Beratungen des Weimarer Verfassungsausschusses",) Freiburg 1922.

Į karo pabaigą, ypač po karo, prof. Mausbach įtikrinančiai gynė tautų sugyvenimą ir krikščioniškąjį pacifizmą.

---

[1]) Žiūr. aukščiau recenziją „Šv. Augustino 1500 m. jubiliejaus literatūros apžvalga".

[2]) H. Weber, Joseph Mausbach gestaltende Mitarbeit an der neuen Reichsverfassung, įdėta „Aus Ethik und Leben", Festschrift für Joseph Mausbach zur Vollendung des siebsigsten Lebensjahres, herausgegeben von M. Meinertz und A. Donders, Münster 1931, 232.

Šios trumpos žinios iškelia nepaprastą mokyto praloto veiklumą. Katalikiškoji Vokietija nebeteko didžiųjų nuopelnų sūnaus ir teologijos mokslas labiausiai autoritetingo atstovo. Labai teisingai Münsterio universiteto kolega, kanauninkas A. Doders, pritaikė jam žodžius, iškaltus Adomo Möhler paminkle:

Defensor fidei
Litterarum decus
Ecclesiae solamen.

Doc. Dr. Ign. Česaitis.

† Juozas Biederlach.

1930 m. lapk. mėn. 15 d. mirė Juozas Biederlach.

J. Biederlach gimė 1845 m. kovo mėn. 27 d. Baigęs gimnaziją, 1862 m. įstojo į Innsbruko universitetą. Po dviejų metų teologijos studijų jaunutis Biederlach įstojo į jėzuitų vienuoliją. 1877 m. gavo teologijos daktaro laipsnį ir per dvejus metus studijavo bažnytines teises Romoj, kur gavo šių teisių daktaro laipsnį.

J. Biederlach labiausiai pamėgo moralinę teologiją. Todėl rašo laikrašty „Zeitschrift für katholische Theologie" šiuos straipsnius:

Die Gewonheiten gegen die Disziplinardekrete des Tridentinerkonzils, n. 6 (1882) 438—471, 608—658; Die Verletzungen der Vermögensrechte, ihre Unterscheidung in schwere und lässliche Sünden ir t. t., n. 8 (1884) 785—798, n. 9 (1885) 280—309. 1882 m. gauna veniam legendi moralinę teologiją. Ją dėstė gerai. Paskaitos išleistos privatinėmis teisėmis: De sacramento matrimonii, 1890; De statibus laicalibus et de censuris, 1891; De iure et iustitia et de contractibus, 1892; De iure regularium, Innsbruch 1893, 1919[2].

J. Biederlach buvo ir privatdocentas. 1890 m. buvo paskirtas e. o. profesorium, o 1895 m. — ord. profesorium.

Dar prieš ord. profesoriaus titulą, Biederlach ima įdomautis socialiniu klausimu. Priežastis buvo — šis klausimas šiaip jau pasidarė labai gyvas. Kalbamuoju dalyku Biederlach, galima sakyti, vertėsi iki pat mirties. Socialinio klausimo lekcijas išspausdino Innsbrucke 1895, 1925[10].

1897 m. Biederlach pakviestas į Romą dėstyti bažnytinės teises Grigaliaus universitete. Čia išleidžia: Der Darlehenszins, Wien 1898, ir Die moderne Strafrechtstheorie vom Standpunkt der christlichen Staatsauffassung, Wien 1898.

1909 m. Biederlach išvyksta iš Romos ir 1910 m. Münchene leidžia „Theologischen Fragen über gewekschafliche Bewegung". Be to, teologas kanonistas, moralistas ir sociologas daug rašo įvairiuose laikraščiuose, pav.: „Das neue Reich", „Gregorianum", „Theol. prakt. Quartalschrift" ir t. t.

J. Biederlach buvo ir geras kunigas ir geras vienuolis — vienuolis, kunigas, mokslininkas, rašytojas. Todėl gaila jo katalikiškam pasauliui.

Dr. P. Malakauskis.

Klaidos.

Išspausdinta:					Turi būti:
12 psl.		strof.	2 eil.	— doktina	= doktrina
17 „	6	„	2 „	— menininis	= meninis
17 „	13	„	2—3 „	— banguojąs	= bangojąs
19 „	7	„	1 „	— skizotymiški	= skizotymiški,
21 „	2	„	1 „	— ilpnas	= silpnas
29 „	4	„	1 „	— intelektuališks	= intelektuališkas
29 „	4	„	4 „	— susijungti	= susijungtų
30 „	1	„	1 „	— kelivi	= kelio
30 „	3	„	13 „	— preinamas	= prieinamas
34 „	9	„	4 „	— atlikts	= atliks
35 „	3	„	18 „	— pasmerkos	= pasmerktos
36 „	7	„	2 „	— veižėtina	= veizėtina
36 „	11	„	1 „	— visa pirmoji eilutė praleistina ir jos vietoj reikia: 1) Pav.: Fr. Schmalzgrueber, Ius canonicum universum, Lib. V, tit. 7, n. 55;	
37 „	4	„	1 „	— teiėmis	= teisėmis
37 „	5	„	6 „	— pertvakė	= pertvarkė
38 „	5	„	6 „	— Tai čia	= Čia
38 „	9	„	2 „	— matematkios	= matematikos
45 „	5	„	5 „	— metą	= metus
45 „	9	„	1 „	— Leidims	= leidimas
58 „	15	„	3 „	— būtent)	= būtent
58 „	17	„	5 „	— saugoltis	= saugotis
59 „	12	„	2 „	— Tik	= Tik jie
63 „	5	„	7 „	— nežūvo	= nežuvo
64 „	3	„	4 „	— žmonės	= žmones
67 „	6	„	2 „	— vi ą	= visą
68 „	7	„	6 „	— nei	= nė
68 „	8	„	4 „	— imperatoriais	= imperatoriaus
70 „	4	„	1 „	— ėjus	= ėję
70 „	8	„	4 „	— tuos	= tos
77 „	1	„	1 „	— ceperun	= ceperunt
80 „	3	„	5 „	— Eint; fluss	= Einfluss